

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Rozvoj hudebnosti dětí předškolního věku

Bakalářská práce

Studijní program: B7505 – Vychovatelství
Studijní obor: 7505R004 – Pedagogika volného času
Autor práce: **Anežka Cvejnová**
Vedoucí práce: PhDr. Simona Kiryková, Ph.D.

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Anežka Cvejnová**
Osobní číslo: **P13000353**
Studijní program: **B7505 Vychovatelství**
Studijní obor: **Pedagogika volného času**
Název tématu: **Rozvoj hudebnosti dětí předškolního věku**
Zadávací katedra: **Katedra pedagogiky a psychologie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Soustavná dlouhodobá pedagogická práce s dětmi předškolního věku; studium odborné literatury.

Cíl bakalářské práce:

Vytvořit a ověřit program deseti lekcí hudební výchovy pro děti předškolního věku. Prohloubit u dětí zájem o hudbu a hudebně-rytmické činnosti.
ak využívat jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V., Diagnostika dítěte předškolního věku : co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1829-0.

FRANĚK, M., Hudební psychologie. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0965-7.

HOLAS, M., Psychologie hudby v profesionální hudební výchově. Praha: Nakladatelství Akademie múzických umění v Praze, 2013. ISBN 978-80-7331-262-6.

KODEJŠKA, M., Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2002. ISBN 80-7290-080-3.

KODEJŠKA, M., VÁŇOVÁ, H. Hudební výchova dětí předškolního věku I. Praha: UK Praha, Pedagogická fakulta, Státní pedagogické nakladatelství, 1989. ISBN 80-7066- 035-X.

SEDLÁK, F., Psychologie hudebních schopností a dovedností. Praha : Editio Supraphon, 1989. ISBN 80-7058-073-9.

ŠIMANOVSKÝ, Z., TICHÁ, A., Hrajeme si s písničkou: zpěvník s návody na hry pro děti. Praha : Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0097-0.

THOROVÁ, K., Vývojová psychologie. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6

TICHÁ, A., Učíme děti zpívat. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-916-X.

VÁGNEROVÁ, M., Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Simona Kíryková, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání bakalářské práce: **4. května 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **4. května 2016**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 22. června 2015

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

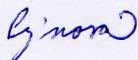
Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 3.5.2016

Podpis:

Poděkování:

Na tomto místě děkuji PhDr. Simoně Kirykové, Ph.D. za její vstřícný přístup, cenné rady a připomínky a za pečlivou práci při odborném vedení bakalářské práce. Také bych ráda poděkovala MgA. Janě Konvalinkové, Ph.D. za její pohled a rady k praktické části bakalářské práce. Velký dík patří mé rodině a přátelům, kteří mě po celou dobu studia neúnavně podporovali.

Anotace:

Teoretická část bakalářské práce se věnuje charakteristice dítěte předškolního věku, vývoji jeho motorických dovedností, řeči a vývoji hudební osobnosti. Dále se věnuje vlivu hudby na člověka a hudební výchově v Rámcově vzdělávacím programu. Jádrem práce je popis jednotlivých hudebních schopností. Rozvoji těchto hudebních schopností se věnují jednotlivé hudební aktivity navržené v deseti lekcích v praktické části.

Klíčová slova:

Hudba, hudebnost, hudební schopnosti, dítě v předškolním věku, hudební vývoj osobnosti, vliv hudby na člověka, funkce hudby, lektor, lekce, volnočasový kroužek.

Annotation:

The theoretical part of the thesis is dedicated to the characteristics of a pre-school child, the development of their motor skills, their speech and their musical personality. Further, it deals with the influence of music on people and music education within the national curriculum. The core of the work is the description of the individual musical skills. The individual activities proposed for ten lessons in the practical part of the thesis are directed at the development of these musical skills.

Key words:

Music, musicality, musical skills, pre-school child, musical development of personality, influence of music on people, functions of music, teacher, lesson, activity group

Obsah

Obsah	7
Úvod.....	11
Dítě předškolního věku	12
Motorické dovednosti dítěte v předškolním věku.....	12
Vývoj řeči.....	12
Hudební vývoj osobnosti.....	13
Hra.....	15
Vliv hudby na člověka.....	15
Vliv hudby v prenatálním období	15
Vliv hudby v postnatálním období.....	16
Vliv hudby na změnu chování.....	17
Mozartův efekt.....	17
Hudba a emoce	17
Hudební výchova v rámcově vzdělávacím programu	19
Dítě a jeho tělo.....	19
Dítě a jeho psychika	19
Dítě a ten druhý	19
Dítě a společnost.....	19
Dítě a svět	20
Hudební výchova.....	20
Hudba.....	20
Funkce hudby.....	21
Hudebnost.....	21
Hudební schopnosti	22
Hudebně sluchové schopnosti.....	23
Citlivost pro hlasitost.....	24
Citlivost pro barvu tónů.....	25
Citlivost pro rozlišování výšky tónů	26
Auditivně motorické schopnosti.....	27
Rytmické cítění	27
Citlivost pro metrickou pulzaci	28
Citlivost pro tempo.....	28
Citlivost pro rytmické časové členění tónů.....	28

Tonální cítění.....	28
Emocionální reakce na hudbu	29
Hudební paměť	29
Vnímající subjekt	30
Výstavba a charakter hudebního díla	31
Situace, v nichž se zapamatování uskutečňuje	31
Mechanismy zapamatování, případně zapomínání	31
Hudební představivost	31
Hudebně tvořivé schopnosti	32
1 Úvod praktické části	33
Halekáci	33
Cíle praktické části.....	34
Popis realizace programu	34
Přípravné činnosti	35
Repertoár	35
Hry a další činnosti	35
Konkrétní lekce	35
Lekce 1	36
Volám kamaráda (příloha 1.1.5)	36
Ohnutý strom (příloha 1.1.1).....	36
Chytáme déšť (příloha 1.1.4)	36
Repertoár	36
Říkačky v kruhu (příloha 1.3.2)	37
Pochodování (příloha 1.3.3)	37
Lekce 2	37
Sbírání jablek (příloha 1.1.2).....	37
Chytáme déšť (příloha 1.1.4)	37
Volám kamaráda (příloha 1.1.5)	38
Repertoár	38
Pochodování (příloha 1.3.3)	38
Lekce 3	38
Jablíčko na dlouhé stopce (příloha 1.1.3)	38
Chytáme déšť (příloha 1.1.4)	38
Hry s hlasem (příloha 1.1.6).....	39

Repertoár	39
Ramsese (příloha 1.3.1).....	39
Lekce 4	39
Volám kamaráda (příloha 1.1.5)	39
Sbírání jablek (příloha 1.1.2).....	40
Repertoár	40
Říkačky v kruhu (příloha 1.3.2)	40
Ramsese (příloha 1.3.1).....	40
Lekce 5	40
Kráčíme v sedě (příloha 2.1.1)	41
Řídíme auto (příloha 2.1.3).....	41
Nařikající meluzína (příloha 2.1.4).....	41
Repertoár	41
Dirigent (příloha 2.3.2)	41
Lekce 6	41
Hadrový panák (příloha 2.1.2)	42
Řídíme auto (příloha 2.1.3).....	42
Řeč skřítků Podzimníčků (příloha 2.1.6).....	42
Repertoár	42
Dirigent (příloha 2.3.2)	42
Lekce 7	42
Vyklepeme jazyk (příloha 2.1.5)	43
Nařikající meluzína (příloha 2.1.4).....	43
Řeč skřítků Podzimníčků (příloha 2.1.6).....	43
Kreslení pomocí foukání brčkem (příloha 2.1.7).....	43
Repertoár	43
Rytmická ozvěna (příloha 2.3.1)	43
Lekce 8	44
Kráčíme v sedě (příloha 2.1.1)	44
„Vyklepeme“ jazyk (příloha 2.1.5)	44
Nařikající meluzína (příloha 2.1.4)	44
Repertoár	44
Rytmická ozvěna (příloha 2.3.1)	45
Lekce 9	45

Hurvínek a Pinocchio (příloha 3.1.1).....	45
Obláček v misce (příloha 3.1.2)	45
Voláme do dálky (příloha 3.1.5).....	45
Repertoár	45
Malování při hudbě	46
Lekce 10	46
Hurvínek a Pinocchio (příloha 3.1.1).....	46
Dooou, trrroouu (příloha 3.1:3).....	46
Repertoár	46
Tikající budík skřítko Podzimníčka	47
Zhodnocení výsledků realizace programu	47
Reflexe autorky	49
Závěr	51
Seznam použitých zdrojů	53
Seznam příloh.....	54

Úvod

Od mala jsem tíhla k pedagogickému povolání. Nyní jsem učitelka v mateřské škole a moje práce mě velmi naplňuje. Již léta se věnuji zpěvu a hře na klavír. Ve svém povolání se snažím své nadšení z hudby dětem předávat, ale v běžném režimu mateřské školy jsem limitovaná vysokým počtem dětí ve třídách. Proto jsem založila hudební kroužek „Halekálci“ pro děti předškolního věku. Tím byl ovlivněn výběr tématu této bakalářské práce: „Rozvoj hudebnosti dětí předškolního věku“.

Často se setkáváme s chápáním hudební výchovy jen jako s činností věnující se zpěvu. Víme ale, že hudební činnosti mohou být mnohem rozmanitější. **Cílem bakalářské práce je vytvořit a ověřit deset lekcí hudební výchovy**, ve kterých nalezneme hudební činnosti zaměřené na všestranný rozvoj dítěte předškolního věku. Víme totiž, že hudba přispívá k psychickému, fyzickému i sociálnímu rozvoji dítěte.

Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. Teoretická část se ve své první kapitole zabývá charakteristikou dítěte v předškolním věku, vývojem jeho motorických dovedností, řeči a hudebnímu vývoji osobnosti. Také se zabývá hrou jakožto činností, při které můžeme nacvičovat různé dovednosti. Další kapitola popisuje vliv hudby na psychiku člověka. Jaký vliv na nás má již před naším narozením a jak na nás působí v dalších obdobích našeho života. V teoretické části nalezneme také informace z Rámcově vzdělávacího programu.

Jádro práce se zabývá samotnou hudebností. Hudebností rozumíme soubor jednotlivých hudebních schopností. V šesté kapitole je každá z těchto schopností teoreticky popsána. Cílem teoretické části je charakterizovat dítě a jeho vývoj v předškolním věku, popsat na jaké úrovni se zpravidla nachází rozvoj jeho hudebních schopností, a poukázat obecně na vliv hudby na člověka.

Teoretická část

Dítě předškolního věku

„Předškolní období trvá od 3 do 6–7 let. Konec této fáze není určen jen fyzickým věkem, ale především sociálně, nástupem do školy. Ten s věkem dítěte sice souvisí, může oscilovat v rozmezí jednoho, eventuálně i více let.“ (Vývojová psychologie, 2014. s. 177).

Charakteristickými znaky dítěte předškolního věku jsou například egocentrismus (dítě lpe na svém úhlu pohledu), fantazijní zpracování informací (k tomu mu pomáhá představivost – slouží k poznávání světa), iniciativa (dítě má potřebu něco zvládnout) a také se začíná formovat prosociální chování, zejména vlivem mateřské školy, do které většina dětí v tomto věku začíná docházet.

Motorické dovednosti dítěte v předškolním věku

U dítěte v předškolním věku je evidentní vysoká potřeba pohybu. Hrubá motorika je již na vysoké úrovni. Dítě dokáže chodit i běhat, a to jak po rovném, tak nerovném povrchu, a padá jen zřídka. Pohyby se stávají plynulejšími a koordinovanějšími. Při hudebně pohybových činnostech lze tedy přirozeně využít tanec. Dítě již dokáže přesněji vnímat jednoduchý rytmus a podle něj se v prostoru pohybovat.

Rytmické cítění u dítěte v předškolním věku vychází z běžných stereotypů (např. pohyb při chůzi, nebo běh), a také je ovlivňováno vjemy z nejbližšího okolí (např. vnímání rytmu z hudby v jeho nejbližším okolí, nebo i drobnosti jako tikání hodin). Naučené, často i složité rytmičké útvary dítě samotné dovede reprodukovat, ne však uplatňovat v jiném kontextu.

Z hlediska hudby je také důležitý rozvoj jemné motoriky. Koordinace pohybů se zlepšuje a dítě je schopno jednoduché hry na dětské hudební nástroje. Okolo pátého roku bývá motorika vyvinuta na tolik, že se dítě může začít učit hrát například na flétnu či na klavír.

Vývoj řeči

„Verbální kompetence předškolního dítěte se zdokonalují v obsahu i ve formě“ (Vývojová psychologie – dětství a dospívání, 2014, s. 215). V předškolním období můžeme sledovat velké pokroky. Mizí patlavost, patrná často u dětí okolo třetího roku. Rozšiřuje se slovní

zásoba. Dítě se řeč učí především v komunikaci s dospělým, ale přijímá ji i z médií a od vrstevníků. Nepřijímá však vše, co slyší. Dítě musí rozumět smyslu sdělení. Zapamatuje si věty, které obsahují nové slovo, nebo známé slovo použité novým způsobem. Tuto část sdělení si zopakuje bezprostředně po tom, co ji slyšelo.

Pro hudební výchovu z toho vyplývá, že je nutné vybírat písně a básně s takovým obsahem, kterému dítě bude rozumět. Nesmíme zapomínat vysvětlovat nová slova či slovní spojení. Vhodné je doplnit píseň, báseň o optickou představu. Můžeme například maňásky předvést divadlo, co se v písni děje, nebo na obrázcích ukazovat části písně. Přibližovat dětem obsah sdělení. „Jak se asi cítila Nanyňka, když jí Pepíček rozšlapal košíček, mohla se zlobit?“ Nebo dát dětem ochutnat jablko, pochovat panenku atd. Co nejvíce propojovat verbální část s reálnou představou. Při nácviu písně nebo básně postupujeme po krátkých úsecích a vždy necháváme děti opakovat po nás. K rychlejšímu zapamatování také dojde, připojíme-li k nácviu pohyb. Tříleté dítě již dokáže přednést krátkou píseň i báseň.

Pro rozvoj řeči a osvojení jazyka také úzce souvisí s citlivostí pro barvu tónu. Citlivost pro barvu tónu spadá do kategorie hudebních schopností, kterými se zabýváme níže.

Hudební vývoj osobnosti

Hudební vývoj osobnosti členíme z pedagogického hlediska na čtyři základní období.

1. Předškolní věk (od narození do 6 let),
2. mladší školní věk (6 – 11 let),
3. střední školní věk – puberta (12 – 15 let),
4. starší školní věk – adolescence (15 – 18 let).

Václav Drábek upozorňuje na období, ve kterých je jedinec zvýšeně citlivý na specifické podněty z venčí. Tyto podněty urychlují rozvoj jeho hudebnosti. Naopak absencí těchto podnětů v těchto kritických periodách může vést až ke stagnaci ve vývoji či dokonce k nezvratným újmám.

Příkladem může být období od dvou do sedmi měsíců věku dítěte, kdy je obzvláště důležitý kontakt s matkou. „*K prohloubení emocionální vazby s dítětem a uplatnění senzorických podnětů je zvláště vhodný matčin zpěv*“ (Stručný průvodce hudební

psychologii, 2004, s. 55). Citlivost sluchu se od narození zvyšuje. Již mezi druhým a pátým měsícem dítě bezpečně rozezná mluvní i pěvecký hlas své matky.

Pro tuto práci je důležitá další kritická fáze, která se týká předškolního věku. Je to období, kdy mnoho dětí navštěvuje mateřskou školu, dochází k rychlému rozvoji výškově diferenciací schopnosti sluchu. S tím je spjato prohloubení koordinace mezi sluchovým a hlasovým orgánem, vzestup kvality vokální reprodukce a upevňování tonálního cítění, které je možno podpořit hrou na dětské nástroje. Dále se rozvíjí také synchronizace pohybu s rytmem hudby, paměť pro hudbu a intenzita jejího emocionálního prožívání.

Děti mají silný zájem o svět pohádek, do kterého spadá samozřejmě hudba, říkadla a dovádivé hry. Dítě objevuje smysl pro ladění barev, čistotu, pořádek. Zlepšuje se paměť i sluchově diferenciací schopnost. Pomocí námětových her se děti seznamují se světem dospělých, vymýšlí si své popěvky, jsou schopné pochodovat do rytmu, hudbu umí velmi silně citově prožívat. Důležitým aspektem tohoto věku je hra. Je to nejdůležitější činnost v tomto věku.

Dítě v předškolním věku má velmi dobré předpoklady k rozvoji hudebních činností. Ve čtvrtém věku dítěte rozvíjí motorický a sluchový analyzátor. Jeho výškově diferenciací schopnost vzroste do šesti let věku asi dvojnásobně. Aktivace sluchu umožňuje rozvíjet sluchově-fonační spoje, které jsou základem pěkného a intonačně čistého zpěvu. Hrtanové svalstvo, hlasivkové vazy a úpony, se stále vyvíjejí a hlasivky kmitají převážně pouze při okraji hlasové štěrbiny. Proto je dětský hlas relativně slabý a lehký. Je nutné hlas šetřit a nepřepínat ho v síle, protože tón není zatím dostatečně posazen v rezonanci a dýchací svalstvo je ve vývinu. Nutné je respektovat přirozenou polohu a rozsah. Ten se pohybuje zpravidla mezi tóny d1 a a1.

Vývoj hudebnosti pokračuje i v mladším školním věku, kdy dítě podobně jako v předškolním věku navazuje nové sociální vazby. Častěji se setkáváme s vokálně instrumentálními činnostmi a analytickým způsobem vnímání hudby. Hudební schopnosti nabývají na kvalitě až při přechodu dítěte do období puberty. S hudbou se pojí mnohé zážitky, které pubescent prožíval. Hudba se stává důležitou součástí v životě jedince (tanec, diskotéka, koncerty atd.). Skrze hudbu také mladí lidé často ventilují své emoce. Z tohoto extrovertního přístupu se dále jedinec přesouvá do období adolescence, kdy naopak hudbu vnímá introvertněji. Hledá v ní pocit sounáležitosti a sociální uznání.

„Adolescent je již schopen pochopit i náročná umělecká díla a intenzivně je prožít.“
(Stručný průvodce hudební psychologií, 2004, s. 59).

Hra

Hrou rozumíme činnost, při které si dítě může nacvičovat různé dovednosti, uvolňovat přebytečnou energii, učí se navazovat kontakt s dospělým a s vrstevníky, utváří si svou sociální roli a zvnitřňuje si své normy. *„V souvislosti s hudbou lze uplatnit hned několik připomenutých dílčích konceptů a rysů hry; z toho plyne, že hudba je mimořádně vhodným herním médiem“* (ABC Stručný slovník hudební psychologie, 1984, s. 78).

„Estetické vnímání a estetická tvořivost jsou pro děti něčím přirozeným. Dítě žije v estetické oblasti, když si hraje, když rozmanitě uplatňuje svou fantazii, když naslouchá pohádkám, když objevuje kouzlo tisíce drobných věcí. V umělecké výchově jde o to, navázat na tyto elementární dětské zážitky. Z dětské hry se má stát úsilí umělecké (třebas v nejjednodušší formě), aniž by se z ní přitom ztratilo hluboké citové zaujetí, nadšení, vynalézavost, napětí, okouzlení.“ (Česká Orffova škola, 1969, s. 11). To nás opět vrací zpět ke hře. Hra není možná bez tvořivosti. Je proto důležité, aby byl učitel při práci s dětmi dostatečně otevřený, připravený na překvapení. Samozřejmě jeho práce musí být promyšlená a návazná, nicméně jeho hlavním úkolem je podněcování tvořivosti v dětech.

Vliv hudby na člověka

Vliv hudby v prenatálním období

Hudba má vliv na člověka již v prenatálním období. *„Lidský plod před narozením reaguje na vnější zvuky. Tyto reakce se projevují buď jako polekání doprovázené zrychlením srdečního tepu, nebo naopak uklidnění spojené se zpomalením srdečního tepu“* (Hudební psychologie, 2007, s. 128). Nabízí se ale otázka, zda tyto zkušenosti z prenatálního období mají vliv na jedince i v jeho dalších životních obdobích. Na tu našel hned několik odpovědí M. Franěk. Ve své knize Hudební psychologie cituje hned několik výzkumů, které dokládají, že děti po narození reagují na známé zvuky, které vnímaly v prenatálním období. Nejpřesvědčivějším projevem této skutečnosti je preference matčina hlasu. Dále uvádí, že děti, jejichž matky tři měsíce před porodem poslouchaly denně určitou skladbu, vykazovaly pak při jejím poslechu po narození výrazné známky zklidnění. Dalším předmětem zkoumání byla také doba, po kterou si je dítě schopné hudební informaci

z prenatálního období zapamatovat. Matky poslouchaly jednu skladbu denně, po porodu ji dítě nesmělo slyšet a v jednom roce svého života byly děti testovány a průzkum prokázal, že děti i po jednom roce preferovaly tuto skladbu. Zajímavostí je, že styl hudby nebyl nikterak důležitý. Důležité bylo pouze tempo skladby. Skladby s rychlejšími tempy měly silnější preference.

Víme tedy, že dítě v prenatálním období hudbu vnímá a je schopné si ji zapamatovat. Výzkumy z devadesátých let 20. století dokazují, že prenatální zkušenost s hudbou má na dítě pozitivní mimohudební účinek. „*Blum (1998) vytvořil speciální prenatální program, při kterém těhotné matky poslouchaly různé druhy hudby. U novorozenců pak zjistil urychlený vývoj v orientaci na zvuk, v lingvistickém vývoji (žvatlání), ve vizuálním sledování (orientace) a v kontrole motoriky*“ (Hudební psychologie, 2007, s. 131).

Vliv hudby v postnatálním období

„*Vliv hudební výchovy mimohudebních domén je vysvětlován tzv. efektem transferu, který spočívá v tom, že stimulace určité korové oblasti, ke které dochází při poslechu hudby (akustická oblast), je spojena se stimulací dalších oblastí, jež řídí jiné činnosti a zpracovávají informace jiného druhu*“ (Hudební psychologie, 2007, s. 165). Podle Fraňka se tato spojení v mozkové kůře vytváří nejlépe v předškolním věku. To je důležité pro tuto práci.

Dětství je citlivé období pro rozvoj dovedností, pro jakékoli podněty, a to právě proto, že mozek má v tomto období největší plasticitu. Také proto významní hudební pedagogové, jako například Carl Orff, prosazovali zahájit hudební výchovu již u dvou až tříletých dětí. Uvědomovali si totiž, že hudba má vliv na rozvoj kognitivních schopností a některých složek obecné inteligence. „*V standardizovaných psychologických testech prostorového chápání, které jsou součástí inteligenčních testů, hudebníci většinou získávají vyšší skóre než nehudebníci*“ (Hudební psychologie, 2007, s. 159). Dále Franěk ve své knize zmiňuje průzkumy, ve kterých se zjistilo, že hudební výchova zlepšuje výsledky v prostorově-časových testech a úspěšnost v některých matematických úkolech, ale musí být dlouhodobá, a nejlepší je, když se začne praktikovat právě v již zmiňovaném předškolním věku.

Také se ukázalo, že největší účinek měla hudební výchova v oblasti chování a sociálních vztahů. „*Výzkum Costy-Giomiové (1999) ukázal, že dětem, které se po tři roky účastnily*

výuky hry na hudební nástroj, se postupně zlepšovalo jejich vlastní sebehodnocení ve srovnání s dětmi, které se na žádný hudební nástroj hrát neučily. Rodiče rovněž uváděli, že hudební výchova měla na děti pozitivní vliv i v dalších oblastech – zvyšovala schopnost koncentrace, relaxace, vedla je k jinému způsobu myšlení a k větší disciplíně“ (Hudební psychologie, 2007, s. 164).

Vliv hudby na změnu chování

S různými druhy hudby máme spjatá různá prostředí a okolní prostředí ovlivňuje naše chování. A to v závislosti na kulturních zvyklostech. Proto hudba může navodit pocit určitého prostředí, a tím pádem ovlivnit chování lidí. *„Městská správa v Montrealu rozhodla, že v prostorách podzemní dráhy bude zaznívat reprodukováná operní hudba. Díky tomu bylo v prostorách podzemní dráhy po krátké době zaznamenáno výrazné zmenšení vandalismu“* (Hudební psychologie, 2007, s. 190). I z tohoto důvodu je vhodné dětem předávat hudbu v širších souvislostech a seznamovat je s prostředím, z něhož hudba vychází.

Hudba ale nemusí vždy působit pozitivně. Poslech některých typů hudby může vést až k agresivnímu chování. *„Nejčastěji se v této souvislosti uvažuje o rockové hudbě či konkrétně o heavy metalu“* (Hudební psychologie, 2007, s. 191). Hudba jako taková agresivní chování nezpůsobuje, ale může jej posilovat.

Mozartův efekt

Za zmínku stojí též tzv. Mozartův efekt. *„Experiment Rauscherové a jejích společníků ve Wisconsinu v USA ukázal, že poslech Mozartovy hudby vedl ke krátkodobému zlepšení prostorově-časového chápání“* (Hudební psychologie, 2007, s. 166). Frances Rauscherová vysvětluje tento Mozartův efekt tzv. efektem transferu, který zmiňují již na začátku této kapitoly. M. Franěk v Hudební psychologii uvádí, že se neprokázal podobný vliv hudby od jiných klasiků. V současnosti z obecné zkušenosti hudebníků vyplývá, že zmiňovaný efekt je typický nejen pro hudbu Mozartovu, ale celkově pro hudbu klasicismu, která se vyznačuje jasnou periodickou formou a průzračnou harmonickou prací.

Hudba a emoce

Emoce můžeme definovat jako subjektivní stavy jedince, které přicházejí bez zásahu vědomí. *„V každém případě emoce souvisejí s procesy aktivace a dezaktivace organismu*

a podílejí se na organizaci chování. Je vhodné také připomenout i zjištění řady autorů, zvláště pak J. Piageta a B. Inhelderové, že emocionální prožívání a kognitivní funkce se rozvíjejí paralelně a vzájemně se ovlivňovaly“ (ABC Stručný slovník hudební psychologie, 1984, s. 58).

Emoční prožívání u dětí předškolního věku je již výrazně stabilnější, pozitivně laděné, intenzivní a snadno přechází z jedné kvality do druhé (pláč a smích). Také se postupně rozvíjí emoční paměť. Rozvíjí se také emoční inteligence. Vše souvisí s vyzrálostí centrální nervové soustavy.

„Předškolní děti chápou význam emocí, vědí, že vyjadřují pozitivní či negativní hodnocení a že je s nimi spojené nějaké uspokojení či neuspokojení. Lépe se také orientují i v emocích jiných lidí, rozvíjí se jejich schopnost empatie, která je považována za součást emoční inteligence. Na konci předškolního věku už vědí, že vnější výraz nemusí mít vždy jednoznačný význam“ (Vývojová psychologie, 2014. s. 218).

Podstata hudebních emocí není stále dostatečně probádaná. Hudební psychologové spolu dokonce vedou spory, zda jsou hudební emoce skutečně prožívány. *„Slobodův výzkum ukázal, že hudba nevytváří ani nemění emoce, ale spíše umožňuje přístup k prožitku emocí, které člověk na určitém stupni již prožívá, ale není si jich zcela vědom, nebo je nemůže sám rozvíjet“ (Hudební psychologie, 2007, s. 174).* Nepopíratelné ale je, že hudba vyvolává silné fyziologické reakce – mrazení po těle, „husí kůže“, zrychlení dechu atd.

V systému hudby dochází k různým jevům, které zvyšují, nebo naopak snižují napětí. Nalezneme je v oblasti tonality, rytmu i metra. Tyto jevy právě mohou vyvolávat fyziologické projevy. Emocionální reakce vyvolávají také jednotlivé prvky hudební struktury. *„Ve svých výzkumech Hevnerová (1935) ověřovala reakce na jednotlivé stavební prvky hudební řeči. Dokumentovala, že pomalá tempa vyvolávají pocit důstojnosti, klidu a vyrovnanosti, případně působí sentimentálně, něžně a smutně, zatímco rychlá tempa vyvolávají pocit štěstí, veselosti, případně až nepokoje. Zatímco vysoké tóny působí živě a humorně, nízké výšky vyvolávají pocit smutku nebo na druhé straně pocit síly, majestátnosti, důstojnosti a vážnosti atd.“ (Hudební psychologie, 2007, s. 183).*

Hudební výchova v rámcově vzdělávacím programu

Rámcově vzdělávací program (dále jen RVP) je kurikulární dokument na státní úrovni. Vymezuje závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy (předškolní, základní a střední). Je uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. Tyto oblasti jsou nazvány: Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a ten druhý, Dítě a společnost, Dítě a svět. Vzhledem ke způsobu uspořádání oblastí není možné nalistovat kapitolu zabývající se problematikou hudební výchovy v předškolním vzdělávání. Veškerá hudební výchova prostupuje všemi jednotlivými oblastmi a dotýká se často mnoha nehudebních kompetencí.

Dítě a jeho tělo

Je obecně známo a již mnohokrát dokázáno, že hudba má vliv na lidské zdraví. Pomocí hry na hudební nástroje také rozvíjíme jemnou i hrubou motoriku. V dílčích vzdělávacích cílech můžeme nalézt rozvoj pohybových schopností v oblasti jemné i hrubé motoriky. Vzdělávací nabídka na to reaguje nabídkou manipulačních činností a jednoduchými úkony s nástroji. Očekává se, že dítě bude koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla, že bude umět sladit pohyb s rytmem a hudbou, ovládat dechové svalstvo a sladit pohyb se zpěvem. V praxi na to můžeme reagovat například prací s jednoduchými hudebními nástroji, různými hudebně-pohybovými hrami a vokálními činnostmi.

Dítě a jeho psychika

Skrze hudbu můžeme podpořit duševní pohodu, rozvíjet fantazii, vůli, city, řečové schopnosti a jazykové dovednosti. Děti se v hudební výchově učí pracovat s dechem, intonací i tempem. Snaží se porozumět slyšenému, zachytí myšlenku písně, učí se nová slova a aktivně se ptají na slova, která neznají, pokud jsou k tomu vedeny. Učí se z paměti říkadla a písně a také se učí rozpoznat počáteční a koncové slabiky a hlásky ve slovech. Hudební kroužek Halekálci také zprostředkovává poznávání nového se zapojením co nejvíce smyslů. Děti se radují ze svých pokroků, ovládají se, učí se být citlivé, učí se vyjádřit své prožitky. Často právě skrze hudební aktivity.

Dítě a ten druhý

Mnoho činností ať už hudebních či hudebně pohybových je koncipováno tak, že vytváří podmínky pro spolupráci s ostatními dětmi, vybízí ke komunikaci. Učíme se respektovat nedostatky ostatních, dodržovat pravidla atd.

Dítě a společnost

Velký společenský význam v hudební výchově pro děti předškolního věku nese setkávání se s lidovou písní a seznamování se s dalšími uměleckými díly. V rámci hudebních lekcí se dítě učí fungovat ve skupině dětí, respektovat jejich odlišné vlastnosti, schopnosti a dovednosti, respektovat autoritu, ale zároveň si utváří svůj vlastní názor. Také se učí soustředěně sledovat dramatické či

hudební představení, hodnotit svoje prožitky, vyjadřovat se prostřednictvím hudebně pohybových schopností.

Dítě a svět

Skrze hudební činnosti se dítě seznamuje se svým rodným jazykem, ale také se setkává i s písněmi jiných kultur. Seznamuje se tak s různými hodnotami a učí se je respektovat.

Hudební výchova

Hudba

Napsat, co je vlastně hudba, je velmi obtížné. Nabízí se mnoho otázek, které je potřeba zodpovědět, a přesto bude chápání tohoto pojmu vždy velmi individuální. Hudba jako slovo se může pyšnit svým ryze českým původem. Po českých zemích vandrovali tzv. Hudci. Byli to hráči na lidové hudební nástroje. Hudci byli takto označováni pro svoje „hudání“, tedy hraní.

Definicí hudby je mnoho. Jednou z nejjednodušších je definice středověkého církevního otce Aurelia Augustina. Ten rozlišoval hudbu smyslovou a rozumovou, přičemž primární význam přikládá rozumové: „*Hudba je uměním, jak hýbati zvuky a rytmy*“.

Německý hudební teoretik, Hugo Reinman, vnímá hudbu jako „*umění, které tvoří z prchavých a rychle pomíjivých zvuků, a je tedy v největším protikladu k uměním prostorovým, jako je třeba architektura. Podobně jako mimika vzniká a zaniká v čase. Nemá konkrétnost slova jako poezie nebo tvar a barvu jako výtvarnictví, působí pouze tóny, nepopisuje konkrétní věci, nýbrž navozuje duševní stavy.*“

Jeden z nejvýznamnějších českých muzikologů, Jiří Fukač, se pokouší hudbu definovat takto: „*Odhlédneme-li od příliš širokých, obrazných či podružných významů, jež na slovo „hudba“ a na jeho jinojazyčné ekvivalenty navršíl vývoj odborné i neoborné označovací praxe, pak tímto slovem jako vědeckým termínem rozumíme zvukové dění, které lidský subjekt přijímá a chápe v jeho specifické strukturnosti, tj. v jeho odlišnosti od neuspořádaných zvukových dějů a od jinak uspořádaných struktur mimolidského i lidského původu. Pokud člověk vyhodnotí některé z těchto jiných dějů či struktur jako hudbu, činí tak na základě jejich podobnosti s hudebními strukturami, jež povstaly z jeho vlastní kreativní činnosti. Tato podobnost je dána tím, že tónový i nontónový materiál hudby se primárně získává z říše zvukovosti vůbec, že práce se zvukem respektuje obecné akustické*

zákonitosti, že některé postupy blízké hudební strukturaci se objevují již v přírodě, kde jsou přiváděny i jinými živými organismy k jisté vyhraněnosti, a že se do určité míry uplatňují i v dalších zvukotvorných činnostech člověka (např. v řeči, zvukové signalizaci atd.).“

Čtvrtou definici hudby vyjádřil sbormistr Čeněk Svoboda, který se momentálně věnuje výuce dirigování a dějin hudby na Karlově univerzitě v Praze: *„Hudba je řeč lidské duše. Pomáhá nám zažívat krásné věci a mít na nich podíl. Častým stýkáním s hudbou ztrácíme zlobu a nenávist, jejími tóny k nám naopak promlouvá láska. Dává nám možnost porozumět a přiblížit se druhým lidem. Vznešenější hudba nám pak dává možnost poznávat řád vesmíru. Ale jako každé řeči se hudbě musíme učit. Trpělivě ji poslouchat a učit se ji používat.“*

Funkce hudby

Ať už definujeme hudbu jakkoli, jasné je, že je to něco, co nás provází celým životem. Ještě se ani nenarodíme a už ji vnímáme. *„Bylo prokázáno, že lidský plod vnímá hudbu již v prenatalním období, asi od sedmého měsíce života.“* (Stručný průvodce hudební psychologií, 2004, s. 56). Není proto divu, že se hudbě věnovali již nejstarší teoretikové, dokonce i antičtí autoři jako Platón či Aristoteles. Jejich velkou otázkou je, jak hudba působí na každého z nás zvlášť, i na společnost jako takovou. *„H. Hüschen uskupil jejich koncepce do čtyř linií:*

- 1. Estetický účinek hudby (pochází od antických autorů – Platón, Aristoteles – předpokládá se souvislost hudebně strukturních principů a „krásy“, od R. Descarta se rozvíjí afektivní teorie).*
- 2. Terapeutické působení hudby (od magického působení přes koncept katarze, středověké exorcismy až po moderní muzikoterapii).*
- 3. Propedeutické a etické účinky hudby.*
- 4. Sepjetí hudby s náboženstvím.“* (ABC Stručný slovník hudební psychologie, 1984, s. 70).

V muzikologické, estetické či hudebně psychologické literatuře můžeme najít velké množství funkcí hudby (např. terapeutická, relaxační, komunikační, sugestivní, etická, očišťující, náladotvorná, výrazová, zábavná, poznávací, socializační, reprezentativní atd.).

Hudebnost

Termín hudebnost nemá jednoznačné vymezení. V kontextu této práce můžeme hudebnost chápat jako nadání, zájem o hudbu, pozitivní vztah k ní a soubor hudebních schopností včetně úrovně jejich rozvoje.

„Hudebnost je kategorií vyjadřující vztah člověka k hudbě, přičemž tento vztah je nesen dvěma komponentami, jež spolu statisticky významně pozitivně koreluje. Těmito komponentami jsou za první stupeň integrace hudby do struktury osobnosti a za druhé úroveň hudebních schopností. Hudebnost je tedy – na rozdíl od biologicky determinované kategorie nadání – kategorií převážně sociální a ve své podstatě komplexní“ (ABC Stručný slovník hudební psychologie, 1984, s. 161).

Hudební schopnosti

Každý jedinec se na svět rodí s různými dispozicemi, které nám formují vztah k vnějšmu světu. Nazýváme je zpravidla vlohami. Jsou to soubory vnitřních předpokladů pro vznik schopností.

Schopnost je psychická vlastnost, která nám umožňuje se něčemu naučit. Ovlivňuje rychlost učení a chápání v dané oblasti. Hudební schopnosti jsou tedy předpoklady k učení hudebních činností. *„Úroveň hudebních schopností sice závisí na vlohovém základě, ale je podmíněna i věkem člověka, sociálními a kulturními vlivy a řadou dalších podmínek“* (Psychologie hudby v profesionální hudební výchově, 1998, s. 33).

Hudební schopnosti můžeme vnímat jako *„psychické struktury a vlastnosti jedince, které odpovídají požadavkům hudebních činností a zajišťují jejich značnou úspěšnost“* (Psychologie hudebních schopností a dovedností, 1989, s. 13). Je naprosto nutné dbát v každém věkovém období na zřetel psychofyziologické možnosti dítěte. *„Hudební schopnosti se rozvíjejí od raného věku, dokonce i dříve, než je možné hovořit o projevech intelektových schopností, zvláště rozumových. Emocionální projevy, které hudba evokuje, hrají v celkové harmonické skladbě osobnosti významnou úlohu spolu s myšlenkovými operacemi, temperamentem, charakterem a celkovým zaměřením člověka. Proto rozvoj hudebních schopností je významný i z hlediska všeobecného vývoje člověka“* (Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku, 2002, s. 11).

Častým omylem, kterého se dopouští nepoučení lidé, je označení dítěte jako nehudebního proto, že jeho zpěv není intonačně čistý. Zpěv ale není jediným projevem hudebnosti. *„Výsostně humánní ideou Orffovy školy je, že žádné, byť hudebně zaostalejší dítě, nesmí být z hudebního procesu vyloučeno. Zkušenosti ukázaly, že i málo nadané děti se začaly během několika měsíců při orffovsky pojaté výuce hudebně rozvíjet. Souvisí to s tím, že se*

některé, nadanější například pohybově, zachytily rytmu, jiné hry, jiné zpěvu, jiné tvořivé improvizace“ (Česká Orffova škola, 1969, s. 6).

Americký vývojový psycholog Howard Gardner definoval teorii mnohočetné inteligence, do kteréžto spadá také inteligence hudební. Ta zahrnuje schopnost tvořit, vnímat a interpretovat hudbu. Tato inteligence vychází z několika mozkových center: jedno reguluje hudební tvorbu, druhé interpretaci, třetí rozlišování melodií a tónin a čtvrté rytmus.

Klasifikace hudebních schopností je velké téma. Někteří autoři prosazují spíše komplexní přístup, jiní je naopak třídí do rozličných skupin. *„Je známo, že rozvoj hudebních schopností bývá někdy umožněn i jejich vzájemnou kompenzací a že při hudebních činnostech se aktivizují v podstatě všechny složky osobnosti. Z uvedených důvodů je proto klasifikace hudebních činností velmi obtížná. Pro potřeby pedagogické praxe je však nutno (byť jen teoreticky) toto třídění provést“* (Psychologie hudby v profesionální hudební výchově, 1998, s. 34).

Autorka textu si pro svou práci vybrala klasifikaci, kterou provedl František Sedlák. Rozdělil hudební schopnosti do devíti skupin, ke kterým pak přiřadil ještě hudební sklony, zájmy, potřeby a postoje jako kategorie vztahů a subjektivních prožitků, které nás aktivizují a motivují v rozvoji hudebních schopností. Ani zde se však nevyhneme prolínání některých kategorií.

K základním hudebním schopnostem, které ovlivňují celkovou hudebnost, řadí F. Sedlák hudebně sluchové schopnosti, auditivně motorické schopnosti, rytmické cítění, tonální cítění, emocionální reakce na hudbu, hudební paměť, hudební představivost a hudebně tvořivé schopnosti.

Hudebně sluchové schopnosti

Tyto schopnosti nám umožňují vnímat a zpracovávat akustické vlastnosti hudby a dovolují nám je psychologicky zpracovat. *„Jde o intenzitu zvukových podnětů, jejich kmitočet (frekvenci), trvání, spektrální skladbu svrchních harmonických (aliquótních, parciálních) tónů, které zaznívají současně se základním tónem. Tyto základní fyzikální vlastnosti tónů se odrážejí ve vědomí subjektu jako hudební počítky a vjemy.“* (Psychologie hudebních schopností a dovedností, 1989, s. 65).

Hudebně sluchové schopnosti spočívají ve sluchovém analyzátoru, který se mezi čtvrtým a šestým rokem vyvíjí až dvojnásobnou rychlostí. Často bývají nepřesně označovány jako hudební sluch.

Citlivost pro hlasitost

Jedná se o subjektivní odraz intenzity tónů v našem vědomí. Umožňuje nám vnímat dynamické změny v hudbě. Intenzita je akustický pojem. Závisí na rozkmitu zvukové vlny. Čím větší je akustická intenzita, tím vnímáme zvuk jako hlasitější. Náš sluch není stejně citlivý ke všem akustickým frekvencím. Největší citlivost pro hlasitost tónu je ve středním frekvenčním pásmu 1000 až 4000 Hz. Hladina tlaku a intenzity se vyjadřuje v decibelech (dB). Změna hlasitosti, kterou můžeme postřehnout je právě v průměru 1dB. V případě, kdy má zvuk intenzitu 120 dB, už se jedná o bolestivý vjem. Hlasitost není závislá pouze na zvukové hladině, ale také na frekvenci tónů. Aby byly hluboké a vysoké tóny stejně hlasité jako tóny střední, je potřeba zvýšená hladina jejich intenzity.

„Psychický odraz dynamiky hudby v našem vědomí je však pouze relativní. Hudbu vnímáme ve vztahu k ostatním akustickým životním situacím na základě percepční zkušenosti, která se opírá o paměťové obrazy sluchové a motorické“ (Psychologie hudebních schopností a dovedností, 1989, s. 68).

„První pohybové reakce na zvukové podněty byly potvrzeny již v prenatálním stádiu vývoje dítěte. Všeobecně však dítě reaguje na hlasité podněty záhy po narození. Většina autorů se shoduje v názoru, že sluchový analyzátor začíná fungovat již několik dní po narození“ (Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku, 2002, s. 12).

Po narození dochází stále k bouřlivému vývoji dítěte, rovněž v citlivosti ke zvukovým podnětům. Již začátkem třetího měsíce dítě rozezná hlas rodičů a známých hudebních nástrojů. Má také oblibu v nejrůznějších ozvučných hračkách. Okolo osmého měsíce zaznamenáváme pocity uspokojení ze zpěvu rodičů či ze hry na nástroj. Dítě již rozeznává i zvuky s velmi malou intenzitou. Koncem prvního roku života se dítě pokouší o reprodukci múzických faktorů v řečových slabikách. Vnímá intenzitu, trvání i glissandový intonační průběh slabik. V průběhu druhého roku se prostřednictvím experimentu zkvalitní reprodukce hlasitosti a dalších múzických faktorů řeči.

Citlivost pro hlasitost tónů se u dětí rozvíjí prostřednictvím sluchových her, společně s ostatními hudebně sluhovými schopnostmi. Miloš Kodejška zjišťoval kvalitu sluchového rozlišování intenzity tónu u pěti až šesti letých dětí prostřednictvím vlastního průzkumu v mateřských školách. Výsledky ukázaly, že naprostá většina dětí byla schopna bezpečně rozlišit kontrastní dynamické rozdíly v intenzitě: *piano pianissimo – forte fortissimo, piano – forte*. Přibližně čtvrtina respondentů nedokázala s jistotou rozpoznat dynamický kontrast: *mezzopiano – forte*. Dynamický rozdíl *mezzopiano – mezzoforte* nepoznala přibližně polovina zkoumaného počtu dětí. Z uvedeného experimentu je zřejmé, že většina pětiletých a šestiletých dětí má dobře rozvinutou citlivost pro vnímání intenzity tónů.

Citlivost pro barvu tónů

Z akustického hlediska jsou tóny složené ze základního tónu a celého spektra svrchních harmonických (aliquótních, částkových) tónů, které jej provázejí. Z psychologického hlediska však tóny vnímáme celostně, bez sluchové analýzy, jako jeden tónový komplex s určitou barvou tónu. „*Barva tónu (témbr) jako součást hudebního vjemu je podle hudebních psychologů (Helmfonze, Stumpfa, Seashora a dalších) odrazem kmitočtu základního tónu a aliquótních tónů včetně jejich intenzity. Ty jsou celistvým násobkem základního tónu. Experimentálně se dají ověřit pomocí rezonátorů nebo varhanových mixtur, kterými je možné jednotlivé aliquótní tóny zesílit*“ (Psychologie hudebních schopností a dovedností, 1989, s. 69).

Témbr označujeme různými pojmy, které obsahují různé představy (světelné, hmatové a prostorové). Mezi světelné řadíme světlý, temný, lesklý, matný. Do hmatových představ můžeme zařadit měkký, drsný, ostrý, suchý. A hmatové představy jsou plný, prázdný, široký, masivní.

Hudební schopnost rozlišování barvy tónů se utváří již v raném dětství, protože se uplatňuje při vnímání lidské řeči. Je to také nezbytná schopnost pro ovládnutí rodné řeči. Již ve druhém měsíci po narození pozorujeme u dětí uspokojení z hlasu matky, ve třetím měsíci se děti dokáží soustředit na zvuk sopránové zobcové flétny, která je svou barvou blízká jejich hlasovému témburu. Experimenty s barvou hlasu formou křiku, výskotu, smíchu, žvatlání a broukání předchází výraznému rozvoji citlivosti pro barvu tónu, který nastává s rozvojem řeči. Děti často více upoutávají muzické faktory řeči, nežli její obsah.

Kolem druhého roku života se dítě učí rozpoznávat různé šумы, zvuky, hluky, hlasy lidí a zvířat i barvy různých nástrojů. U předškolních dětí je tato schopnost již velmi dobře vyvinuta. Děti lépe poznávají ty zvuky, se kterými mají větší sluchovou zkušenost.

Citlivost pro rozlišování výšky tónů

Výška tónu se úzce pojí s ténbrem a závisí i na hlasitosti. Na rozdíl od ténbru a hlasitosti se však dá přesně zaznamenat do notového záznamu. „Z hlediska akustického je na rozdíl od hluků a šumů charakterizována periodickým průběhem, který lze znázornit sinusoidou, tj. křivkou s naprosto pravidelným průběhem a odchylkou od osy. Tato křivka představuje čistý (sinusový) tón, který v hudební praxi téměř neexistuje, a poněkud se mu přibližuje jen tón ladičky, slabý tón flétny nebo varhan“ (Psychologie hudebních schopností a dovedností, 1989, s. 72).

Výška tónu se určuje podle polohy ve frekvenčním pásmu v rozmezí cca 16 – 20 000 Hz. Výše než 20 000 Hz je ultrazvuk, který slyší některá zvířata (netopýři, psi) a níže než 16 Hz je infrazvuk, který vnímáme pouze mechanicky jako chvění, dunění či jako akusticky oddělené rázy. Kmitočtové pásmo se s přibývajícím věkem značně zužuje.

Z psychologického hlediska se výška tónu určuje složitě. Obsahuje dvě složky: Extenzitu (umístění tónu ve frekvenčním pásmu) a ténbr (ovlivněný počtem a hlasitostí alikvótních tónů). Se změnou výšky tónu se mění i ténbrové kvality. Vyšší tóny určujeme jako světlejší, tenčí, štíhlejší a hlubší tóny naopak jako sytější, temnější či těžší. Při práci s dětmi obracíme pozornost také spíše k ténbrové stránce, neboť pojmy vyšší a nižší tón jsou pro děti příliš abstraktní, nemají s nimi dosud zkušenost.

Citlivost pro výšku tónu se určuje v jednotce cent. Jeden cent představuje 1/100 půltónu v temperovaném ladění. Člověk rozlišuje změny frekvence v pásmu 6 až 40 centů. Tato citlivost ke změnám výšky tónů je velmi individuální a závisí na řadě faktorů. Je to však nezbytná schopnost pro vnímání tónových postupů v melodii.

Někteří autoři se domnívají, že se jedná o vrozenou schopnost, která je neměnná a jejíž kvalita již není možná ovlivnit. Často také bohužel slouží jako jediné kritérium pro hodnocení hudebnosti jedince. Hudební výzkumy mnoha badatelů mezi nimiž nalezneme i našeho F. Sedláka ale prokázaly, že hudební schopnosti se rozvíjejí v závislosti na vnějších i vnitřních podmínkách.

Kodejška objasňoval mechanismus utváření citlivosti pro výšku tónu u pětiletých a šestiletých dětí vlastním výzkumem. Výsledky přinesly zjištění, že v předškolním věku jsou velké rozdíly mezi dětmi ve schopnosti vnímání výšky dvou tónů zahraných bezprostředně po sobě. Děti rozlišovaly lépe větší intervaly, než menší. Dalším zjištěním bylo, že operativní paměť není ještě dostatečně vycvičena, aby děti udržely počitek výšky tónu ve vědomí. Výzkumem zároveň potvrdil, že citlivost k výšce tónu se zlepšuje pomocí optické představy. K většímu rozvoji schopnosti určení výšky tónu dochází zejména v mladším školním věku.

Auditivně motorické schopnosti

Rozvoj sluchově hudebních schopností je nezbytný pro veškeré hudební činnosti. Základ mají v motorice, v pohybových reakcích na hudbu, ale podmíněny jsou sluchem. Významným faktorem je také zrak, který velmi pomáhá při vytváření odpovídajících hudebních představ. *„Utváření auditivně motorických schopností souvisí i s dalšími hudebními schopnostmi, především analyticko-syntetickými, hudební představivostí a pamětí“* (Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku, 2002, s. 17). Analyticko-syntetické myšlení je v největším rozmachu ve věku čtyř až pěti let, přesto můžeme pozorovat již u šestiměsíčního dítěte reakce na výrazně rytmizovanou píseň, třeba formou úhozu do různých předmětů. Mezi prvním a druhým rokem zaznamenáváme tzv. „mluvozpěv“ doprovázený pohyby těla.

Rytmické cítění

„Rytmické cítění představuje schopnost vnímat a prožívat časové členění hudby, tj. tempo, metrum, rytmus, pulsaci a hybnost skladby“ (Stručný průvodce hudební psychologií, 2004, s. 27).

Již v prenatálním období vnímá plod puls – rytmus matčina srdce. *„Rytmus je tedy nezbytnou potřebou lidské bytosti a dosažení pravidelného rytmu pohybů a životních cyklů je základní podmínkou harmonického rozvoje celé osobnosti“* (Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování, 1998, s. 13).

Citlivost pro metrickou pulzaci

Metrum je označení pro pravidelné střídání přízvučných (těžkých) a nepřízvučných (lehkých) dob. Dětem jej přibližujeme prostřednictvím různých hudebně pohybových her či pohybových činností, jako je například pochodování.

Citlivost pro tempo

Tempo je rychlost střídání základních dob. Vyjadřuje se počtem těchto dob za minutu. Je-li na začátku skladby označena čtvrt'ová nota = 60, znamená to, že skladbu hrajeme v tempu 60 čtvrt'ových not za minutu.

Děti v předškolním věku zpravidla nemají problém s rozlišením tempových kontrastů. Některé potřebují delší reakční dobu k přizpůsobení tempové změně. „*V předškolním věku je citlivost pro tempo spojena s elementárními pohybovými projevy dítěte, např. pochodem, během, poskokem, později tanečními pohyby a hudebně kreativními pohybovými reakcemi na hudbu. Rovněž představy tempa se vytvářejí v pohybovém dialogu předškolního dítěte s hudbou na základě asociací prostřednictvím známých pohybových činností: např. batolení káčátek, poskoků vrabců, pochodu vojáků, kolébání panenky apod.*“ (Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku, 2002, s. 18).

Citlivost pro rytmické časové členění tónů

Rytmem rozumíme časový sled různých dlouhých tónů a pomlk, které vytváří různé rytmické celky v rámci daného metra. Psychologický pohled vidí rytmické cítění jako schopnost vnímat a prožívat emocionální výraz časového průběhu hudby a motoricky na něj reagovat. „*Výzkumy ukazují, že bezpečný základ rozvoje rytmického cítění je v hudební hře, v níž se spojuje hudba s pohybem a slovní deklamací*“ (Psychologie hudebních schopností a dovedností, 1989, s. 105). Proto při práci s předškolními dětmi volíme různá říkadla, která doplníme jednoduchými pohyby. Po osvojení rytmického cítění tyto pohyby omezujeme, až se stanou takřka neviditelnými.

Tonální cítění

Tonální cítění je podmíněné strukturou a charakterem hudby, ve které se jedinec pohybuje. Můžeme říci, že pocit ukončenosti máme z melodie, která je ukončena na některém z tónů tónického kvintakordu. Pokud je melodie ukončena na některém jiném tónu, vyvolává to v nás pocit, že bude dále pokračovat. „*Základem tonálního cítění je tedy vjem hudební*

výšky, nikoli však jednoho izolovaného tónu, ale výškového pohybu“ (Psychologie hudebních schopností a dovedností, 1989, s. 86).

Nejčastěji rozvíjíme tonální citění zpěvem, ale k rozvoji mohou posloužit všechny hudební činnosti. F. Lýsek svými výzkumy dokládá, že naučit dítě zpívat je možné již ve druhém roce jeho života. Tonální citění prochází největším vývojem při vstupu na základní školu. K tonálnímu citění se úzce váže hudební paměť a citlivost pro výšku tónu. Bez těchto schopností není možné tonální citění zkoumat. Mechanismus utváření tonálního citění zkoumá A. Bentley a výsledkem je vyčlenění těchto tří stádií reakcí dítěte na melodii:

- rytmické přizpůsobování,
- postupné přejímání tonálního celku, zpočátku méně uvědoměle,
- sladování vlastního zpěvu s výškovým pohybem melodie.

„Společný zpěv a tělesný pohyb (např. houpání) v rytmu písně vytváří mezi rodiči a dětmi i intimní atmosféru, zároveň způsobuje hlubší zapamatování a na základě hudebních představ i následné vybavení tonálního obrysu písně. Začlenění pohybu do hudební činnosti urychluje rozvoj celkové hudebnosti, tedy i tonálního citění“ (Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku, 2002, s. 20).

Emocionální reakce na hudbu

Dítě v předškolním věku se často uchyluje do světa fantazie, často proto pomíjí realitu. Veškeré životní situace si zapamatovává s emocionálním prožitkem. Proto využíváme hudebních výrazových prostředků, vyvoláváme tak v dětech pohybové reakce, které jsou doprovázeny citovým prožíváním.

Příkladem činnosti, ve které se při osvojování určité dovednosti prolínají učení, a emocionální prožitek může být např.:

- pěvecké vytvoření tónu a estetický zážitek z vokálního projevu,
- osvojení časově rytmických hodnot a probuzení estetického zážitku z rytmické činnosti,
- hra na dětské hudební nástroje Orffova instrumentáře a estetický zážitek z instrumentální hry apod.

Hudební paměť

„Hudební paměť je základní hudební schopností, která se utváří spolu s vnímáním, hudebně analytickými schopnostmi, hudební představivostí a fantazií již v předškolním

věku. *Její kvalita je podmíněna též rozvojem intelektových schopností*“ (Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku, 2002, s. 23).

Paměť je psychický proces, který souvisí s nervovou soustavou. Má tři fáze:

- zapamatování (vštěpování, osvojování),
- uchování (podržení v paměti),
- vybavování.

Rozlišujeme tři druhy paměti: krátkodobou, operativní a dlouhodobou.

Krátkodobá paměť může být předstupněm dlouhodobé paměti. Uchovává hudbu po dobu zlomku sekundy až po dvě minuty. U dětí předškolního věku je tato paměť omezena pouze na několikátónový hudební motiv.

Operativní paměť umožňuje cílevědomé zpracování a výběr hudebních informací z hlediska potřeby jedince. Část vybraných informací pokračuje do dlouhodobé paměti a část je zapomenuta. Tato paměť úzce souvisí s hudební představivostí a dalšími hudebními schopnostmi.

Působení dlouhodobé paměti může trvat minuty, hodiny, nebo také celý život. Je citlivá k hudebním podnětům, které si jedinec již dříve „oblíbil“, které odpovídají jeho vyspělosti.

„Proces zapamatování ovlivňuje celá řada vzájemně se podmiňujících činitelů:

- *vnímající subjekt,*
- *výstavba a charakter hudebního díla,*
- *situace, v nichž se zapamatování uskutečňuje,*
- *mechanizmy zapamatování, případné zapominání“*

(Sedlák, František: Úvod do psychologie hudby. II. SPN, Praha 1986, s.71).

Vnímající subjekt

Každý vnímá hudbu na základě svých předchozích hudebních zkušeností. Proto se kvantita i kvalita vnímání hudby v průběhu vývoje jedince mění. A to i přesto, že se nemusí vždy jednat o uvědomělý proces. Lépe si dítě zapamatovává tu hudbu, která se dotýká jeho zájmů či potřeb a pomocí které si může představovat konkrétní situace, které již

v minulosti vnímalo. Velký význam má i síla citového prožitku. Nesmíme ale opomíjet rozvinutost rozumových operací a charakterové vlastnosti dítěte.

Výstavba a charakter hudebního díla

Emoce, které v nás vyvolávají výrazové prostředky hudebního díla, významně ovlivňují zapamatování. Intenzita těchto emocí závisí na srozumitelnosti hudebního díla. Proto při rozvoji hudební paměti u dětí předškolního věku začínáme od jednoduchých a krátkých rytmicko-melodických motivů, přes říkadla (melodizované na sol-mi) až po jednoduché písně.

Situace, v nichž se zapamatování uskutečňuje

V tomto ohledu klademe důraz na vhodnou motivaci, kterou mohou být třeba hudební hry. Využíváme dětské fantazie, hravosti a tvořivosti. Snažíme se o co největší zapojení iniciativy dětí. Společně vytváříme pozitivní, radostnou atmosféru, která pomůže k vytváření pozitivních emocí, pomocí nichž si dítě dané hudební dílo zapamatuje.

Mechanismy zapamatování, případně zapomínání

Důležité pro zapamatování je nezakládat pouze na mechanické paměti. Pomocí analýzy a syntézy aktivujeme paměť logickou. Tímto se vracíme zpět k charakteru hudebního díla. Nutné je, aby bylo téma daného hudebního díla pro děti blízké, aby mohly provést potřebnou analýzu a syntézu. Dále může zapamatování ovlivnit motorický úkon.

Hudební představivost

V obecné psychologii jsou představy popsány jako vybavené obrazy předmětů či jevů, které jsme vnímali v minulosti. Hudebními představami tedy můžeme rozumět obrazy tónů či skladeb, které jsme vnímali v minulosti. Hudební představivost je schopnost promítnout dříve vnímanou hudbu do hudebního vědomí. Jinými slovy se jedná o tzv. vnitřní sluch. Logicky velmi úzce souvisí s hudební pamětí.

„K dynamickému rozvoji hudební představivosti předškolních dětí dochází zvláště v těch situacích, kdy je do hudební výchovy zařazen větší počet smyslových analyzátorů“ (Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku, 2002, s. 26). Bez sluchového analyzátoru by logicky nebylo možné hudební představy vytvářet, ale pomoci nám může také zrak, který skrze notový zápis vytvoří optickou představu. Dále je kvalita hudební představivosti ovlivněna také motorikou (pohyby na klávesách, různé tahy smyčcem).

Díky hudebním představám můžeme také předvídat harmonii, dynamiku či pohyb melodie. S hudebními představami si také pohrává fantazie, ta může hudební motivy různě přeskupovat a vytvářet tak zcela nová díla.

Hudebně tvořivé schopnosti

Tvořivost je označení pro činnost. Hudební tvořivostí tedy rozumíme schopnost vytvářet nová hudební díla, ale také interpretovat, vnímat a aktivně prožívat hudbu. Na samém vrcholku Maslowovy pyramidy potřeb nalezneme potřebu seberealizace. Tu můžeme právě hudebně tvořivými činnostmi uspokojovat.

Pokud chceme dát dětem v předškolním věku prostor pro rozvoj hudebně tvořivých schopností, musíme klást důraz na jejich přirozené a instinktivní zájmy v hudební oblasti. Je samozřejmě nutné mít plán práce s dětmi promyšlený a propracovaný, ale nesmíme v něm zapomenout dát prostor dětem samotným, nechat se „překvapit“.

„Tvořivost je vždy provázena velkou motivací k prováděné činnosti a děti předškolního věku k ní přistupují naprosto spontánně, neboť vychází z jejich přirozené touhy se projevit“ (Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku, 2002, s. 29).

Praktická část

1 Úvod praktické části

Praktická část je věnována popisu deseti hudebních lekcí, vytvořených pro hudební zájmový kroužek Halekálci. Každá lekce se skládá ze tří částí: přípravné činnosti, repertoáru a hry a další činnosti.

Program, ze kterého těchto deset hudebních lekcí vychází, nese název „Jaro, léto, podzim, zima, s písničkou je mi vždy prima!“. Program je členěn do deseti kapitol pojmenovaných podle měsíců, ke kterým se tematicky pojí jejich obsah. Každá kapitola je soubor aktivit, činností, básní a písní, ze kterého je možné vždy celý daný měsíc čerpat.

Ze své zkušenosti vím, že není vhodné připravit si program na hudební výchovu a rozplánovat jej na každou minutu. V některých případech to může být dokonce kontraproduktivní. Pokud učitelka příliš lpí na sebou připraveném průběhu hodiny a nedbá momentálního rozpoložení dětí, nejen že může děti otrávit, ale hlavně potlačuje jejich kreativitu.

Myslím, že je vhodné mít po ruce vždy dostatek veškerých aktivit a volit jejich umístění aktuálně až podle momentálního rozpoložení dětí. Vyplývá z toho určitý nárok na pedagoga, aby byl otevřený a připravený na „překvapení“. Učitel musí vytvářet dostatečně podnětné prostředí, dát dětem prostor pro jejich kreativitu, ale zároveň podle promyšleného plánu rozvíjet hudebnost dětí skrze činnosti vedoucí k rozvoji hudebních schopností. Program „Jaro, léto, podzim, zima, s písničkou je mi vždy prima!“ by tedy měl sloužit jako sborník či vodítko pro stavbu jednotlivých lekcí.

V praktické části můžeme nalézt právě deset lekcí, které vznikly výběrem z tohoto programu a prakticky ověřeny v hudebním zájmovém kroužku pro předškolní děti „Halekálci“.

Halekálci

Halekálci je hudební kroužek pro děti předškolního věku. Jedná se konkrétně o skupinu deseti dětí ve věku 5–6 let. Vzhledem k tomu, že se jedná o zájmový kroužek, můžeme

předpokládat určitou míru zvýšené motivace dětí k hudebním činnostem. Také vzhledem k přívětivému počtu dětí je možné pracovat individuálněji, a tím pádem dosahovat lepších výsledků než při práci s dětmi v mateřské škole.

Časová dotace kroužku je pětáctyřicet minut týdně, kroužek je zpoplatněn a probíhá v areálu Lidových sadů Liberec. Lidové sady Liberec je kulturní a společenské centrum a je součástí příspěvkové organizace Zoologická zahrada Liberec. Kromě různých kulturních akcí nabízí Lidové sady Liberec i hudební kurzy pro děti a dospělé. Právě zde působím jako lektorka hudebního kroužku Halekálci.

Místnost, ve které se kroužek koná, je vybavena reproduktory, pianem, kobercem, skříní na pomůcky a velkými zrcadly, díky kterým se děti mohou pozorovat při pohybových činnostech a při práci s mimikou. Místnost je příjemně prosvětlená a snadno větratelná. Velikostí odpovídá požadavkům tohoto hudebního kroužku.

Cíle praktické části

Cíl 1: Vytvořit a ověřit program deseti hudebních lekcí hudební výchovy pro děti předškolního věku.

Cíl 2: Prohloubit u dětí zájem o hudbu a hudebně-rytmické činnosti.

Dílčí cíle:

- Rozšířit repertoár dětí.
- Naučit děti základům správného dýchání.
- Pomocí rytmiky přiblížit děti k snadnému osvojení čtení, psaní a počítání.
- Pomoci dětem pracovat s trémou.
- Dát dětem možnost naučit se projevit ve skupině.
- Vnímat příběhy v písničkách.
- Chápat hudbu jako pomocníka pro život.
- Rozšiřovat hlasový rejstřík dětí.
- Ukázat dětem, jak využívat jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře.

Popis realizace programu

Program je členěn do deseti kapitol. Každá nese název měsíce, ke kterému se tematicky pojí její obsah. Z jedné kapitoly je možné sestavit program vždy na čtyři lekce. Jednotlivé hry a aktivity se mohou opakovat. Zkušený hudební pedagog bude sestavovat lekce a zohledňovat při tom aktuální nastavení skupiny. Každá lekce by měla obsahovat vždy

nějakou aktivitu z každé ze tří oblastí. Také je nutné vždy zařadit do každé lekce činnosti vedoucí děti ke správnému pěveckému postoji, prohloubení dechu, probouzení pěveckého hlasu a upevnění správných pěveckých návyků.

Přípravné činnosti

Do přípravných činností spadají aktivizační, uvolňovací a koordinační cvičení, která navodí atmosféru pro přirozenou práci s hlasem. Najdeme zde aktivity podporující přirozené dechové funkce a správný pěvecký postoj. Dále sem spadají hry se zvuky a hlasové modulace vedoucí ke správnému tvoření tónu.

Repertoár

V této části najdeme zásobník tematických písní, básní a říkadel, ze kterých si budeme moci vybírat při stavbě jednotlivých hodin. Raději jich vždy uvádím více, aby bylo z čeho vybírat. Samozřejmě není nutné a možná ani vhodné naučit děti všechny. Je nutné sledovat výukové tempo dětí a řídit se podle něj. Od toho se bude odvíjet i množství osvojených písní, básní a říkadel.

Hry a další činnosti

Hrami a dalšími činnostmi prokládáme podle potřeby ostatní aktivity. Najdeme zde aktivizační hry, ale také i naopak činnosti vedoucí ke zklidnění. Zpravidla je zařazujeme na konec lekce, ale samozřejmě dle potřeby je můžeme zařadit i dříve.

Konkrétní lekce

Následující kapitola obsahuje popis deseti lekcí pro děti v zájmovém hudebním kroužku Halekálci. Jedná se o soupis použitých aktivit, které byly do jednotlivých lekcí vybrány z programu „Jaro, léto, podzim, zima, s písničkou je mi vždy prima!“, který nalezneme v příloze. Tyto aktivity jsou naznačeny pouze názvem, jejich podrobný popis je možné dohledat v příloze. U každé aktivity je uvedena reflexe – jako ověření, zda takto sestavený program lekce fungoval.

Koncepce lekcí je tvořena způsobem, kdy se snažíme děti nejprve přirozeným způsobem uvolnit a vyvarovat se vzniku psychických bloků, nebo špatných technických návyků. Následně se soustředíme na rozvoj jednotlivých složek hudebních schopností, které postupně kombinujeme a pozvolna přidáváme náročnější aktivity a repertoár. Nedílnou

součástí je také zvýšený důraz na motivaci dětí. Předložená koncepce deseti lekcí by neměla být dogmatickým pracovním postupem, velký prostor by měl být vždy ponechán konkrétním přáním a potřebám dětí, které by teprve následně měly být formou motivace korigovány směrem ke koncepci lekcí.

Lekce 1

První lekce byla v praxi ověřena 7. 9. 2015. Klade si za cíl děti vzájemně seznámit, včas zabránit vytváření možných bloků a zlovyků v dýchání a pěveckém postoji. Následují hry procvičující správný pěvecký postoj, dýchání, rytmické cítění a pak teprve samotný zpěv s upřednostněním rytmické složky. Naznačená koncepce postoj, dech, zpěv je společná všem lekcím, protože vychází z fyzické přirozenosti.

Volám kamaráda (příloha A.1.5)

Reflexe: Nejprve se děti vzájemně představily. Poté jsem zařadila tuto hru, pomocí které si mohly jména zopakovat. Zároveň prostřednictvím této hry mizel počáteční ostych. Některým dětem dělал problém interval. Intonace ale není pro tuto hru důležitá.

Ohnutý strom (příloha A.1.1)

Reflexe: Děti reagovaly podle popisu. Byly trochu nervózní, protože se vzájemně neznaly. Je dobré cvik nejprve předvést, aby si důkladně prohlédly, co mají dělat. Poté je teprve nechat pohyb zkoušet. Všechny děti na konci cviku vypadaly uvolněněji, ramena směřovala dolů. Pěvecký postoj byl navozen.

Chytáme déšť' (příloha A.1.4)

Reflexe: Opět je vhodné nejprve dětem předvést, jak bude aktivita vypadat. Poté teprve nechat děti zkoušet. Je nutné mezi dětmi procházet a pomáhat jim dotykem či pohlazením uvědomovat si jednotlivé části těla, které je potřeba uvolnit, například ramena. Většina dětí se zatím nesešla s řízeným hlubokým bráničním dechem, přesto se u některých dětí projevil pohyb bránice.

Repertoár

Měla babka (příloha K.2) (Rozvoj společného rytmického vnímání – pro svůj výrazný a přehledný rytmus.)

Jabloňka (příloha K.3) (Sestupná melodie – za účelem eliminace přetahování hrudního rejstříku.)

Říkačky v kruhu (příloha A.3.2)

Reflexe: Pro tyto účely jsem použila báseň Byla jedna babka (viz příloha A.1.2). Dětem dělalo problém říkání jednoho verše. Neuměly rozeznat, jaký úsek mají vlastně říkat. Brzy to ale pochopily. Při střídání sóla a sbor měly některé děti problém pochopit, že nemají mluvit, když mluví sólista. Musela jsem si děti proto zorganizovat na dvě strany (sólista na jednu, sbor na druhou) a ukazovat rukou, kdo zrovna mluví.

Pochodování (příloha A.3.3)

Reflexe: Kamenem úrazu při této aktivitě byla neznalost dětí písní, které byly této hře zvoleny. Mohli jsme proto opakovat pouze Šel tudy, Pochodují vojáci a Tluče bubeníček. Ostatní písně je potřeba děti doučit. Rytmus děti dodržovaly bez problémů.

Lekce 2

Druhá lekce proběhla v praxi 14. 9. 2015. Záměrně se příliš neodlišuje od lekce první, protože si klade za cíl fixovat v dětech naznačené principy z lekce první. Pro zpestření a další motivaci dětí jsou zde pouze v některých případech užity jiné motivační formy (např. jaké další ovoce dozrává atd.). Navíc je v lekci píseň Žlutné listí, která klade vyšší intonační požadavky.

Sbírání jablek (příloha A.1.2)

Reflexe: Činnost děti bavila velmi, po chvíli se trochu rozdivočily a začaly vyskakovat pro jablka na nejvyšších větvích. Atmosféra se příjemně uvolnila, děti se na sebe začaly usmívat a také se dobře protáhly, což bylo cílem aktivity.

Chytáme déšť (příloha A.1.4)

Reflexe: Aktivitu již děti znaly z minulé lekce. Již věděly, jak pohyb dělat. Brániční pohyby byly zjevné u těch dětí, u kterých byly zjevné již v minulé lekci. Děti byly více uvolněné.

Volám kamaráda (příloha A.1.5)

Reflexe: Opakování jmen prostřednictvím této hry se dětem líbilo. Zároveň aktivita pozvolna probouzela jejich zpěvný hlas. Děti se více uvolnily, nebály se již více projevit zpěvnou polohou hlasu.

Repertoár

Měla babka (příloha K.2)

Jabloňka (příloha K.3)

Žloutne listí (příloha K.1)

(aplikace sestupné melodie, rozvoj intervalického citění – větší sled hudebních intervalů)

Byla jedna babka – (viz příloha A.2.2) s bubnováním

Pochodování (příloha A.3.3)

Reflexe: V této hře se projevilo, že rytmické citění nikomu z dětí nedělá větší problém. Děti byly trochu vyčerpané z dlouhé doby, kdy zpívaly, proto pohybovou aktivitu uvítaly.

Lekce 3

Třetí lekce proběhla 21. 9. 2015. Opět rozvíjí nastolené principy. Hry však již směřujeme k větší pohybové dynamice a rozvoji fantazie (Hry s hlasem), což děti tmelí jako kolektiv. K písním přidáváme taneční prvky a snažíme se všechny složky pěveckou, pohybovou a jazykovou také propojovat (Ramsese – propojení pohybové, rytmické a jazykové složky).

Jablíčko na dlouhé stopce (příloha A.1.3)

Reflexe: Při této aktivitě došlo k uvolnění těla spíše jen v oblasti krční páteře, zbytek těla zůstal pasivní, proto jsem raději znovu zařadila ještě aktivitu Sběrání jablek, která se zaměřuje na protahování celého těla, a navíc se dětem v minulé lekci líbila.

Chytáme déšť (příloha A.1.4)

Reflexe: Toto dechové cvičení již děti perfektně znají, pohyby bránice stále zvládaly stejné děti, uvolňování těla již nečinilo dětem problém. Aktivita takto zařazená na začátku je vyhovující, neboť se u ní děti zklidní.

Hry s hlasem (příloha A.1.6)

Reflexe: Děti moc neměly nápady, co dalšího by s hlasem mohly zkoušet, tak pouze opakovaly totéž, co již bylo řečeno. Přesto je hra zaujala a zabavila na delší dobu. Díky zaujetí pro hru se perfektně uvolnily a nechávaly rozeznit svůj hlas v různých polohách a nastaveních.

Repertoár

Měla babka (příloha K.2)

Jabloňka (příloha K.3)

Žloutne listí (příloha K.1)

Rukama zatleskám (příloha K.4) (s přidanou taneční složkou)

báseň Vítr (příloha A.2.2)

Ramsese (příloha A.3.1)

Reflexe: Děti ještě nevěděly, která strana je levá a která pravá. Proto bylo dobře, že jich nebylo mnoho a mohla jsem každému zvlášť pomoci s natáčením se do správné strany. Po chvíli hru pochopily a velmi je bavila. Zkoušeli jsme poté i různé intonace. Pokud bych chtěla hru zařadit ve větším počtu dětí, bylo by dobré místo poklepu na sousedovo rameno udělat úklon na levou/pravou stranu a děti neorganizovat do kruhu, nýbrž do řady. Vyhneme se tak nejasnostem z hlediska pravé a levé strany.

Lekce 4

Kvůli státnímu svátku byla lekce posunuta na 28. 9. 2015. Čtvrtá lekce utvrzuje dosavadní znalosti melodií a textů písní a básní, ale soustředí se na možnost dětí ovlivnit pořadí a výběr her. Děti mají tedy možnost samy rozhodovat o podobě lekce, čímž získáváme zpětnou vazbu, co je více či méně baví, ale také které děti se více či méně projevují. Na základě této zkušenosti dále budujeme svůj individuální přístup ke konkrétním dětem.

Volám kamaráda (příloha A.1.5)

Reflexe: Děti si zvolily jako první aktivitu tuto, neboť je velmi bavilo volat svá jména. Protože se již lépe znaly, nebylo nutné napovídat jména. Zpěvný hlas se probouzel. Děti se příjemně pobavily.

Sbírání jablek (příloha A.1.2)

Reflexe: Tuto hru si děti zvolily na popud, aby vybraly něco pohybového. Protážení těla bylo o to důkladnější, děti se cítily zodpovědněji, když si aktivitu samy zvolily a když jsem jim vysvětlila, že pohybové aktivity zařazujeme proto, aby se tělo lépe připravilo na zpěv.

Repertoár

Měla babka (příloha K.2)

Jabloňka (příloha K.3)

Žloutne listí (příloha K.1)

Rukama zatleskám (příloha K.4)

báseň Vítr (příloha A.2.2)

Říkačky v kruhu (příloha A.3.2)

Reflexe: Děti již tentokrát věděly, jaký úsek mají recitovat, když se měly nějakým způsobem střídat. Použili jsme tentokrát jak říkadlo Byla jedna babka, tak báseň Vítr. I bez pohybového vyjádření ji děti recitovaly správně.

Ramsese (příloha A.3.1)

Reflexe: Tato hra i přes svou obtížnost děti velmi zaujala. Možná právě proto, že měly radost z toho, že ji zvládly, si ji přály zařadit do dnešní lekce. Zpočátku jsem pomáhala dětem s natáčením se do správného směru, ale brzy to nebylo nutné. Rytmus děti dodržovaly správně, pokud jsem předříkávala s nimi.

Lekce 5

Pátá lekce již obsahuje nové cíle, zaměřuje se na rozvoj dalších hudebních schopností, především uvědomění si těch tělesných partií, které nesouvisí se zpěvem bezprostředně, ale významně souvisí s potřebou uvolněného těla během zpěvu. Dalším cílem této lekce je větší důraz na pěvecké vokály a práci s nimi. V případě, že děti již znají a zpívají složitější písničky, je totiž nutné zabránit vytváření špatných návyků v tvoření vokálů. (Např. parazitní příměs vokálu *e* do vokálů *u* a *i*.) Ačkoli tato lekce je více soustředěna na práci s tělem a vokály, nezapomínáme ani na další složky hudebního projevu, aby se dodržovala vyváženost zaměření, takže zařazujeme například i hry na rozvoj rytmického cítění. Lekce byla do praxe uvedena 5. 10. 2015.

Kráčíme v sedě (příloha B.1.1)

Reflexe: Netradiční způsob pohybu děti zaujal. Děti nebyly schopné určit, kde na těle jejich svaly nejvíce pracovaly, ale pohyb prováděly všechny správně, takže břišní svaly byly aktivizovány.

Řídíme auto (příloha B.1.3)

Reflexe: Děti měly tendence se nadechnout velmi často. Pomohla představa závodů, kdo pojede delší dobu. Ramena se dětem v některých případech zvedala, ale pomohlo pohazení po ramenou. Dítě si uvědomilo, že v těchto místech dochází k napětí a uvolnilo se.

Naříkající meluzína (příloha B.1.4)

Reflexe: Děti měly tendence zrychlovat část s postupným narovnáváním, musela jsem tempo stále zpomalovat. Navozování tónu nedělalo žádnému dítěti problém. Hlasové polohy se propojovaly také u všech dětí.

Repertoár

Na tý louce zelený (příloha K.5)

Ranní rozcvička (příloha K.6)

Dirigent (příloha B.3.2)

Reflexe: Hra děti bavila. Všechny děti chtěly být dirigentem, takže jsme ji hráli celkem dlouho. Zajímavé také bylo, když jsme poslouchali skladbu, tak jsme hádali, co slyšíme za nástroje. Děti dobře rozlišovaly housle, klavír, bicí a basu. Většina dětí znázorňovala zejména první dobu. Rytmické cítění je u většiny dětí na dobré úrovni.

Lekce 6

Šestá lekce proběhla v praxi 12. 10. 2015. V minulé lekci jsme položili větší důraz na složku somatickou a tvorbu vokálů. Procvičování rytmu bylo připojeno kvůli vyvážení. V šesté lekci se již soustředíme na rovnováhu všech složek. Připojujeme nové písně a básničky a stále více zapojujeme tělesnou složku.

Hadrový panák (příloha B.1.2)

Reflexe: U této aktivity měly děti tendence divočít, což odvádělo pozornost od cílů aktivity. Bylo nutné je zklidňovat, aby měly uvolněné svaly na obličeji i jinde po těle. Navozování tónu dětem nedělá problém, hlas je znělý.

Řídíme auto (příloha B.1.3)

Reflexe: Tentokrát jsem činnost zpestřila zapojením pomůcky. Kruhy o průměru 20 cm děti držely jako volant. Delší dobu udržely pozornost. Nádech se prohloubil, výdech byl již plynulejší než v minulé lekci.

Řeč skřítků Podzimníčků (příloha B.1.6)

Reflexe: Touto hrou seděti učily vyrovnávat vokály. Zpravidla měly děti malinko širší vokál *e*, ale ne nijak výrazně. Hra děti zaujala na dlouhou dobu. Některé ostýchavější děti dokonce zapomněly na svůj ostych. Žádné z dětí také svůj hlas nedeformovalo. Všechny děti nechaly znít hlas přirozeně, pouze v samohláskách.

Repertoár

Na tý louce zelený (příloha K.5)

Ranní rozcvička (příloha K.6)

Cib, cib, cibulka (příloha K.7)

báseň Ježek v lese (příloha B.2.2)

Dirigent (příloha B.3.2)

Reflexe: Děti znaly aktivitu z minulé lekce. Samy se jí dožadovaly. Všechny děti se tentokrát velmi soustředily na rytmus a na rytmický pohyb. Nečinilo jim to žádné větší problémy. Je znát, že pokud již hru znají, dokáží si ji lépe užít.

Lekce 7

I tato lekce je stále říjnová, proběhla 19. 10. 2015. Vedle dosavadní praxe vyvažování složek se sedmá lekce více soustředí na rozvoj dechových schopností. Zatímco dosud jsme kladli důraz na přirozené používání dechu, nyní se snažíme dech více zapojit. V tomto případě za užití také výtvarné motivace.

Vyklepeme jazyk (příloha B.1.5)

Reflexe: Krátká činnost, jejímž cílem byla aktivizace přední rezonanční desky. Děti se uvolnily, protáhly si svaly okolo čelisti a hovořily o šimrání v oblasti obličeje – rezonance přední desky.

Naříkající meluzína (příloha B.1.4)

Reflexe: Děti si prostřednictvím této hry navodily správný pěvecký postoj a zároveň propojovaly hlasové polohy shora dolů. Žádné dítě nepřetahovalo hrudní rejstřík, ani při zpěvu písní ne. Vokály na jednom tónu děti spojovaly velmi plynule.

Řeč skřítků Podzimníčků (příloha B.1.6)

Reflexe: I při této aktivitě děti propojovaly vokály. Melodizovaly při tom jako by se chtěly dorozumívat. Během hry se příjemně uvolnily. Hlas každého z dětí zní světle, zdravě.

Kreslení pomocí foukání brčkem (příloha B.1.7)

Reflexe: Dechové cvičení s výtvarnou motivací děti zaujalo. Naučilo je používat dlouhý, intenzivní dech, na rozdíl od dětmi často aplikovaných rychle po sobě jdoucích, krátkých nádechů.

Repertoár

Na tý louce zelený (příloha K.5)

Ranní rozcvička (příloha K.6)

Cib, cib, cibulenka (příloha K.7)

Hlava, ramena (příloha K.8)

báseň Ježek v lese (příloha B.2.2)

Rytmická ozvěna (příloha B.3.1)

Reflexe: Největším úskalím této aktivity bylo, že děti měly problém poznat, kdy mají začít. Necítily metrum, ve kterém jsem rytmy tleskala. Proto jsem úplně vypustila část, kdy měly děti samy vymýšlet svůj rytmus. Musela jsem hlavou pokyvovat a naznačovat metrum a také dát dětem pohybem ruky pokyn, že nyní mají začít opakovat. Stejně nebyly začátky opakování úplně sladěné.

Lekce 8

Osmá lekce proběhla poslední říjnové pondělí, totiž 26. 10. 2015. I tato lekce, stejně jako čtvrtá, dává dětem individuální prostor ve výběru aktivit. Specifický důraz je kladen opět v rámci dechových cvičení, avšak s větším důrazem na zapojení a uvolnění mimických svalů. V případě dobrého zvládnutí aktivit zapojujeme pohybovou složku (běhání při napodobování motorky).

Kráčíme v sedě (příloha B.1.1)

Reflexe: Motivace nebyla tentokrát vůbec zapotřebí, děti samy hru vybraly. Tentokrát jsem je předem informovala, že se opět budu ptát na svaly, které nejvíce při činnosti zabíraly. Proto se některé děti více soustředily na pohyb, který vykonávaly, a několik dětí poté hovořilo o zapojení břišních svalů. Pohyb vykonávaly všechny děti správně, takže i když si neuvědomovaly zapojení břišního svalstva, tak docházelo k jeho posílení.

„Vyklepeme“ jazyk (příloha B.1.5)

Reflexe: Kromě zvuku, kterým „zastavujeme“ koně, jsme navíc ještě „odfrkovali“ jako kůň. Došlo tak k většímu uvolnění nejen obličejového svalstva, ale také kořene jazyka. Při první verzi ale byla více rozkmitána přední rezonanční deska. První verze v dětech také evokovala jízdu na motorce, takže jsme také chvíli závodili na motorkách.

Naříkající meluzína (příloha B.1.4)

Reflexe: Při činnosti se dětem dobře daří rozeznávat svůj hlas měkce. Až na mírně širší vokál *e* jsou vokály vyrovnané. Pohyb pomáhá s představou intonace a navození postoje také nečiní dětem problém.

Repertoár

Na tý louce zelený (příloha K.5)

Ranní rozcvička (příloha K.6)

Cib, cib, cibulěnka (příloha K.7)

Hlava, ramena (příloha K.8)

báseň Ježek v lese (příloha B.2.2)

Rytmická ozvěna (příloha B.3.1)

Reflexe: Úskalí této hry je v metrickém cítění, které v tomto případě dětem nejde dobře cítit. Nepoznají proto, kdy mají začít s ozvěnou. Pomůže, pokud jim hlavou nebo rukou pokynu na znamení začátku. Ke konci hry již některé děti poznaly, kdy mají začít.

Lekce 9

První listopadová lekce proběhla v pondělí 2. 11. 2015. Z hlediska somatických cvičení se tato lekce soustředí na uvolňování krční páteře, dále zapojení bránice, v obojím případě důležité předpoklady pro vytváření různé intenzity tónů. Pokračujeme v rozvoji vnímání těchto rozdílů, především základního „potichu vs. nahlas“. Důležitou součástí je také relaxace a zklidňování, které zařazujeme podle citu, zvláště u intenzivnějších lekcí.

Hurvínek a Pinocchio (příloha C.1.1)

Reflexe: Asi polovina dětí neznala pohádku Pinocchio. Bylo pro ně tudíž těžké postavičku napodobovat. Pro představu o jaký jde pohyb, muselo tedy stačit mé předvedení. Motivace sice nebyla příliš silná, ale k uvolnění strnulého držení hlavy došlo.

Obláček v misce (příloha C.1.2)

Reflexe: Děti nechtěly mít zavřené oči, proto jsme cvičení prováděli s otevřenými očima. Činnost jsme prováděli dvakrát, jednou bez relaxační muziky, jednou s relaxační muzikou. Verze s relaxační muzikou trvala déle, děti se lépe zklidnily. Nádech se u dětí znatelně prohloubil.

Voláme do dálky (příloha C.1.5)

Reflexe: Činnost by bylo nejlepší provádět v jiném prostoru, než v učebně, ve které kroužek probíhá. Vhodné by bylo zkusit činnost venku, nebo třeba na chodbě. To my jsme nemohli, protože bychom rušili vyučování v ostatních třídách. Zapojení hlavového tónu dětem nečinilo problémy. Všechny děti mají zdravé nasazení hlasu. Při menší dynamice měly děti tendence zpomalovat. Jedná se o běžný jev, nijak jsem tempo neovlivňovala.

Repertoár

Brambory, brambory (příloha K.10)

Ukolébavka pro ponožku (příloha K.9)

Malování při hudbě

Reflexe: Příště musím rozhodně požádat rodiče, aby dětem přinesli nějaké pracovní oblečení. Takto jsme měli práci zkomplikovanou tím, že jsme museli velmi důkladně hlídat, aby se někdo nezamazal. Činnost byla odlišná od těch, co jsme dělali doposud, a děti velmi zaujala. Některé děti byly s prací hotovy rychleji a bylo potřeba pro ně najít alternativní práci, než si činnost dokončí všichni. Děti se skutečně snažily vnímat hudbu a znázorňovat její průběh na papír. Při závěrečné diskusi některé děti pojmenovávaly své abstraktní obrazce. Podařilo se nám vytvořit velmi příjemnou atmosféru.

Lekce 10

V desáté lekci pokračujeme v rozvíjení citlivosti k vnímání intenzity zvuků – tónů. Neuplatňujeme již pouhé „nahlas vs. potichu“, ale v písničkách aplikujeme také dynamické zesilování a zeslabování. Protože tato lekce klade poměrně jednostranný důraz na hudební dynamiku, je zpestřena pohybovým vyjádřením rovněž během písniček. Při zpěvu se soustředíme buď na zvukovou intenzitu, nebo na pohybovou složku, nikoli dohromady, abychom děti nezahlcovaly požadavky. Pokud však budou děti schopny tyto složky přirozeně kombinovat, nebráníme jim v tom.

Hurvínek a Pinocchio (příloha C.1.1)

Reflexe: Část dětí při příchodu nadšeně hlásila, že viděla pohádku o Pinocchiově, nebo o Hurvínkovi. Motivace byla proto v tomto případě mnohem mocnější, děti zapáleně napodobovaly pohyby obě postavičky a uvolňovaly tak strnulé držení hlavy.

Dooou, trrroou (příloha C.1.3)

Reflexe: Stejně jakou rytmické hry na ozvěnu, vznikl i tentokrát problém s metrem. Děti jej necítily a neuměly společně začít opakovat. Musela jsem metrum tleskat, poté se již přesnost nástupů zlepšila. Hrudní prostory se pomocí poklepů prsty uvolňovaly. Vokály *u* jsme prodlužovali, takže jsme také zároveň prodlužovali dech.

Repertoár

Brambory, brambory (příloha K.10)

Ukolébavka pro ponožku (příloha K.9)

Head, shoulders (příloha K.11)

Houpej dál (příloha K.12)

báseň Brambora (příloha C.2.2)

Tikající budík skřítko Podzimníčka

Reflexe: Aktivita vyvolala u dětí vzrušení, ale přesto se dokázaly úplně ztišit a hledat minutku. Tím, že místnost není příliš velká, bylo tikání dobře slyšet, když se děti úplně zklidnily. Zároveň se příjemně odreagovaly.

Zhodnocení výsledků realizace programu

Tvorba ani realizace programu nebyla jednoduchá. Nicméně díky velkému množství literatury a díky cenným zkušenostem starších kolegyně jsem vytvořila propracovaný program, který je vlastně složen z mnoha aktivit a písní a ze kterého zkušený lektor hudební výchovy může čerpat a vytvářet jednotlivé lekce hudební výchovy. Každá kapitola si klade za cíl rozvíjet konkrétní hudební schopnosti. Na rozvoj těchto hudebních schopností se tedy soustředí jednotlivé aktivity, navržené v dané kapitole.

Od září 2015 jsem tento program ověřovala prostřednictvím hudebního kroužku „Halekálci“. Probíhal jednou týdně a trval pětáctyřicet minut. Obsah každé lekce jsem vytvořila z aktivit, které se nachází v programu „Jaro, léto, podzim zima, s písničkou je mi vždy prima!“. Deset lekcí tohoto kroužku, které jsem ověřovala v praxi, jsem popsala a vyhodnotila v praktické části. Tím jsem splnila první cíl bakalářské práce, totiž vytvoření a ověření deseti lekcí hudební výchovy pro děti předškolního věku.

Mohu potvrdit, že systém metodického zásobníku, za který program můžeme považovat, se v praxi velmi osvědčil. Dovoluje kombinovat přizpůsobování se potřebám dětí, ale zároveň stále systematicky pracovat na rozvíjení hudebních schopností. Je ale nutné vzít v potaz, že předpokládáme, že s programem pracuje zkušený lektor s hudebním vzděláním a citem pro práci s dětmi.

Naplňování druhého cíle praktické části, totiž prohloubení u dětí zájmu o hudbu a hudebně-rytmické činnosti, bylo možné sledovat v chování dětí, které přicházely do „Halekálků“ pravidelně nedočkavé, co je bude čekat tentokrát, a odcházely vždy ve veselé náladě, často pobrukuje si některou z nových melodií. Možná můžeme přičíst k dobrému vlivu tohoto hudebního kroužku i skutečnost, že některé děti dokonce začaly skládat své vlastní jednoduché písně. Podle referencí některých rodičů se děti, které navštěvovaly „Halekálky“, po krátké době začaly projevovat uvolněněji a spontánněji. Důkazem dobrého vlivu „Halekálků“ také může být zvýšení zájmu o tento kroužek.

Dílčí cíle praktické části byly naplňovány v rámci konkrétních aktivit během celého roku. Repertoár dětí byl rozšířen o mnoho lidových i umělých písní. Písně byly často plné příběhů, o kterých si děti vyprávěly a hledaly v nich ponaučení. Doprovázely je také na jednoduché hudební nástroje a pomocí písní se dětem rozšiřoval hlasový rejstřík. Aktivity pro upevnění správného dechu jsou zařazeny v téměř každé lekci, stejně tak práce s rytmem. V průběhu roku se děti připravovaly na závěrečné vystoupení, zkoušely si i práci s mikrofonom a účinkování na jevišti před publikem. Každé dítě mělo vždy možnost se svobodně projevat.

Deset dětí ve věku 5–6 let se mezi sebou na první hodině většinou neznalo. Většinu dětí jsem neznala ani já. Naše seznamování probíhalo téměř celý první měsíc. Nyní mohu popsat vývoj, který se mi podařilo zachytit a zaznamenat v průběhu uplynulých osmi měsíců.

Vojtěch se projevoval od začátku velmi uvolněně, spontánně. Nebál se mluvit ani zpívat, zapojoval se do všech aktivit. Jeho pozornost však byla zpočátku velmi krátkodobá. Nyní, po sedmi měsících pravidelného setkávání, u něho pozoruji prodloužení doby, během které je schopný se koncentrovat.

Klára se zapojovala od začátku do všech aktivit, jen byla první dva měsíce patrná velká nervozita z projevu před ostatními. Ta se ale postupně rozpouštěla a nyní Klára dokonce sama přichází do „Halekálků“ s návrhy her a písní, které se naučila ve své mateřské škole.

Zuzana je mladší sestra Marka, je nejmladší členkou skupiny. Dlouho jí trvalo, než se sama začala projevat. Vždy, když chtěla něco říct, pošeptala to bratrovi, který jí dělal tlumočníka. Nyní již mluví sama za sebe, sice tiše, ale je vidět, že se její ostych rozpouští.

Marek je starší bratr Zuzany, nejstarší člen skupiny. Chová se tiše, ale do aktivit se zapojuje. I u něho je znát posun. Zpočátku se vůbec neúčastnil zpěvu, později se se svým zpěvem přidal, dnes se již neostýchá vystoupit před ostatními členy sólově. Na jaře dokonce před všemi dětmi zazpíval píseň, kterou sám složil.

Vanda neměla vůbec žádný problém se zapojením se do skupiny. Velmi rychle si zvykla na všechny děti a spřátelila se s nimi. U Vandy je nejevidentnější posun v oblasti rytmu

a naslouchání hudby. Ještě začátkem roku nedokázala začít včas zpívat, poznat, kdy končí předehra atd. Nyní si je toho vědoma a soustředí se na správný čas nástupu.

Samuel se také hned od začátku bezproblémově zapojoval do všech aktivit. Nedokázal však udržet ani jednoduchý rytmus a neintonoval ani přibližně. Zpíval písňe na jednom tónu. Nyní mu jednoduché rytmy nečiní problémy a i jeho hlas získává postupně větší pohyblivost.

Ema je velmi opatrné dítě, do konce kalendářního roku vůbec nemluvila a ani aktivit se neúčastnila. Domnívala jsem se, že se jí program nelíbí. Když jsem ale hovořila s matkou, dozvěděla jsem se, že se Ema nemůže každé pondělí dočkat, kdy už půjde na „Halekálky“ a že si doma prozpěvuje písničky a recituje básničky, které se na kroužku naučila. Nyní se pomalu začíná projevovat při zpívání a mluvení. Do her se zapojuje pouze částečně.

Kryštof se účastní od začátku všech aktivit, zpívá a nebojí se projevit. Již od začátku se mu dařilo v rytmických, pěveckých i jiných činnostech. Přestože je mu pouze pět let, zdá se, že úroveň rozvinutosti jeho hudebních schopností byla již od začátku na vyšší úrovni, než u ostatních dětí. Proto posun není tolik znatelný.

Matěj se ostýchal projevit a promluvit, nebylo jej ani slyšet zpívat. V průběhu posledního měsíce ale zaznamenávám výrazné změny v jeho chování. Jeho nálada je čím dál radostnější a začíná se také hlučněji projevovat. Začal také si povídat i s ostatními dětmi. Nyní se nebojí zazpívat píseň ve větší dynamice.

Barbora se projevuje vesele. Nebojí se skupiny, zapojuje se do všech aktivit. Občas nezvládala rytmické ozvěny, ale během času je znát, že se zlepšuje. Také je u ní evidentní rozšíření hlasového rejstříku.

Reflexe autorky

Práce na programu „Jaro, léto, podzim, zima, s písničkou je mi vždy prima!“ pro mě bylo velkým úkolem a výzvou. Vzhledem ke svému věku a od toho se odvíjející délce pedagogické praxe nemám ještě tak dobře rozpracovaný osobní metodický zásobník, takže jsem byla nucena pracovat s velkým množstvím literatury a tento zásobník si teprve vytvořit. Je to tedy zároveň výhodou. Na programu jsem začala pracovat již v červnu 2015, ale přesto jsem do poslední chvíle stále měnila a vylepšovala jednotlivé kapitoly. A stále

bych mohla. Dokonce budu. Předpokládám, že během příštích let budu pokračovat v jeho ověřování a přidávat do něho kromě dalších aktivit nově nabyté zkušenosti.

Nejtěžší pro mě bylo samotné uchopení práce. Domnívám se, že pouhé vytvoření a ověření deseti lekcí by nebylo dostačující pro bakalářskou práci. Proto jsem se rozhodla navýšit své cíle a vytvořit již zmíněný program, podle kterého jsem poté pracovala a vytvářela lekce celý rok. Uvědomuji si, že aby měl v praxi program širší využití, musel by obsahovat mnohem více her, aktivit i písní a básní. Mým cílem je na jeho rozšiřování pracovat během následujících let.

Závěr

Cílem této bakalářské práce je **vytvořit a ověřit deset lekcí hudební výchovy pro děti předškolního věku**. Také je cílem prohloubit u dětí zájem o hudbu a hudebně-rytmické činnosti. Tyto cíle byly naplněny v rámci praktické části. Deset lekcí hudební výchovy, které vznikly na základě programu „Jaro, léto, podzim, zima, s písničkou je mi vždy prima!“ bylo uvedeno do praxe a ověřeno při mém působení jako lektorka hudebního kroužku „Halekáci“.

U dětí navštěvující tento kroužek bylo evidentní prohloubení zájmu o hudbu a hudebně-rytmické činnosti. Tento zájem bylo možné pozorovat během celého roku. Děti projevovaly emoce nadšení a zábavy. Rodiče pozorovali u dětí častější hudební projevy v rámci volné hry a popisovali také větší spontánnost a uvolněnost dětí. Můžeme proto zhodnotit, že hudba působí pozitivně na psychickou, fyzickou i sociální stránku dítěte.

V teoretické části můžeme najít potřebné informace pro práci s praktickou částí. Takže obsahuje popis dítěte v předškolním věku, jeho vývoj, popis hudebního vývoje osobnosti a kapitoly věnované vlivu hudby na člověka. Nejdůležitější jsou kapitoly o hudebních schopnostech, protože praktická část je zaměřena na jejich rozvoj. Teoretická tedy každou z těchto schopností definuje a poukazuje, na jaké úrovni se z pravidla nachází dítě v předškolním věku.

Pro pedagogickou praxi je práce přínosná zejména ve své praktické části. Pokud se dostane do rukou zkušenému pedagogovi, hudebníkovi, může mu poskytnout návod pro práci s dětmi. Musí ale brát zřetel, že lekce jsou koncipovány pro užší skupinu dětí se zvýšenou hudební motivací. Dnes se ale již běžně setkáváme s hudebními kroužky, pro ty může být tato práce přínosem.

Akademická obec může vidět přínos práce v její teoretické části. Její váha je zejména v seskupení a shrnutí informací o dítěti v předškolním věku, o jeho hudebním vývoji a hlavně o vlivu hudby na člověka. Kapitoly věnující se hudebním schopnostem jsou hodnotné pro své přihlídnutí na dítě předškolního věku.

Největší přínos však měla práce pro mě samotnou. Kromě toho, že jsem získala nové poznatky o rozvoji hudebnosti dětí předškolního věku, tak jsem také navázala kontakty

s několika lidmi, kteří mohou být velkým přínosem pro mou praxi, co by lektorky hudební výchovy. Práce mě také přivedla k novým tématům, o kterých jsem zatím mnoho nevěděla a nyní se o nich chci dozvídat více a více.

Seznam použitých zdrojů

BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V., *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Computer Press, 2007.

ISBN 978-80-251-1829-0.

D'ANDREA, F., *Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování*. Praha: Portál, 1998.

ISBN 80-7178-232-7.

DRÁBEK, V., *Stručný průvodce hudební psychologií*. Praha: UK Praha, Pedagogická fakulta, 2004.

ISBN 80-7290-161-3.

FRANĚK, M., *Hudební psychologie*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005.

ISBN 80-246-0965-7.

GARDNER, H., *Changing Minds The Art and Science of Changing Our Own and Other People's Minds*. 1. vyd. Harvard Business School Press, 2004.

ISBN 978-1578517091.

HOLAS, M., *Psychologie hudby v profesionální hudební výchově*.

Praha: Nakladatelství Akademie múzických umění v Praze, 2013.

ISBN 978-80-7331-262-6.

HURNÍK, I., EBEN, P., *Česká Orffova škola*. Praha-Bratislava: Supraphon, 1969.

ISBN 02-263-69.

KODEJŠKA, M., *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*.

Praha: UK Praha, Pedagogická fakulta, Státní pedagogické nakladatelství, 1989.

ISBN 80-7066-035-X.

KODEJŠKA, M., VÁŇOVÁ, H. *Hudební výchova dětí předškolního věku I*.

Praha: UK Praha, Pedagogická fakulta, Státní pedagogické nakladatelství, 1989.

ISBN 80-7066-035-X.

POLEDŇÁK, I., *ABC STRUČNÝ SLOVNÍK HUDEBNÍ PSYCHOLOGIE*. Praha:

Supraphon, 1984.

ISBN 02-008-84.

SEDLÁK, F., *Psychologie hudebních schopností a dovedností*. Praha: Editio

Supraphon, 1989.

ISBN 80-7058-073-9.

ŠIMANOVSKÝ, Z., *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. Praha: Portál, 1998.
ISBN 80-7178-264-5.

ŠIMANOVSKÝ, Z., TICHÁ, A., *Hrajeme si s písničkou: zpěvník s návody na hry pro děti*. Praha: Portál, 2012.
ISBN 978-80-262-0097-0.

THOROVÁ, K., *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2015.
ISBN 978-80-262-0714-6

TICHÁ, A., *Učíme děti zpívat*. Praha: Portál, 2005.
ISBN 80-7178-916-X.

VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012.
ISBN 978-80-246-2153-1.

Seznam příloh

Příloha A – Zář

Příloha B – Říjen

Příloha C – Listopad

Příloha D – Prosinec

Příloha E – Leden

Příloha F – Únor

Příloha G – Březen

Příloha H – Duben

Příloha I – Květen

Příloha J – Červen

Příloha K – Písně

Jaro, léto, podzim, zima, s písničkou je mi vždy prima!

A Září

Podzim je období plné barev a sladké chuti ovoce. Charakteristická je pro podzim sklizeň jablek. Můžeme přinést jablko, dát je dětem do ruky, nechat je, ať si ho pohladí, ať si k němu přivoní, můžeme jim je také nakrájet, abychom využili co nejvíce smyslů a navodili tak společně s dětmi příjemnou podzimní náladu.

A.1 Přípravné činnosti

Cíle:

- Seznámit děti se správným pěveckým postojem.
- Procvičovat dechovou oporu.
- Rozvíjet schopnost zapojovat hlavový tón. (Navození slabého zvuku a vokálu *u* v poloze nad *f1*.)
- Dbát na měkké začátky.

A.1.1 Ohnutý strom

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 80)

Navozování správného postoje.

Motivace: Představte si, že jste jabloň. Co roste na jabloni za plody? Ano, jablíčka. Představte si, že na vašich větvích dozrává tolik velikých jablíček, že se pod jejich tíhou ohýbáte. Větve visí dolů. Poté přijde sadař a jablíčka sesbírá. Jabloň se zase napřímí a roztáhne větve.

Popis: Ze vzpřímeného stoje mírně rozkročeného se děti podle motivace předklánějí a napřimují. Nácvik postoje lze spojit s hlasem.

Instrukce pro pedagoga: Nechte děti slovně popsat tělesné prožitky, které zažily při cvičení. Jsou ruce spuštěné volně podél těla? Vystoupila hrud' mírně vpřed? A co lopatky, jsou „ploché“ a směřují pružně k sobě? Uvolnila se ramena do šířky a dolů?

A.1.2 Sbíráání jablek

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 79)

Protahování celého těla.

Motivace: Jsme sadaři, letos se úroda obzvlášť vydařila. Sbíráme jablka ze stromu. Natahujeme se i na ty nejvyšší větve. Pozor, jablka jsou nahoře, vpravo, vlevo, za námi, vpředu atd. Podívejte, jaká jsou jablka pěkně zbarvená, jakou mají barvu?

Popis: Cvičení provádíme vestoje. Děti se natahují do všech stran pro jablka.

Instrukce pro pedagoga: Někří děti hlavu mezi ramena? Sledují pohledem, kam natahují ruku? Neprovádějí pohyby mechanicky? Povzbuzujte jejich představivost.

A.1.3 Jablíčko na dlouhé stopce

(Zpíváme a nasloucháme hudbě, 2009, s. 20)

Uvolňování těla, aktivizace mluvidel, příprava na nácvik správné výslovnosti.

Motivace: Naše hlava je jablko na dlouhé stopce, krk je jako stopka. Jablko se pohupuje podle toho, jak zafouká vítr. Jablko je těžké velké a těžké a tak vždy přepade na některou stranu.

Popis: Cvičíme vsedě nebo vestoje s koleny mírně pokrčenými. Uvolněně pomalu hlavou pohybujeme spodním obloučkem ze strany na stranu. Hlava volně krouží, ramena zůstávají uvolněná! Hlavu nezakláníme (nebezpečí poškození krční páteře)!

A.1.4 Chytáme déšť

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 94)

Navození klidného hlubokého nádechu.

Motivace: Je deštivé podzimní počasí. My jsme jako stromy, které chytají po horkém létu vláhu, kterou v dešti nachází. Chvíli odpočíváme, jsme sbalení do klubíčka, poté ale roztáhneme větve a chytáme kapky vody. Pozor, jedna kapička nás šimrá na nose, zkusíme ji odfouknout. Pak si strom zase na chvíli odpočine.

Popis: Stojíme s mírně pokrčenými pažemi směřujícími do stran, předloktí směřuje vzhůru, stejně i dlaně (jako svícen). Postavení paží napomůže rozšířit spodní žebra a uvolní solar plexus. Tělo se otevře, a vzápětí se prosadí přirozený savý pohyb bránice, který se navenek projeví mírným vyklenutím břišní stěny.

Děti stojí mírně rozkročmo, úplným výdechem se sbalí do lehkého předklonu. S rukama mířícími k žaludku setrvají chvíli ve výdechu. Poté se prudce narovnajjí. Ramena jsou uvolněná, hlava je vzpřímená, nezaklání se! S ukončením výdechu (na sss) se děti znovu srolují do lehkého předklonu.

Instrukce pro pedagoga: Každé odfouknutí kapičky vyvolá zapružení bránice, které je důležité pro správnou mluvu i zpěv. Probíhá hra bez zvýšeného napětí v oblasti ramen a zátylku?

A.1.5 Volám kamaráda

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 144)

Rozvoj pěveckých a intonačních dovedností.

Motivace: Pamatujete si již jména svých nových kamarádů z Halekálků? Procvičíme si je v následující hře.

Popis: Děti mají za úkol zavolat svého kamaráda. Mluva napolo přechází do zpěvu. Využijeme intervalu sestupné tercie (g1 – e1). Děti opakují jméno třikrát, pokaždé v trochu větší dynamice, ale bez námahy. Potřetí s dlouho drženou jednou slabikou. Pro protažení hlasivek můžeme tercii modulovat po púltónech dolů. V takovém případě je ale nutné začít výš (c2 – a1).

A.1.6 Hry s hlasem

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998)

Rozvoj pěveckých dovedností, uvolnění psychického napětí.

Motivace: Babí léto se ohlásilo a přišlo na návštěvu. My už máme jablka sesbíraná a tak si můžeme lebedit v trávě. Co slyšíme za všemožné zvuky? Já slyším na louce včelky, jak ještě tvoří zásoby na zimu. Také slyším cvrlikat ptáčky, z lesa je slyšet dokonce kukačka. Také slyšíme, jak se vedle v zahradě smějí děti. Hrají zrovna na honěnou. Sousedí z druhé strany tak veselo nemají, tam se zrovinka maminka zlobí na své děti, že rozbily sklenici. A jéje, Janička od sousedů dokonce začala naříkat, to Toník si jen povzdechl a šel uklidit ty střepy atd.

Popis: Děti napodobují dospělého (se zdravým hlasem, dobrého zpěváka), poté samy experimentují se svým hlasem. Vnímají barevné proměny svého hlasu. Neklademe na děti zpočátku nároky na intonační přesnost. Necháme je, ať využívají takové polohy hlasu,

které jim právě vyhovují. Hrajeme si s hlasem, jak zní při smíchu, nářku, hubování, vzdechu, pláči atd.

A.2 Repertoár

A.2.1 Písňe

Volíme písňe, začínající v horní části svého rozsahu. Počáteční tón volíme zprvu dostatečně vysoko nad hranicí rejstříkového zlomu (f1), tedy alespoň bl, h1, c2, abychom zabránili přetahování hrudního rejstříku směrem nahoru.

- Žloutne listí
- Měla babka, čtyři jabka
- Jabloňka
- Rukama zatleskám

A.2.2 Básně, říkadla

Práce s říkadly je v prvních hodinách velmi důležitá. Nejprve dětem říkadlo předříkáme, poté se jich zeptáme, zda by jej dokázaly po nás zopakovat. Předříkáme tedy slova „byla jedna babka“, děti po nás zopakují tatáž slova. Dále si s říkadly můžeme hrát různými výrazovými odstíny: hrozivě, tajemně, unuděně, uspěchaně, šeptem atd. Třetí možností je výběr dvojic, trojic, či jednotlivců, kteří budou říkadlo ostatním přednášet. Dbáme na zřetelnou artikulaci. Pokud již děti říkadlo perfektně ovládají, můžeme zkusit vytvořit dvojhlasý kánon. Také můžeme říkadla doprovázet hrou na nástroje či na vlastní tělo.

Byla jedna babka

Byla jedna babka,
prodávala jabka.
Za děravý groš
prodala jich koš.

Vítr

Vítr fouká doprava,	<i>Stoj mírně rozkročný, vzpaženo – úklon vpravo,</i>
vítr fouká doleva.	<i>úklon vlevo,</i>
My se ho však nebojíme,	<i>rotace rukou v zápěstí – naznačujeme NE,</i>
před vítr se postavíme.	<i>stoj spatný – připažit,</i>
Když se vítr rozfíčí,	<i>stoj rozkročný – upažit,</i>
hlava se nám zatočí.	<i>rotace celého těla,</i>
Aby se nám netočila,	<i>konec rotace,</i>
sedneme si – to je prima!	<i>přesun do sedu.</i>

A.3 Hry a další činnosti

A.3.1 Ramsese

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 68)

Rozvoj rytmického cítění, soustředění, spolupráce.

Motivace: Skřítkci Podzimníčci už se probudili, ještě než se úplně pustí do práce, zatančí si svůj skřítkovský tanec, s básní v tajné řeči skřítků Podzimníčků.

Popis: Hraje se v kruhu. Tempo řeči i pohybů se může zrychlovat.

Text básně:

**Ram se se, ram se se, duli, duli, duli, ram se se.
Ararak ju, ararak ju, duli, duli, duli, ram se se!**

Legenda:

RAM	Klepneme prsty obou rukou na ramena sousedů vlevo.
SE	Klepneme prsty na svou hrud'
SE	Klepneme prsty obou rukou na ramena sousedů vpravo.
DULI	Motáme rukama předloktími kolem sebe.
ARARAK	Zvedneme obě dlaně k nebi.
JU	Obě dlaně dáme na stehna.

A.3.2 Říkačky v kruhu

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 71)

Rozvoj rytmického cítění, mluvní technika, spolupráce.

Skandujeme v kruhu říkačky a básničky (viz repertoár) různými způsoby a udržujeme přitom společně pravidelný rytmus. Skandujeme tedy:

- Unisono,
- každý hráč jeden verš jedním směrem po kruhu,
- každý hráč jeden verš, s možností obou směrů, tzn. že hráč, který má slovo gestem pošle slovo dál, nebo jej vrátí zpátky hráči, od kterého jej vzal,
- každý hráč jeden verš, slovo předáváme gestem komukoli,
- střídavě po jednom verši sólo a sbor,
- opakovaně střídáme kontrasty: pomalu/rychle, nahlas/potichu, líně/snaživě, vesele/smutně atd.

A.3.3 Pochodování

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 112)

Rozvoj citlivosti pro metrum, správné držení těla.

Motivace: Skřítky Podzimníčci jdou do práce, mají toho před sebou hodně. Musí nabarvit každý list v lese, pomoci zvířátkům s přípravami na zimu atd. Nebudou proto zahálet a jdou do práce. Po cestě si prozpěvují.

Popis: Děti pochodují do rytmu písně. Základem je správné držení těla, přenášení váhy stále vpřed, nášlap přes celé chodidlo. Děti plynule pohupují rukama, jako kyvadly. Temeno a páteř se protahují vzhůru. Hru můžeme obměňovat, že jedno dítě jde první a předvádí různé jednoduché cviky (např. upaží, vzpaží, zvedá kolena), nebo děti doplňují pochodování ještě hrou na tělo či nástroje a zpěvem. Možné je také zkusit chůzi vzad. Pozor na bezpečnost. Vhodnými pochodovými písněmi mohou být: Na tom pražském mostě, Pekla vdolky, Pod naším okýnkem, Rybička maličká, Šel tudy, Pochodují vojáci, Tluče bubeníček.

B Říjen

Jeleni v říji jsou slyšet zejména v září, nicméně název měsíce říjen je odvozen právě od těchto říjí. S dětmi můžeme sledovat zejména měnící se počasí a povídat si o zvířatech, jak se připravují na zimu.

B.1 Přípravné činnosti

Cíle:

- Hlídat správný pěvecký postoj.
- Pracovat na technice správného tvoření tónu a používání hlavového rejstříku.
- Zařadit cvičení na vyrovnávání vokálů a správnou výslovnost.

B.1.1 Kráčíme v sedě

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 81)

Uvědomění si oblasti podbřišku, jeho zpevňování.

Motivace: Šneci si na zimu vždycky zalezou někde na louku, do nějaké prohlubně a tam se zavíčkují, aby přečkali zimu. Skupinka šnečích kamarádů se rozhodla udělat podzimní závody, kdo bude dřív ve svém úkrytu?

Popis: Děti sedí na podlaze, mají zvednuté mírně pokrčené ruce i nohy. Pohybují se po podlaze směrem dopředu a dozadu tak, že ruce i nohy zůstávají stále nahoře. Pohyb se děje pouze pomocí hýžďových svalů, přičemž se automaticky zpevní svaly podbřišku.

Instrukce pro pedagoga: Hovořte s dětmi o prožitém svalovém pocitu. Pocítily zpevnění břišních svalů? Ve které části cítily zpevnění nejsilněji? „Sáhněte si na břicho, cítíte, jak je pevné? Kde na těle cítíte, že jsou svaly nejpevnější, když závodíte?“

B.1.2 Hadrový panák

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 75)

Uvolnění a rovnováha těla, navození volného tónu.

Motivace: V poli dozrálých makovic stojí strašák. Odhání ptáky, aby nesezobali všechny mák. Když zajde slunko za obzor, má panák volno, protože už šli ptáci spát. Skotačí si proto na poli a užívá si volnosti.

Popis: Děti stojí ve volném prostoru. Poskakují na špičkách střídavě na jedné noze a postupně vytrásají z těla všechno napětí. Ruce volně odlétají do stran, hlava se kymácí.

Brada volně odpadává, jazyk jako by v ústech nakynul, překrývá volně spodní ret. Tváře jsou volné, oči se smějí. Hru můžeme doplnit hudbou (Humoreska – A. Dvořák).

Postupně děti přidávají do uvolněného pohybu měkký zvuk, např. ha, ho. Zpočátku bezprostředně napodobují příklad dospělého, později hledají svůj vlastní hlas. Naslouchají svému hlasu a sžívají se s ním. Po cvičení dítě získá pocit, že jeho tělo nic neváží, je úplně lehké. Zjistí, že je možné tvořit hlas zcela volně, bez násilí. „Cítíš se příjemně? Tvé tělo je volné, lehké.“

Instrukce pro pedagoga: Dokážou děti uvolnit ramenní pletenec? Nenapínají zbytečně zátylek? Jakou mají mimiku – je přirozeně uvolněná? Nemají v obličeji zbytečné napětí? Odpadává volně dolní čelist? S uvolněním se snižuje snaha o sebekontrolu, hlas přirozeně z vnitřní síly nabývá na znělosti. Přesto regulujeme sílu zvuku, nenecháme děti křičet. Upozorníme je, že i bez křiku může být jejich hlas pěkně znělý.

B.1.3 Řídíme auto

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 95)

Aktivizace zádoových svalů a otevření těla pro prohloubený nádech, volný výdech.

Motivace: Jsi řidič, držíš se volantu a jedeš brrr (volný a plynulý výdech prochází kmitajícími rty). Cítíš, jak se tvá záda opírají stále do opěradla sedačky? (Žebra zůstávají i při výdechu pružně rozšířená.)

Popis: Děti sedí na celé židli, vzpřímeně, opírají se zády, zvednuté lokty směřují do stran jako by držely volant, ramena jsou volně spuštěná. Cvičení posiluje zádoové nádechové svaly a bránici. Rozšířená bederní část zad podpoří savý reflex bránice, čímž dech přirozeně postoupí až dolů do spodních plicních laloků. Zůstanou-li žebra pružně rozšířená i při výdechu, docílíme volného a pozvolného výdechu.

Instrukce pro pedagoga: Pozor, aby se „při řízení“ nenapínala ramena vzhůru. Volnost ramen musí být zachována i při zvednutých loktech.

B.1.4 Naříkající meluzína

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 80)

Měkké rozeznění hlasu za pomoci pohybu, vyrovnávání vokálů na jednom tónu, propojení hlasových poloh shora dolů, navozování správného postoje.

Motivace: Podzim už je v plném proudu. Všimli jste si změn v počasí? Častěji prší, ochlazuje se, fouká prudší vítr. Už jste slyšeli meluzínu? Víte, jak vzniká? Zkusíme si na ni zahrát.

Popis: V předklonu v poloze mezi tóny a1–c2 vokál *u*. S postupným narovnáváním se mění v *uoáááá*. Při stožení zní volné *a*. Tělo se uvolní do předklonu a hlas při tom „sjedne“ glissandem na *uch* o oktávu níže. Toto hlasové uvolnění můžeme také motivovat slovy: „Zahod’ svůj hlas!“ Děti v předklonu opět klidně a prohloubeně dýchají. Celá hra se opakuje.

Instrukce pro pedagoga: Provádějí děti cvik plynule? Napřimují tělo zádozími svaly a nechybně pomocí ramen a zátylku? Užívají si děti příjemného, vyváženého postoje a volně znějícího tónu? Dojde v závěru k uvolnění hlasu a k měkkému propojení hlasových poloh?

B.1.5 „Vyklepeme“ jazyk

(Hrajeme si s písničkou, 2012, s. 24)

Uvolnění čelisti, rozkmitání přední rezonanční desky.

Motivace: Jsme cibuláři a rozvážíme po kraji cibuli, aby si lidé nakoupili do zásoby na zimu. Jedeme na voze taženém dvěma koňmi. Jak se brzdí koně, kdo to ví?

Popis: Vydechujeme na *prrr*, *frrr*, *brrr*. Čelist je přitom volná, klesá dolů a dozadu. S výdechem na *rrr* se kmitající špička zvedá k patru vpředu. Tím uvolňuje kořen jazyka a následně i hlas, který měkce rozeznívá přední část obličeje. Obdobný účinek vyvolá i retné *rrrr*, při němž kmitají měkké, mírně předsunutá rty.

B.1.6 Řeč skřítků Podzimníčků

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 133)

Vyrovnávání vokálů.

Motivace: Skřítkci Podzimníčci mezi sebou mluví jiným jazykem než my lidé, vyzkoušíme si jejich jazyk?

Popis: Pokoušíme se o konverzaci bez souhlásek. Při hovoru různě měníme hlas nahoru a dolů. Naše řeč připomíná zpěv. Řeč složenou pouze z vokálů děti následně obohacují melodizováním. Pracujeme ve dvojicích. Příklad: „Jak se máš?“ „Aaa eee aaa?“

Instrukce pro pedagoga: Přelévají se jednotlivé samohlásky plynule? Znějí jasně vpředu a nikoli tmavě v krku?

B.1.7 Kreslení pomocí foukání brčkem

(Zpíváme a hraje si s nejmenšími, 2007, s. 25)

Prohlubování dechu.

Motivace: Malíř podzim přišel k nám, maluje i pomocí větříku a fouká i mezi stvoly trávy. My si také foukneme do stvolu trávy...

Popis: Děti rozfoukávají brčkem po papíře kapky z vodových barev, čímž vznikají obrazce, které popisují.

B.2 Repertoár

B.2.1 Písňe

- Na tý louce zelený
- Ranní rozcvička
- Cib, cib, cibulenka
- Hlava, ramena

B.2.2 Básně, říkadla

Ježek v lese

Ježek čeká v lese vlka, že si přijde pro jablka. Čeká, čeká, jí a jí, už jen dvě mu zbývají. Vtom si vzpomněl na oběd. Z těch dvou ještě jedno sněd. Když vlk přišel, dal mu půlku, druhou schoval pro karkulku	<i>Opíráme bradu o ruku, naznačujeme jedení, ukážeme na prstech dvě, pláceme se do čela, ukážeme dva prsty a jeden schováme, naznačíme půlení na dlani, rozevřeme dlaně, jakože nabízíme karkulce.</i>
--	---

B.3 Hry a další činnosti

B.3.1 Rytmická ozvěna

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 55)

Rozvoj rytmického cítění a paměti pro rytmus.

Motivace: Když mají skřítki Podzimníčci pauzu, moc rádi si hrají ve skalách na ozvěnu. Zatlaskají vždy nějaký rytmus a poslouchají, jestli jej skály právně zopakují.

Popis: Učitelka zatlaská rytmus a děti jej zopakují. Poté i každé dítě vymýšlí svůj rytmus. Vůbec není nutné držet se pouhého tleskání. Rytmus můžeme zadupat, zapleskat (pleská se rukama o stehna), zamlaskat či zahoukat. Také je možné, že děti budou vymýšlet slova, která by odpovídala zatlaskanému rytmu. Učitelka zatlaská například: **..—**, děti poté vymýšlí slova či slovní spojení, která by se k tomuto rytmu hodila. Například: barevný, podzimní, zlobivý, veselý atd.

B.3.2 Dirigent

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 64)

Rytmický pohyb, rozvoj rytmického cítění, hravost.

Motivace: Byli jste někdy na nějakém koncertě? Viděli jste orchestr? Jaké nástroje můžeme v orchestru najít? Kde v Liberci můžeme vidět a slyšet hrát orchestr? Jak všichni ti hudebníci vědí, kdy mají začít a jak hrát? Kdo je dirigent? Víte, že skřítki Podzimníčci během jara, léta a zimy také pořádají koncerty se svým orchestrem? Zkusíme si na jeden takový zahrát. Jaké nástroje si kdo vyberete?

Popis: Při poslechu nějaké dynamické skladby, třeba koncert pro klavír a orchestr, jedno dítě diriguje, stojí naproti ostatním, ti hrají na imaginární nástroje a sledují pokyny dirigenta. Dirigenti se střídají.

C Listopad

Listopad je měsíc plný barev, větru, ale často také sychravého počasí. Budeme si povídat o chvílích, kdy se zklidníme, co je nám příjemné, když chceme klid a proč je klid pro život důležitý. Navážeme na povídání o ukolébavkách, že se jimi zklidňují děti, aby usnuly.

Dále si také připomeneme, že podzim je období pečení brambor na ohni. Můžeme si bramboru osahat nebo očichat.

C.1 Přípravné činnosti

Cíle:

- Rozvoj pěvecko-reprodukčních schopností.
- Rozvoj hudebně-sluchových schopností – rozlišování intenzity tónu.

C.1.1 Hurvínek a Pinocchio

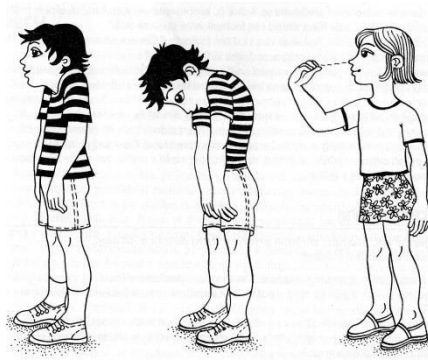
(Učíme děti zpívat, 2005, s. 86)

Uvolnění strnulého držení hlavy.

Motivace: Venku je často sychravé počasí, někdy se nám ani nechce do deště ven. Co můžeme dělat doma? Někdy můžeme také koukat na pohádky. Jaké televizní pohádky máte rádi? Znáte večerníček Spejbl a Hurvínek? Viděli jste pohádku Pinocchio? Zkusíte si na tyto postavičky teď zahrát.

Popis: K rychlému uvolnění přepjatých ramen a nežádoucího napětí v zátylku pomůže napodobování dvou známých postaviček. Hurvínek – děti zvednou ramena, hlavu vytáhnou dopředu a bradou opisují osmičku ze strany na stranu jakoby na „dlouhém krku“ (uvolnění a protažení zadních krčních a horních zádových svalů). Po několika pohybech ramena a hlavu svésíme, a tak uvolníme. Po chvíli se promění v Pinocchia – hlava je vzpřímená, ramena jsou spuštěná (správné držení těla). Napodobování obou postaviček několikrát prostřídáme.

Instrukce pro pedagoga: Provádějí děti pohyby hlavou měkce a plynule? Dokážou při návratu k správnému držení spustit ramena a držet hlavu vzhůru vzpřímenou?

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 87)

C.1.2 Obláček v misce

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 93)

Prodýchnutí na bránici.

Motivace: Podzimní obloha je často plná mraků. Představte si, že vám takový mráček vklouzne do těla. Připravíme mu miskou, takovou postýlku, ve které bude odpočívat. Nejprve vydechneme a pak necháme obláček vejít dovnitř, do těla. Cítíte, že přišel až tam, kde mu držíme postýlku?

Popis: Děti sedí s rozkročenýma nohama, ruce spustí dolů, spojí prsty a z dlaní vytvoří miskou. Vydechnou na fúúú a pak nechají volně přijít dech jako obláček až dolů do misky. Dojde k hlubokému bráničnímu dýchání (břicho a krajina žaludku jsou uvolněné). Vše se umocní při relaxační hudbě.

Instrukce pro pedagoga: Cvičení vyžaduje úplný klid a soustředění. Je vhodné, když děti zavřou oči.

C.1.3 Dooou, trrroouu

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 37)

Uvolnění čelisti a kořene jazyka, rozeznění hrudních prostorů.

Motivace: Jak už víme, hrají si někdy skřítci Podzimníčci ve skalách na ozvěnu. Už jsme zkoušeli ozvěnu s tleskáním, dnes zkusíme volací ozvěnu.

Popis: Cvičení odstraní nežádoucí napětí svalů, na nichž je zavěšený hrtan, navodí uvolnění a měkké rozeznění hrudních prostorů. Je to účinné cvičení pro odstranění hlasové únavy, která vznikla z přemáhání hlasu.

Zpíváme hrou na ozvěnu, lehce, ve velmi slabé dynamice, v nízké hlasové poloze. Čelist s *ou* měkce klesá, vokál *o* prodloužíme co nejdéle a *u* přidáme až na závěr tónu. Zvuk provázíme jemnými poklepy konečky prstů na hrudní kost. V důsledku této „masáže“ se hrud' bezděčně mírně vyklene, hrudní prostor se uvolní.

Cvičení pomáhá dětem, které mají hlasový rozsah posunutý do vyšší polohy. Měkké *dou* jim otevře cestu k rozeznění nižších a hlubokých tónů, které zatím jejich hlasu chyběly. Při variantě *trrroouu* – nechme „pocitivě“ rozkmitat *r*, posílíme tím oporu bránice. Vibrace provázející tvorbu *rrr* uvolní svalstvo kolem hrtanu (to bývá při hlasové námaze vždy v přepětí!).

C.1.4 Komár

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 39)

Navozujeme hlavový tón, procvičujeme mluvidla.

Motivace: Poslední zbloudilý komár poletuje po místnosti. Naše ruka je jako ten komár, ukažte, jak poletuje. A jak u toho bzučí?

Popis: Bzučíme jako komár. Intonace jde nahoru a dolů, podle toho stoupá či klesá ruka, která znázorňuje komára.

C.1.5 Voláme do dálky

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 40)

Rozvíjíme hlavový tón, rozlišujeme intenzitu tónu.

Motivace: Dříve bylo běžné, že si děti na podzim opékaly brambory na ohni. Na jednom kopci byla jedna skupina dětí, co si pekla brambory a druhém kopci byla druhá. Děti na sebe vzájemně volaly, jak se jim při pečení brambor vede.

Popis: Děti na sebe vzájemně volají „z kopce na kopec“: *huhúúú* na klesající malou tercii ve vyšší hlasové poloze, jindy přivolávají kamaráda: *úú* na klesající malou sekundu.

Instrukce pro pedagoga: Nekřičí děti? Nevystrkují bradu dopředu a nepředsunují hlavu?

C.2 Repertoár

C.2.1 Písně

- Ukolébavka pro ponožku
- Brambory, brambory
- Head, shoulders
- Houpej dál
- Dhanjavád

C.2.2 Básně

Brambora

Koulela se ze dvora
velikánská brambora,
neviděla, neslyšela,
že odněkud ze shora
spadla na ni závora.

*Rukama naznačujeme koulení brambory,
malujeme do vzduchu rukama velký kruh,
zakrýváme si oči a uši,
ukazujeme nahoru,
jedna ruka překříží druhou – naznačí spadnutí závory,*

Kam koukáš, ty závoro? *rozhazujeme rukama, dívíme se,*
Na tebe, ty bramboro! *ukazujeme na sebe vzájemně,*
Kdyby tudy projel vlak, *rukama předvádíme parní lokomotivu,*
byl by z tebe bramborák! *plácáme jednou rukou o druhou.*

Podzime, podzime

(Vítězslav Nezval)

Podzime, podzime,
zas už nosíš deště,
pěkně tě prosíme,
počkej chvíli ještě.
Kam vkročíš, podzime,
tam je plačtivý den,
pěkně tě prosíme,
počkej ještě týden.

C.3 Hry a další činnosti

C.3.1 Tikající budík skřítko Podzimníčka

(Rozvíjíme hudební vnímání a vyjadřování, 1998, s. 22)

Ztišení, rozvoj sluchového vnímání.

Motivace: Budík skřítko Podzimníčka někam schovala dovádívá veverka, dokážete ho najít, dřív než zazvoní?

Popis: Tikající kuchyňská minutka, nastavená na jednu minutu je ukryta někde po třídě. Děti se musí úplně ztišit a najít ji dřív, než zazvoní.

C.3.2 Malování při hudbě

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 181)

Rozvoj představivosti, sebevyjádření a osobního vztahu k hudbě.

Motivace: Malíř podzim přišel k nám, vyzkoušíme si, jaké to asi je, když takhle maluje.

Popis: Vhodná hudba: C. de Saint-Saëns: Labuť, F. Mendelssohn-Bartholdy: Sen noci svatojánské, skladby k loutkovým filmům J. Trnky, Vangelis: Dobyetí ráje.

Posloucháme hudbu a malujeme si přitom barvami abstraktní kompozici, která vyjadřuje naše momentální pocity – štětcem nebo jen rukama namočenýma do barev. Výsledek je jiný, než když malujeme bez hudby. Je barevně a tvarově vyváženější, harmoničtější.

Jednotlivé prvky jsou vtipněji a přirozeněji spojeny. Je znát větší citové zaujetí a prožitek, podobně jako u prostorových objektů, modelů a soch, které vznikly při poslechu hudby.

C.3.3 Schovaná flétna

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 65)

Cít pro rytmus, spolupráce, rytmický pohyb.

Motivace: Meluzína ztratila svoji flétničku, dokáže ji najít?

Popis: Děti stojí v kruhu těsně u sebe. Uprostřed stojí jedno dítě, které bude hádat. Jak začne hrát hudba, děti si za zády podávají flétnu, do rytmu. Když hudba přestane, dítě uprostřed ukáže, které dítě má flétnu. Pokud se splete, hraje se dál, pokud se strefí, vymění se.

D Prosinec

Největším prosincovým tématem je Mikuláš a svátky Vánoční. Zároveň se v motivaci můžeme věnovat přicházející zimě a všemu, co s jejím příchodem souvisí.

D.1 Přípravné činnosti

Cíle:

- Rozvoj citlivosti pro metrum.
- Cvičení paměti pro rytmus.

D.1.1 Hra na čertíka

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 123)

Uvolnění mimických svalů, rtů a čelisti.

Motivace: Postrašíme ostatní, jak by to udělali čerti: „Bllllll“.

Popis: Tělo a hlava jsou mírně předkloněny, tváře visí dolů, rty jsou povolené a vytvářejí čertovský zvuk. Hra se může rozvinout v dialog čertů.

Zatřesení hlavou ze strany na stranu (hlava je v mírném předklonu) navodí úplné uvolnění artikulačního a mimického svalstva. Obdobný pocit měkkého uvolnění svalů obličejů zažíváme, když si ráno vyčistíme zuby a vypustíme vodu z úst.

Instrukce pro pedagoga: Pokud se dětem nedaří uvolnění mimického svalstva, zkusí hru Odfrknutí koně (viz Učíme děti zpívat 124).

D.1.2 Kolíbka

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 80)

Ohebnost páteře, protahování a posilování přímíciých zádových svalů.

Motivace: Víte jak to vypadá v čertí škole? Jaké to je, když mají čerti tělocvik? Vyzkouším si to!

Popis: Děti sedí ve dřepu, rukama si obejmou kolena a s kulatými zády se zhoupnou na koberec. Do kolíbky a zpět. Vše několikrát opakují.

Poté můžou zkusit obtížnější cvik. Pomocí švihů nechají nohy přepadnout za hlavu. Snaží se, aby se kolena dostala vedle uší a půjde-li to, aby je zakryla

Instrukce pro pedagoga: Po celou dobu cvičení musí zůstat hrudník úplně uvolněný. Nezadržují při cvičení děti dech? Aby stále pravidelně plynul, mohou ho děti „ozvučit“ tak, že nadechují a vydechují přes našpulené rty. Cvik s nohama přes hlavu příznivě masíruje vnitřní orgány.

D.1.3 Pochod vánočních trpaslíků

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 112)

Citlivost k metrické pulzaci.

Motivace: Vánoční skřítky mají před vánoce hodně práce, musí být proto dobře sešraní. Předvedeme si, jak přenáší dárčky, mají to kus cesty. Zpívají si k tomu pochodové písně.

Popis: Citlivost k metrické pulzaci učíme s pohybem. Využijeme činností, které si děti asociačně spojí se známými zážitky. Pochod vojáků, nebo v tomto případě vánočních trpaslíků přináší opakující se čtvrté noty v prostorově uzavřených celcích daných dvoučtvrtečním taktem. Dbáme na to, aby děti zdůrazňovaly přízvukné doby písně výraznějším pohybem levé nohy a přesně zachovávaly pravidelnou pulzaci čtvrtých dob. Pochodové písně: Pochodují vojáci; Tluče bubeníček, Pochod tučňáků.

D.1.4 Vlák

(z vlastní praxe)

Pěvecké nastavení úst, jazyka a rtů, pružný brániční dech, citlivost k metrické pulzaci.

Motivace: Vánoční expres už jede a je plný dárků pro děti i dospělé. Těšíte se? Tak tomu vlaku trochu pomůžeme.

Popis: Tvar úst nastavíme jako bychom vyslovovali o, jazyk leží v ústech, širokou špičkou opřen za spodními řezáky, rty jsou mírně předsunuté. Krátkými prudkými nádechy střídáme souhlásky š a s, jako když jede vlak. Rukou kontrolujeme pohyb břicha. Toto cvičení propojuje správné nastavení artikulačního aparátu s pružnou a vyváženou dechovou aktivitou. Pokud děti příliš pohybují rameny, položíme na ně své dlaně.

D.1.5 Z věže kostela padá vzdech

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 112)

Navození měkkého hlasového začátku.

Motivace: Na Štědrý večer se mnoho lidí schází na půlnoční mši v kostele. Byli jste někdy v kostele? Viděli jste, jakou vysokou věž mívá spousta kostelů? Představte si, že by z té výšky něco spadlo.

Popis: Postavíme se a z rukou s propletenými prsty nad hlavou vytvoříme stříšku kostela. Přímo pod špičkou kostela zazní vzdech *úúúch* a měkkým glissandem sklouzne dolů. Závěrové *ch* naznačí jeho dopad na zem.

Zvednuté ruce podpoří hluboký nádech do bránice. Lehký vzdech na *uch* je počátkem měkkého nasazení. S glissandem ruce klesnou dolů. Oddechnutím na *ch* se aktivizuje bránice a zároveň se uvolní přebytečný vzduch pod hlasivkami. Může tak následně dojít k prohloubenému nádechu se spoluúčastí bránice.

Instrukce pro pedagoga: Mají děti při vyslovování *úú* našpulené rty a uvolněnou čelist?

D.2 Repertoár

D.2.1 Písně

- Vondráši, Matóši
- Hej, vy kmotře
- K nám přijde Ježíšek
- Koleda
- Putování krkonošských darovníků k betlému

D.2.2 Básně, říkadla

Andělské čarování

Anděl seděl na obláčku,

dřep, pohupování

čáry, máry, čaroval.

dřep, čarujeme rukama

Vyčaroval Mikuláše,

stoj snožmo, ruce spojené nad hlavou jako mitra

moc se z toho radoval.

stoj, tleskáme

Pozor na to, milé děti,

stoj, hrozíme prstem

čarování není žert!

stoj, ruce i hlava ukazují NE

Něco se mu nepovedlo

mírný předklon, ruce na tváře – údiv

a tak přibyl ještě čert.

poskoky snožmo, prsty na hlavě jako rohy

Čertovská škola

Hudry, hudry, dupy, dupy,
čert nám leze do chalupy.

Hudry, hudry, už tu je!

Už na okna bubnuje.

Dlouhý ocas, krátké uši,
tedy čerte, to ti sluší.

Celý černý, samý chlup,
metlou dělá šupy šup.

*Stoj, ruce v bok, vrtíme hlavou, dupeme nohama
stoj, rukama naznačujeme lezení*

stoj, ruce v bok, vrtíme hlavou

dřep, bušíme pěstmi do země

naznačíme ocas a uši

ruce v bok, pohupování

*rukama přejedeme přes celé tělo, jako si taháme za chloupky
hrozíme prstem*

Mikuláši, Mikuláši

Mikuláši, Mikuláši
proč mě dneska čerti straší?

Já nezlobím maminku
jenom někdy chvílinku...

a pak běžím dát jí pusu

a pak tiše bez rámusu -

jdu si s tátou hrát

nebo klidně spát...

D.3 Hry a další aktivity

D.3.1 Čertovská honička

(z vlastní praxe)

Uvolnění atmosféry, reakce na ticho.

Motivace: Jak to asi v pekle vypadá, když se čerti začnou honit?

Popis: Každé dítě si nasadí za kalhoty proužek krepového papíru jako ocas. Učitelka pustí muziku a děti se honí a berou si ocasy. Kdo nemá ocas, vypadává. Když hudba ustane, všichni čerti se musí rychle zastavit a skrčit. Pokud tak neudělají, musí vrátit ukořistěné ocasy prvním vypadnutým dítětem, které se tak vrací do hry. Vyhrává dítě s největším počtem ukořistěných ocasů.

D.3.2 Výroba čertovských chrastítek

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 89)

Motivace: Jako motivace poslouží ukázka chrastítka.

Popis: Ruličku od toaletního papíru z jedné strany zalepíme pomocí tavné pistole a kartonu. Naplníme ji chrastivým materiálem (korálky, rýže, hrách atd.) a zalepíme

i vrchní část. Pak celou ruličku obalíme černým papírem, na kterém máme namalovaný či nalepený čertovský obličej s dlouhým jazykem a rohy. Ocas vyrobíme z provázku nebo černého papíru a přilepíme jej zezadu a chrastítka je hotové.

D.3.3 Rytmické otázky

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 75)

Rozvoj rytmického cítění, rozvoj citu pro rytmus řeči, rozvoj komunikace.

Motivace: V pekle to při čertovské honičce pořádně vře, to v nebi mají andělé jinou zábavu. Vzájemně se o sebe zajímají a pokládají si různé otázky. Někdy si k tomu i tleskají.

Popis: Nejprve se rozejdeme tím, že vytleskáme názvy věcí, které kolem sebe vidíme. Poté můžeme přistoupit ke složitější variantě, že učitelka vytleská otázku a dítě na ni odpovídá, také vytleskává. „Jak se jmenuješ? Já jsem Toník.“

E Leden

Zima je již v plném proudu, zimní radovánky jsou velkým tématem snad pro každé dítě. Nebude složité navodit příjemnou zvonivou atmosféru. Můžeme si sáhnout na rampouch, nechat jej roztát, sledovat, co z něho zbyde. Z čeho je sníh?

E.1 Přípravné činnosti

Cíle:

- Zařadit aktivity prohlubující paměť pro rytmus.
- Rozvoj citlivosti pro změny tempa.
- Zařadit aktivity pro zlepšení schopnosti rozlišování výškových vztahů mezi tóny.

E.1.1 Ptáček a medvěd

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 54)

Rozlišování výšky tónu za pomoci témbrového sluchu, pohybu ruky a zapojení hlasu.

Motivace: Víte, jak bručí medvěd? A jak cvrlikají ptáčci? Zkusíme, jestli poznáte, jak by jejich hlasy zněly zahrané na klavír.

Popis: Děti rozlišují hudební výšku srovnáním dvou nápadně rozdílných tónů. Zahrajeme nebo zazpíváme vysoký tón a potom hluboký. Děti pohybem a hlasem reagují: při vysokých tónech, při „zpěvu ptáčka“, stoupají na špičky a pípnou, při „bručení medvěda“ se kymácejí ve dřepu nebo lezou po čtyřech a bručí. Vysoké tóny vnímají jako svítivé (sluníčko svítí, ptáček zpívá), hluboké tóny si představují jako temné, těžké (medvěd bručí). Děti se tak učí porozumět pojmům „vysoko“ a „nízko“.

Tóny k sobě postupně přibližujeme a přitom stále vyžadujeme, aby pohybem a hlasem (třeba jen přibližně) vyjádřily, co slyší. Problémy nastávají v okamžiku, kdy barevné rozdíly tónů již nejsou tak nápadné. Sluch pro výšku ještě není úplně probuzen a témbrový sluch již nemůže pomoci. Zde právě účinně pomáhá propojení pohybu ruky a hlasu. Velký pohyb ruky bezprostředně ovlivní jemnou motoriku hlasivek – ruka tak pomáhá zpřesnit činnost hlasivek. Poslouchá-li dítě, co zpívá, zpětná sluchová kontrola postupně zpřesňuje vytvoření správné hudební představy slyšené výšky tónu.

Instrukce pro pedagoga: Rozlišování výšky činí některým dětem problémy i delší dobu. Někdy je příčinou jejich nesoustředěnost. Je třeba mít trpělivost a využívat pozitivní

motivaci. Při srovnávání tónů je vhodné, když děti slovně vyjádří – tón je vyšší, nižší, stejný.

Poznámka: Výchozím tónem bude *fl*, protože leží ve středu hlasových možností dítěte. V prostoru jednočárkované a malé oktávy postupně přecházíme od větších intervalů k menším. Interval čisté oktávy pro začátek vynecháme, protože může dojít ke splývání.

E.1.2 Pohyb podle zvuku

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 56)

Stoupání a klesání melodie.

Motivace: Lyžaři na sjezdovce jezdí nahoru a dolů.

Popis: Zpíváme spolu s dětmi glissando a děti pohybem ruky naznačují jeho směr. Pak dospělý rukou naznačuje pohyb (nezpívá) a děti podle něj mění výšku hlasu (směr glissanda). Můžeme též zpívat glissando a děti naslouchají a rukou naznačují proměny výšky.

Instrukce pro pedagoga: Při pohybu melodie je vhodné, když si děti její směr také slovně popíšu – melodie klesá, stoupá, leží (tj. ustálila se na určité výšce).

E.2 Repertoár

Písně

- Jede, jede zima
- Bude zima, bude mráz
- Sněží, sněží

Básně, říkadla

Boj s rýmou

Vlezla na mě rýma,
je mi pořád zima.
Když je zimní plískanice,
bacilů je mnohem více.
Zalezu si do postýlky,
dám si čajík od maminky.
Přikryju se peřinou,
tak zvítězím nad rýmou.

Bílé vločky

Bílé vločky, hvězdné nebe,
sotva spadnou, již nás zebe.
Vločky, vločky, ach, to láká,
postavit z vás sněhuláka.
Vločky, vločky, jak jste hbité,
škoda, že se rozpouštíte.

E.3 Hry a další činnosti

E.3.1 Tancuj podle písňě

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 60)

Motivace: Znáte pohádku o popelce? Povídáme si o pohádce. Zaměříme se na tanec, jak Popelka tančila na bále. Zahrajeme si na to.

Popis: Učitelka hraje na klavír, děti mají za úkol tančit podle nálady písňě. Učitelka volí zpočátku velmi kontrastní tempa.

E.3.2 Gramofon

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 121)

Spojení zpěvu a pohybu, spolupráce, uvolnění, pobavení.

Motivace: Víte, co je to gramofon? Ukážeme dětem obrázek. Vysvětlíme, jak gramofon funguje, jak zpomaluje, co to dělá se zvukem. Co se stane, když zatočíme klikou atd.

Popis: Chodíme v kruhu a jsme gramofon – zpíváme píseň. Po chvíli gramofonu docházejí síly a chůze i artikulace zpomaluje, intonace jde do hloubek. Po chvíli učitelka zase roztočí kliku gramofonu a vše se vrací do normálu, jenže učitelka to omylem přežene a melodie i chůze se zrychlují, intonace jde nahoru.

E.3.3 Veselé zpívání

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 122)

Spontánní vyjádření, uvolnění, propojení zpěvu a emocí.

Motivace: Písnička se dá zazpívat mnoha způsoby. Písničkou můžeme někomu něco povědět, nebo dát najevo. Písničkou můžeme ukázat, jak se cítíme.

Popis: Zpíváme známou písničku. Nejprve normálně, poté ji zpíváme dalšími způsoby:

- pomalu, rychle, střídavě pomalu a rychle
- staccato, legato – střídavě
- jen vokály, operně
- jako trpaslík, který se bojí
- jako rozzuřený medvěd
- žoviálně, udiveně, líně, výbušně

F Únor

Konec zimy a příchod jara jsou hlavní témata února. Poslední zimní radovánky. Příroda se proměňuje, koncem února už můžeme nalézt i první jarní květiny. V únoru se také pořádají maskarní plesy. Na ty se děti často převlékají za pohádkové postavy, proto si také budeme povídat o pohádkách.

F.1 Přípravné činnosti

Cíle:

- Trénovat rozlišování barvy tónu.
- Rozvoj citlivosti pro rytmickou pulzaci.
- Prohlubování paměti pro melodii.

F.1.1 Dupání

(z vlastní praxe)

Zakotvení těla, pevný pěvecký postoj.

Motivace: Venku napadla vrstva nového sněhu, pojď jej udupat. Sleduj, jak se ti nohy noří do pevného hlubokého sněhu.

Popis: Opakovaně dupeme celou plochou chodidla. Vytváříme představu vrůstání chodidel do země. Uvědomujeme si celou plochu chodidel.

F.1.2 Zahříváme prochládlého ptáčka

(Učíme děti zpívat s. 93)

Navození přiměřeného, klidného a prohloubeného nádechu.

Motivace: Procházíš se a přitom lehce dýcháš na malého, zimou se třesoucího ptáčka *fu* (nebo *ha*). Jakmile ti dojde dech, zastav se. Sleduj, zda je ptáčkovi lépe. Nepospíchej, pak znovu lehce dýchej na peří ptáčka a chod' přitom.

Popis: Děti se pohybují volně po prostoru. Nesou před sebou v dlani „zimou ztuhlého ptáčka“. Při pozorování ptáčka dojde k uklidnění a následnému bezděčnému hlubokému nádechu na bránici – vzduch „vstoupí“ do těla sám bez zasahování vůle. Každé dítě si samo určí vlastní dechový rytmus. Rozhodující je atmosféra a láskyplný vztah k ohroženému ptáčeti, které děti svým dechem zahřívají. Chůze napomůže volnému plynutí dechu.

Instrukce pro pedagoga: Neprovádějí děti cvik příliš usilovně? Nechají proudit výdech na *fu* nebo na *ha* volně? Nespěchají s nádechem? Nechají ho skutečně v klidu přijít? Správné provedení u menších dětí vyzorujeme z jejich držení těla a klidu, který pohyby provází. Se staršími dětmi můžeme hovořit o prožitém pocitu.

Skluzavka

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 45)

Cvičíme „zcelování“ hlasu shora, glissandem vedeném shora dolů.

Motivace: Co všechno nás baví, když jsme venku na sněhu? Stavíme skluzavky. Na jednu skluzavku si zahrajeme.

Popis: Přenášíme pocit hlavového znění shora do nižších tónů. Zpěvní hlas se pak prosadí i v poloze, kde dosud jednostranně dominoval mluvní hlas (tj. prsní rejstřík). Výchozí polohou pro sestupnou melodii mohou být tóny b1, h1, c2.

Děti si představují, že jsou na „skluzavce“ - vystupují po schůdcích nahoru „ta-pa-ta-pa“ (lehce), pak sklouznou se zvukem *vuiii* (v průběhu klesání glissanda je třeba zeslabit dynamiku). Zvuky doprovází pohybem ruky.

Instrukce pro pedagoga: Neroztahují děti při *u* a *i* příliš koutky do strany? Zachování hlavové rezonance pomůže mírné našpulení rtů.

F.2 Repertoár

F.2.1 Písně

- Masožravá květina a cvrček
- Opičí kapela
- Malovaná pohádka
- Holka nebo kluk
- Pět minut v Africe

F.3 Hry a další činnosti

F.3.1 Bubnujeme emoce

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 49)

Citlivost pro metrickou pulzaci.

Motivace: Ocitli jsme se uprostřed Afriky, potkáváme spoustu zvířat, která známe pouze ze ZOO. Dojdeme až k malé africké vesničce, kde zrovna skupina afrických mužů hraje na africké bubny. Šaman jim předvede rytmus a ostatní se k němu připojí.

Popis: K bubnování použijeme drumbeny. Vyzkoušíme si všichni hrát silně – slabě, rychle – pomalu. Potom se pokusíme vyjádřit bubnováním některá témata, např.: To jsem já! To jste vy! Základní emoce: strach, hněv, radost, někoho potěšit, smutek, láska, svoboda aj. O svých zážitcích ze hry si pak alespoň chvíli popovídáme.

F.3.2 Poslechová hra

Rozlišování barvy tónů.

Motivace: V mnoha pohádkách musí hlavní hrdinové splnit nějaký těžký úkol. Například Jiřík ve Zlatovlásce musel hledat perly v louce, najít prsten v hlubokém jezeře a přinést živou a mrtvou vodu. Nakonec musel poznat, která z panen je jeho Zlatovláska. Představte si, že jsme také v pohádce a že zlí Falešníci unesli vílu Písničku. Abyste ji vysvobodili, musíte poznat, který nástroj právě hraje. Nejprve si to natrénujeme.

Popis: Na koberci jsou rozložené obrázky různých hudebních nástrojů. Učitelka pouští nahrávky těchto nástrojů, děti zkusí poznat, který nástroj právě hraje. Při první hře budou nejspíš děti jen tak hádat, ale při opakování již mohou nástroje skutečně rozeznávat.

G Březen

Dlouho očekávaný příchod jara je tu. Povídáme si s dětmi o prvních jarních rostlinách. Sledujeme změny v přírodě. Také jsou velkým tématem Velikonoce a koledy. Proč se chodí koledovat. Co symbolizuje pomlázka, vajíčka?

G.1 Přípravné činnosti

Cíle:

- Rozvoj citlivosti pro časový rytmický průběh tónů.
- Zařadit aktivity upevňující paměť pro rytmus.

G.1.1 Setřásáme sníh

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 74)

Uvolnění těla, poznávání částí těla, radost.

Motivace: Představte si děti, že jste venku a krásně sněží, vločky na vás padají až jste bílí od hlavy až k patě. Když vám začne být zima, poběžíte domů do tepla, předtím se ale budete muset řádně od sněhu oklepat, my si to teď vyzkoušíme si společně.

Popis: Všichni stojí a podle pokynů dospělého uvolňují jednotlivé části těla pohybem. „Venku sněží, ale my chceme jít domů, do tepla. Na zápraží setřásáme sníh z ramen, ze zad, z hlavy, z boků, z rukávů.“ Děti samy vymýšlejí, odkud by mohly ještě sníh setřást.

Instrukce pro pedagoga: Dokážou děti reagovat správně na označené části těla?

G.1.2 Král přichází

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 86)

Správné držení těla a hlavy při chůzi.

Motivace: Vybavíte si děti vznešeného pana krále z nějaké vaší oblíbené pohádky? Vyzkoušíme si teď, jak takový správný král vznešeně chodí, aby mu z hlavy nepadla jeho vzácná koruna. „Jsi vážený uctíváný král. Se zlatou korunou na hlavě procházíš mezi svými poddanými. Ušlechtilé (jakoby svrchu) jim kyneš, koruna ti nesmí spadnout.“

Popis: Při tomto cviku nejde o strnulý postoj, ale o vyvažování, balancování. Děti tvoří dvě řady proti sobě, jedno po druhém pak touto uličkou prochází jako král Aktivní postoj a správné držení hlavy lze motivovat i dalšími situacemi, např. neseš na hlavě mísu s ovocem, amforu s vodou.

Instrukce pro pedagoga: Kráčí děti uvolněně a přitom vzpřímeně? Nedrží strnule ramena? Povzbuzujeme „vznosné“ držení hlavy.

G.1.3 Vytleskání písně

(z vlastní praxe)

Rozvoj citlivosti pro časový rytmický průběh tónů.

Dospělý zazpívá píseň *Maličká su* a vytleskává k tomu její časový rytmický průběh. Poté to zkusí i děti, dospělý je doprovodí na klavír. Nejtěžší varianta je, že děti vytleskávají samy, bez doprovodu.

G.1.4 Zvonkohra

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 65)

Spojení hudební představy s hrou na zvonkohru.

Zvonkohru postavíme šikmo (malými kameny směřuje vzhůru) a hrajeme jednoduchou píseň *Sedí liška pod dubem*. Děti při zpěvu vnímají průběh melodie – stoupání, klesání a opakování tónů. Tóny, které zpívají, si propojují s konkrétní prostorovou představou.

G.1.5 Pejsek

(z vlastní praxe)

Součinnost bránice a hlasivek, výrazová práce s hlasem.

Motivace: Máte někdo doma pejska? Tak to určitě víte, jak se takový pejsek chová, jak dává například pejsek najevo, když má radost nebo když se zlobí?

Popis: Štěkáme jako pejsek. Dbáme na pěvecký postoj. Můžeme být i na čtyřech, ale musíme pohlídat, aby děti nezakláněly hlavu. Zkoušíme různé typy a nálady psů.

G.2 Repertoár

G.2.1 Písně

- Jarní písnička
- Vozilo se na jaře
- Šel zahradník do zahrady
- Kamarád
- Kva, kva, kva

G.2.2 Básně, říkadla

Petrklíče

J. Jarolímek

Nehrajte si tady s míčem!

stoj, hrozíme prstem

Právě rostou petrklíče!

ukazujeme oblouk rukou, jako na louku

Mají ještě stonek tenký,

ukážeme dvěma prsty tenký stonek

říkáme jim prvosenky.

palcem ukážeme jedničku

Bud'te tiše jako pěny

prst přes pusu „pššt“

ať si rostou s dvěma jmény.

ukážeme dva prsty

Táta

Až se táta z práce vrátí,

tak zavolám: „Ahoj, tati!“

Budeme mít na práci

dělat samou legraci.

Jarní tráva

Koleda, koleda jarní trávo,

stoj, ruce v bok, pohupujeme se do rytmu

ať je tady všechno zdrávo.

Koleda, koleda travičko,

stoj, ruce v bok, dupeme do rytmu

vyskoč ještě maličko.

A pak ještě výš,

rukama ukazujeme nahoru

udělej nám skrýš.

spojíme ruce nad hlavou, jako skrýš

Pro vajíčka, pro zajíčka,

počítáme na prstech: jedna, dva...

i pro toho koledníčka,

počítáme na prstech: tři

co si pokoj nedá

prstem pohrozíme

a vajíčka hledá.

dlaň k čelu, vyhlížíme

G.3 Hry a další činnosti

G.3.1 Najdi kamaráda

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 66)

Rytmičkový pohyb, hbitost, sebeprosazení.

Motivace: Z dětského hřiště jistě znáte kolotoč. Zkusíme si takové kolotoče vytvořit dokonce dva.

Popis: Hráči ve dvojicích vytvoří dva kruhy. Jeden z každé dvojice je vždy součástí vnějšího a druhý vnitřního kruhu. Oba si dobře prohlédnou svého partnera a otočí se tak, že stojí vedle sebe pravým ramenem. Dospělý začne hrát na nástroj nebo pustí rázný pochod a oba kruhy se

v jeho rytmu dají do pohybu. Vnější pochoduje po směru hodinových ručiček, vnitřní v protisměru. Po zastavení hudby má každý co nejrychleji najít svého partnera z dvojice a chytit ho za ruce. První celá dvojice vyhrává. Pozn.: Pochod můžeme střídat s polkou, valčíkem a jinými rytmy, ve kterých se hráči pohybují.

G.3.2 Na vláčky

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 64)

Rytmický pohyb, hravost a sebe náhled.

Motivace: Znáte večerníček O mašinkách? Společně si tady vytvoříme takové malé nádraží, kde se budou potkávat vláčky, ale musíme si dát pozor, aby do sebe nenarazily.

Popis: Trojice hráčů se drží v pase v řadě za sebou. Pustíme svižnou rytmickou hudbu a vláčky při ní začnou jezdit. Libovolnými směry prostorem ve svižném tempu a dělají při tom ššš. Vláčky se hledí vyhýbat navzájem a postupně zvyšují rychlost. Potom si různě promění role. Na závěr následuje reflexe, jak se kdo v jaké roli cítil.

G.3.3 Dostihy

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 78)

Uvolnění napětí, tvořivost, hravost, rytmus rozvoj fantazie.

Motivace: Víte, jak se nazývají závody, kde spolu soutěží koníčky? Na dráze mají, ale spoustu překážek a my si teď zkusíme předvést pomocí rukou, jak takový kůň překážky překonává.

Popis: Stojíme v předklonu, učitelka naproti dětem. Začneme pleskat rukama do stehů, jako že jedou koně. Jedeme rychleji, pomaleji, přeskakujeme překážky, padáme do vodních příkopů atd. Také probíháme okolo tribun (dámská, pánská, dětská), vždy se ozve patřičný jásot.

G.3.4 Hrátky s nástroji

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 82)

Rytmus, muzikálnost, tvořivost.

Motivace: Zahrajeme si na divadlo.

Popis: Hrou na nástroje doprovázíme nějaký děj. Část dětí hraje na nástroje, část dětí hraje nějaké divadlo, nebo vytváří spontánní pohybové kreace v prostoru.

H Duben

Jaro je již v plném proudu, můžeme pozorovat rozličné rostliny a barvy. Všimáme si, jak se příroda načančala. Na konci dubna se pálí čarodějnice, proto se můžeme zaměřit i na témata, trochu „strašidelná“.

H.1 Přípravné činnosti

Cíle:

- Procvičování rozlišování barvy tónu.
- Trénovat brániční dýchání a pěvecko-reprodukční schopnosti.

H.1.1 Strom ve větru

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 84)

Získání pocitu vyváženého středu těla (těžiště), vzpřímené držení.

Motivace: Dubnové počasí je nevyzpytatelné, chvíli svítí slunko, chvíli prší, příště fouká silný vítr, nebo je dokonce bouřka. Počasí je proměnlivé. My lidé máme to štěstí, že se můžeme schovat domů, ale stromy, ty zůstávají venku stále. Naštěstí mají silné kořeny a všechno vydrží.

„Představ si, že jsi strom, vítr s tebou klátí dopředu – dozadu, po kruhu, ale ty jsi tak dobře zakořeněný, že nespadneš. Vítr pozvolna ustává. Kmen je vzpřímený, klidný (nohy zůstávají pevně opřené do země), hýbou se pouze větve (trup, ruce a hlava). Konečně se vše ztiší. Stojíš v klidu, pevně „vrstlý“ kořeny (chodidly) do podlahy. Po přestálé bouři vysvitlo slunce (úsměv, veselé oči) a v koruně ti zpívají ptáci, kteří chtějí každým okamžikem vzlétnout.“

Popis: Stojíme mírně rozkročmo, celou plochou chodidel „vrůstáme“ do podlahy, ruce směřují šikmo vzhůru.

Instrukce pro pedagoga: Detaily provedení cviku zpřesňujeme při dalším opakování. Připomínáme „pevné zakořenění stromu v zemi“, „šíři a váhu větví“ (ramena směřují do strany a dolů) a „lehkost koruny směřující vzhůru“ (hlava směřuje vzhůru). Sledujeme, zda děti nemají hlavu staženou mezi ramena.

H.1.2 Balónek

(z vlastní praxe)

Nacvičujeme břišní dýchání, zvyšujeme pohyblivost bránice, protahujeme oblast beder.

Motivace: Představ si, že máš v břiše balónek. Zkoušíme ho pomalu nafukovat a vyfukovat.

Popis: Děti leží na zádech, nohy opřené o chodidla, jsou uvolněné. Dech vedou do oblasti břišní dutiny. Rukou můžou kontrolovat, zda se „balónek“ nafukuje.

H.1.3 Zastavujeme koně „prrr“

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 97)

Posilování pružnosti a výkonnosti břišního svalstva.

Motivace: Jedeme na koni na jarní projížďku. Jak se jezdí na koni? Co se musí udělat, aby kůň zastavil?

Popis: Cvičení se provádí vsedě. Děti mají kolena od sebe, ohnuté nohy směřují mírně dopředu (úhel o něco větší než devadesát stupňů), chodidla jsou opřena o zem. Děti rukama drží opratě a zastavují koně na třikrát: nádech nosem – výdech – prrr – prrr – prrr. Hrudník zůstane vzpřímený a ve spodní části mírně rozšířený. Volnost spodních žeber zajistí mírně zvednuté paže, které „tahají za opratě“. Lokty jsou od těla. S každým „prrr“ se podvědomě zpevní břišní stěna, kterou je však nutné ihned uvolnit.

Instrukce pro pedagoga: Cvičíme pružnost svalů – nikoli křeč! Proto je třeba vždy mezi jednotlivými *prrr* povolit břicho, aby s dalším *prrr* mohla břišní stěna znovu zapružit dovnitř. Jen tak bude břišní svalstvo silné a pružné.

H.2 Repertoár

H.2.1 Písně

- Pět ježibab
- Jaro dělá pokusy
- Vrabčáci
- Kamenný most
- V domě straší duch

H.2.2 Básně, říkadla

Čarodějnice

Ježibaba s ježibabou na kopečku za Jihlavou
radily se, radily, jak by nejlíp řádily.

Čáry, máry, basta fidli, košťátko nás ponese,
poletíme jako vítr. Bojte se nás, bojte se!

*ukážeme jednu a pak druhou dlaň
ruce k ústům, jako že někomu něco šeptáme
rukama čarujeme ve vzduchu
zdvihnutý prst naznačuje hrozbu*

H.3 Hry a další činnosti

H.3.1 Kouzlení

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 87)

Rozlišování barvy tónu

Motivace: Blíží se čarodějnice. Zkoušeli jste někdy čarovat? Dnes budeme čarovat zvuky.

Čáry máry kouzlení,
ať se ta věc promění.
Co to je, kdo to ví,
ten ať rychle odpoví.

Popis: Dospělý má několik nástrojů za plentou (ozvučná dřívka, flétna, bubínek, tamburína, vajíčko atd.), děti si je prohlédnou, poslechnou si jejich zvuk a pak se posadí tak, aby na nástroje neviděly. Společně říkáme básničku, poté zazní zvuk a děti hádají, co za nástroj se ozvalo. Pro kontrolu dospělý na nástroj zahraje před plentou znovu. Na nástroje za plentou můžou hrát i děti.

H.3.2 Slepí hudebníci

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 84)

Rozvoj sluchových schopností, vcítění, souhra, cit pro rytmus.

Motivace: Potkali jste někdy slepého člověka? Jaké to asi má těžké na světě. Když máme zavřené oči, lépe se soustředíme na zvuk. Vyzkoušíme si, jestli bychom pomocí sluchu dokázali poznat, jaký hraje nástroj. Zkusíme také, jestli spolu také dokážeme hrát.

Popis: Zavážeme všem dětem oči a rozdáme jim nástroje. Můžeme je nechat hádat, co mají za nástroj. Můžou si vzájemně hrát a hádat, kdo na co hraje. Poté zkusí hrát společně. Snaží se najít jeden společný rytmus. Na konec děti reflektují svoje pocity. Slyšely dobře? Jak se cítily? Podle čeho se řídily, aby poznaly společný rytmus?

H.3.3 Vílí tanec

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 93)

Pohyb, empatie, pohybová odvaha.

Motivace: Jarní víly tančí na louce mezi rozkvetlými pampeliškami.

Popis: Každé dítě dostane šátek. Pohybuje se do rytmu hudby. Vlní s šátkem opakovanými plynulými pohyby. Jedno dítě může předcvičovat ostatním, mohou se prostřídat, nebo naopak můžou být děti volně neorganizovaně v prostoru a soustředit se pouze samy na sebe.

I Květen

První májový den je dnem všech zamilovaných, budeme proto mluvit o lásce. K tomu se hodí a navazuje den matek, který připadá na druhou neděli v květnu. Budeme si povídat o tom, co pro nás maminka znamená, ale také, co znamená pojem matka země. Příroda je již v plném květu.

I.1 Přípravné činnosti

Cíle:

- Další rozvoj hudebně sluchových schopností – intenzity tónu.
- Rozvoj paměti pro rytmus a melodii.
- Rozvoj hudebně reprodukčních schopností.
- Dát dětem možnost vyzkoušet sólový projev.

I.1.1 Květina

(z vlastní praxe)

Pružnost bránice, nádechové svalstvo.

Motivace: V ruce máme květinu, čichněte si, jak krásně voní! Dáme ji mamince k svátku. Motivací může být také skutečná květina.

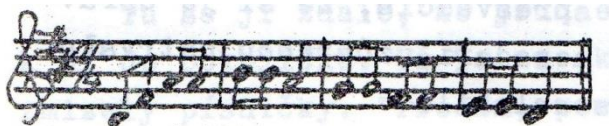
Popis: Děti stojí. Rukou naznačují, že mají květinu. Druhou ruku mají na břicho. Mohou kontrolovat, zda se břicho zvedá. Obměna hry: v prstech držíme pírkó, foukáme do něj; v prstech držíme jako svíčku, hrajeme si s plamínkem, ten poskakuje, třepetá.

I.1.2 Myška a ježek

(KODEJŠKA, M. Hudební výchova dětí předškolního věku II., s. 20)

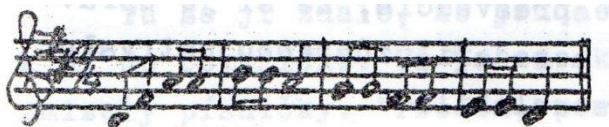
Rozlišování intenzity tónů.

Motivace: Podívej se na tyto dva obrázky. Na prvním je nakreslený ježek, který utíká v lese, na druhém je myška, která také běží lesem. Ježek hlasitě dupe, takže ho slyší všechna zvířátka v lese. Zpívá si tuto písničku:

Text ježka: *Běží ježek po lese, dupe až se vše třese.*

V lese bydlí také myška. Ta když běží, není ji téměř slyšet. Zpívá si vlastní písničku:

Text myšky: *Běží myška po mechu, polehoučku, potichu.*

V první ukázce běžel ježek a jeho píseň zněla silně. Ve druhé ukázce běžela tiše myška a písničku zpívala potichu. Píseň ježka byla silnější než píseň myšky. Myška běžela potichu a slabě si zpívala svou písničku. Proto její píseň byla slabší než píseň ježka. Nyní vám zahrají obě písně, ale bez zpívání. Řekneš mi, které zvířátko běželo první a které druhé.

I.2 Repertoár

I.2.1 Písně

- O Koblížkovi
- Když se zamiluje kůň
- Tygr

I.2.2 Básně, říkadla

Pusa pro maminku

Sladkou pusu jako med,
pošlu ti ji, mámo, hned.
Letí, letí pusinka,
dostane ji maminka.

*ve vzduchu malujeme srdce
pošleme polibek fouknutím do dlaně*

Když se něco nepovede,
i když zlobím malinko,
Máš mě ráda a já tebe,
moje zlatá maminko.

*krčíme rameny
prsty ukazujeme malinko
objímáme imaginární maminku*

Nejlepší maminka

Nepotřebuji slunce, které září,

stačí mi úsměv na tvé tváři.

Jsi jako růže, která kvete,

jsi ta nejlepší maminka na světě!

I.3 Hry a další činnosti

I.3.1 Pošli to dál

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 123)

Paměť pro melodii.

Motivace: V parku si prozpěvují ptáčci. Učí se vzájemně nové melodie.

Popis: Děti stojí v kruhu, první vymyslí krátký melodický motiv a zazpívá jej. Následující dítě motiv zopakuje a vymyslí další.

I.3.2 Jak se loví gorila

Citlivost pro rytmus a ukončenost melodie.

Motivace: Zkoušeli jste někdy lovit nějaké zvíře? Jedni lovci se pokoušeli chytit gorilu. Ta je ale pěkně vypekla.

Popis: Učitelka pustí píseň „Jak se loví gorila“ od Petra Skoumala a děti bubnují do rytmu. Píseň se zrychluje, až zazní závěrečné „utečte“, děti musí rychle utéct do domečku, než je gorila chytí. Místo bubnování je také možné tančit do rytmu.

I.3.3 Pokličková kapela

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 87)

Rytmus, muzikalita, improvizace, spontaneita.

Motivace: Maminka nám chystá oběd. Zkoušeli jste se někdy zaposlouchat, jaké všechny zvuky se z kuchyně ozývají? Jako hudební nástroj nám totiž může posloužit prakticky cokoli.

Popis: Doprovázíme známé písně na nástroje, které si sami najdeme. Je možné dát i dětem za úkol, aby si nějaké „nástroje“ přinesli z domova. Pokličky, vařečky, skleničky, misky, hrnce atd.

J Červen

Bliží se prázdniny a s nimi léto. Těšíme se na cestování a dobrodružství, které nás čeká. Nesmíme ale ještě předtím zapomenout popřát k svátku všem otcům.

J.1 Přípravné činnosti

Cíle:

- Rozvoj paměti pro melodii a rytmus.
- Dát dětem možnost sólového projevu.
- Secvičit s dětmi krátké vystoupení na závěrečnou besídku.

J.1.1 Kachničky

(z vlastní praxe)

Uvolnění závažných svalů hrtanu.

Motivace: Na rybníce, plave hejno kachniček. Jakou řečí mluví kachna?

Popis: Děti se pohybují po místnosti příkrčené jako kachničky a napodobují jejich zvuky ga, ga. Dbáme, aby děti nevysunovaly bradu dopředu a aby čelist odpadávala volně dolů a dozadu. Pro kontrolu si můžou dát na bradu děti prst.

J.1.2 Na ozvěnu

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 154)

Paměť pro melodii, citlivost pro intenzitu tónu.

Motivace: Když je venku hezké počasí, vyrážíme do přírody na výlety. Byli jste někdy na výletě ve skalách, kde je ozvěna? Zkusíme si na ozvěnu zahrát.

Postup: Melodický motiv, který učitelka zazpívá, po ní děti opakují jako ozvěna. Ta postupně slábne a zaniká. Jindy běží ozvěna jako vlna po kruhu a slábne od dítěte k dítěti, nebo se vrací a zní silně - slabě, silně – slabě a postupně utichá. K ozvěně někdy připojíme i pohybový doprovod, který při opakování postupně slábne spolu se zpěvem. Když už si děti hru osvojily, mohou se v jejím vedení střídat.

J.1.3 Postava do plavek

(Učíme děti zpívat, 2005, s. 81)

Uvolnění a zpevnění břišních svalů, zejména podbřišku.

Motivace: Chodíte se v létě s rodiči koupat? Možná tedy také víte, jak se některé slečny, maminky, zkrátka holky baví o tom, že chtějí být štíhlé do plavek. Chtějí vypadat pěkně. Potom celý den chodí a zatahují pupík.

Popis: Děti sedí na židličkách, kolena od sebe, ruce volně na stehnech. Povolí břicho a sledují, jak se celé jejich tělo „zhroutilo“: hrudník se mírně předklonil, ramena předsunula, záda vyhrbila. „Chceme pěkně vypadat v plavkách.“ Dospělý cvik předvede, zpevní podbřišek, ale břišní svaly v okolí žaludku zůstávají volné. Zapojením podbřišku (pomocí představy „pěkné postavy v bikinách“) se tělo napřímí. Bezděčně se přitom rozšíří hrudní koš, zejména v oblasti spodních žeber (uvolní se oblast solar plexus).

Instrukce pro pedagoga: Svaly podbřišku se zpevní též při zavýsknutí nebo při leknutí. Pokud se dětem nedaří bezděčně zpevnit správné svaly, tj. pouze svaly podbřišku, provádíme hry Kráčíme v sedě a Krabí chůze.

J.2 Repertoár

J.2.1 Písňe

- O Koblížkovi
- Vláček
- Velryby
- Tučňáci, vojáci
- Jaro, léto, podzim, zima

J.2.2 Básně, říkadla

Už jde léto

Už jde léto, už jde léto, už k nám jedou prázdniny,
v lese pro nás dozrávají jahody a maliny.

Těšíme se na sluníčko, na čvachtání u vody,
s mámou, tátou, taky s pejskem užijem si přírody.

Milé léto, milé léto, vítaný jsi u nás host,
na školku teď zapomenem, chcem tě užít pro radost.

Tátovi

Až se tat'ka z práce vrátí,
tak zavolám: „Ahoj, tati!“
Budeme mít na práci
dělat samou legraci.

J.3 Hry a další činnosti

J.3.1 Jede, jede mašinka

(z vlastní praxe)

Rozvoj rytmického cítění.

Motivace: Vláček jede na výlet. Kampak asi jede? Koho všechno veze? Ve vlaku je veselo, výletníci si prozpěvují.

Popis: Zástup dětí se drží v pase a kolébavým krokem, s důrazem na 1. a 3. dobu, postupuje vpřed. První dítě předvádí různé pohyby, ostatní je opakuje. Začínáme v pomalém tempu, vlak se postupně rozjíždí. Jedno dítě může vlak doprovodit na buben a stanovovat tak zrychlující se tempo.

J.3.2 Na zvířátka

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 107)

Pohybový důvtip, fantazie, schopnost sebe prezentace, uvolnění.

Motivace: Poznáte, jaká zvířátka jsou schovaná v hudbě?

Popis: Vhodná hudba: C. de Saint-Saëns: Karneval zvířat, S. Prokofjev: Pěť a vlk.

Série krátkých skladeb Camilla de Saint-Saëns skvěle inspiruje nejmenší děti k imaginativnímu pohybu. Všichni jsou slony, potom hady, želvami, kukačkou nebo labutěmi podle názvu a obsahu skladby. Při hudbě se spontánně pohybují v prostoru.

J.3.3 „Tak si zpíváme...“

(Hry s hudbou a techniky muzikoterapie, 1998, s. 140)

Cít pro správnou intonaci, rytmus, slovní improvizace, spolupráce.

Motivace: Zkoušeli jste někdy vymýšlet vlastní písničky? Naučíme se jednu písničku, do které si každý vymyslí vlastní slova.

Popis: Nejprve hráče naučíme zpívat melodii třeba na slabiku *va*.

Tak tu sedíme

(Z. Šimanovský)

Volně C Dmi G C

Tak tu se - dí - me, tak tu se - dí - me,

Dmi F C

tak tu se - dí - me. Háj, hou.

na jednoduché rytmičké schéma:

Tak tu se - dí - me

První v kruhu si potom vymyslí na základě tohoto rytmičkého schématu libovolnou větu. Tu zazpívá a zopakuje a všichni ji znovu zopakují po něm. Takto vytvořenou sloku uzavřou děti citoslovcem *háj hou*. A na řadě je další hráč v kruhu. Tedy např.:

<i>Sólista:</i>	Tak tu sedíme, tak tu sedíme.
<i>Všichni:</i>	Tak tu sedíme, háj hou.
<i>Další po kruhu:</i>	Dnes je úterý, dnes je úterý.
<i>Všichni:</i>	Dnes je úterý, háj hou. Atd.

K Písně

K.1 Zdravíme tě, podzime

Zdravíme tě, podzime

Žlou-tne lis - tí, den se krá - tí, ni - kdo a - ni ne - vě - ří, že už krá - sné lé - to kon - čí,
pod - zim vchá - zí do dve - ří.

1. Žloutne listí, den se krátí
nikdo ani nevěří,
že už krásné léto končí,
podzim vchází do dveří.

*Děti jsou v kruhu, ten se točí.
Zastaví se točení v kruhu.
Děti zvednou spojené ruce.*
2. Na stromech se hrušky smějí
jablíčka jsou červená
Podzim, ten z nás pro každého
na zahrádce něco má.

*Vzpažené ruce malují ve vzduchu kroužky.
Kroužky druhým směrem.
Předpažené ruce nesou koš s ovocem.
Přivoníme k ovoci.*
3. Hejna ptáků odlétají
naposled jim máváme,
letí, letí nad oblaky,
do té dálky neznámé.

*Kruh opět rotuje, ruce jako křídla.
Kruh se zastaví, rukama malujeme osmičky
ve vzduchu, jako oblaka.*
4. Pole už jsou bez obilí
vítr na nich skotačí
Každé ráno více studí,
každý den je jinačí.

*Urovnat kruh.
Zavrtět se v bocích při podřepu.
Přiblížíme se k sobě, chvějeme se.
Zpět urovnáme kruh.*
5. A kdo zlatem zbarvil stráně,
víme to, či nevíme?
Je to podzim, krásný podzim,
zdravíme tě, podzime!

*Rukama ukazujeme plochu před sebou.
Jedna a pak druhá ruka ukážou dlaň.
Kruh rotuje.
Máváme rukama nad hlavou.*

K.2 Měla babka, čtyři jabka

Měla babka čtyři jabka

Musical score for the song "Měla babka čtyři jabka". The score is written in 3/4 time and consists of two staves. The first staff has a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The second staff has a treble clef and a key signature of one flat. The lyrics are written below the notes. Chords are indicated by letters F and C above the notes.

F C F

Mě-la bab - ka čty - ři jab - ka a dě-dou - šek je-en dvě. Dej mi bab - ko
Měl dě-dou - šek, měl ko-ží - šek a ba-bič - ka ju-u-pku. Pojd', dě-dou - šku

C F

6 je - dno jab - ko bu - de - me mít stej - ně.
na ma - zur - ku, já si se - bou dup - nu.

K.3 Jabloňka

Jabloňka

Musical score for the song "Jabloňka". The score is written in 3/4 time and consists of two staves. The first staff has a treble clef and a key signature of two sharps (D major). The second staff has a treble clef and a key signature of two sharps. The lyrics are written below the notes. Chords are indicated by letters D, A, G, and D above the notes.

D A D A D G A D

Tám-hle je jab-loň-ka já na ni vle-zu, jsou-li tam jab-líč-ka, já je se - tře-su.

A D G D A D G A D

9 Jsou-li tam jab-líč-ka pě-kný čer - ve-ný, já si je na - tr - hám pro po - tě - še-ní.

K.4 Rukama zatleskám

Rukama zatleskám

Musical notation for 'Rukama zatleskám' in G major, 4/4 time. The melody consists of eighth and quarter notes. Chords G, D, G, D, G are indicated above the staff.

Ru-ka-ma za-tles-kám, no-ha-ma za-du-pám. Je-dnou sem, je-dnou tam, ta-nec z to-ho u-dě-lám!

K.5 Na tý louce zelený

Na tý louce zelený

Musical notation for 'Na tý louce zelený' in C major, 3/4 time. The melody consists of quarter and eighth notes. Chords C, G, C, F, C, G, C are indicated above the staff.

Na tý lou - ce ze - le ný, pa - sou se tam je - le - ni,
pa - se je - e tam my - sli - ve - ček v ka - mi - zol - ce ze - le - ný, ze - le - ný,
pa - se je - e tam my - sli - ve - ček v ka - mi - zol - ce ze - e - le - ný.

K.6 Ranní rozcvička

Ranní rozcvička

Musical score for 'Ranní rozcvička' in G major, 3/4 time. The score consists of three systems. The first system is for Piano, with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The melody is: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (quarter), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (quarter), C4 (quarter), B3 (quarter), A3 (quarter), G3 (quarter), F#3 (quarter), E3 (quarter), D3 (quarter). Chords G and D are indicated above the first four measures. The second system is for Pno. (Piano), with a treble clef and a key signature of one sharp. The melody is: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (quarter), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (quarter), C4 (quarter), B3 (quarter), A3 (quarter), G3 (quarter), F#3 (quarter), E3 (quarter), D3 (quarter). Chords G, C, D, G, and D are indicated above the first five measures. The third system is for Pno. (Piano), with a treble clef and a key signature of one sharp. The melody is: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (quarter), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (quarter), C4 (quarter), B3 (quarter), A3 (quarter), G3 (quarter), F#3 (quarter), E3 (quarter), D3 (quarter). Chord G is indicated above the first measure.

Piano My jsme ty mrk-vič-ky nad nás ne - ní. Po rá-nu dá-me se do cvi-če -
ní, cvi - čí - me roz - cvič - ky vždy po - dle not. Ku - pře - du
mrk - vič - ky po - cho - dem vchod!

K.7 Cib, cib, cibulěnka

Cib, cib, cibulěnka

Musical score for 'Cib, cib, cibulěnka' in G major, 2/4 time. The score consists of two systems. The first system is for Piano, with a treble clef and a key signature of one sharp. The melody is: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (quarter), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (quarter), C4 (quarter), B3 (quarter), A3 (quarter), G3 (quarter), F#3 (quarter), E3 (quarter), D3 (quarter). Chords D, A, and D are indicated above the first, fifth, and ninth measures. The second system is for Pno. (Piano), with a treble clef and a key signature of one sharp. The melody is: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (quarter), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (quarter), C4 (quarter), B3 (quarter), A3 (quarter), G3 (quarter), F#3 (quarter), E3 (quarter), D3 (quarter). Chords A, D, A, D, A, and D are indicated above the first, second, third, fourth, fifth, and sixth measures.

Cib, cib, ci - bu - len - ka, mak, mak, ma - ku - len - ka, když jsem by - la ma - li - čká,
cho - va - la mě ma - tič - ka, a teď když jsem ve - li - ká, mu - sím cho - vat Je - ní - ka.

K.8 Hlava, ramena

Hlava, ramena

G D G D G

Hla - va, ra-me-na, ko-le-na, pal - ce, ko-le-na, pal - ce, ko-le-na, pal - ce.

G D G D G

Hla - va, ra-me-na, ko-le-na, pal - ce, o - či, u - ši, pu - sa nos!

Ukazujeme na ty části těla, o nichž zpíváme, píseň se opakuje a může se zrychlovat.

K.9 Ukolébavka pro ponožku

(Hrajeme si s písničkou, 2012, s. 111)

Ukolébavka pro ponožku

(text: Pavel Šrut, hudba: Jiří Šlupka Svěrák)

Flétna

D D/E D/Fis Emi D D/E

D/Fis Emi D D/E D/Fis Emi

Jde po - nož - ka po mos - tě,

D Emi7 A sus4 A D D/E

prv - ní, tře - tí, pá - tá, li - chá, jde po - nož - ka po mos - tě,

D/Fis Emi D Emi7 A sus4 A

zpí - vá si a ne - po - spí - chá.

B G A sus4 A

Ne - dě - lá si sta - ros - tě, ta po - nož - ka na mos - tě.

D Flétna D/E D/Fis D/E D D/E

D/Fis D/E D Emi7 D/Fis Emi

Ne - dě - lá si sta - ros - tě.

D Ami Emi7 A sus4 A D Emi7

Co se jí teď na - hle - da - jí, jde po - nož - ka po mos - tě

Ukolébavka pro ponožku

D/Fis Emi D Emi7 A sus4 A
a ty dě - lej ha - jí, ha - jí.

B G
Rá - no bu - dou ra - dos - tě i

A sus4 A D Flétna D/E D/Fis D/E
pro po - nož - ku na mos - tě.

D D/E D/Fis D/E

Jde ponožka po mostě, první, třetí, pátá, lichá,
jde ponožka po mostě, zpívá si a nespíchá.
Nedělá si starostě, ta ponožka na mostě.
Nedělá si starostě.

Co se jí teď nahledají, jde ponožka po mostě
a ty dělej hají, hají.
Ráno budou radostě
i pro ponožku na mostě.

Ponožka jde po mostě.

Div.

Kdo vidí nějaký div, diví se. Čemu jste se kdy v životě nejvíc divili?

- Sundáme si všichni jednu ponožku a všechny sundané ponožky dáme na hromadu. Na signál má potom každý rychle najít tu svou. Druhá oblečená mu slouží pro kontrolu.
- Ukažte, jak se diví babička, pes, kočka, šašek a jak lev a jak se diví třeba velryba.

K.10 Brambory, brambory

Brambory, brambory

Musical score for 'Brambory, brambory' in G major, 4/4 time. The score consists of two staves. The first staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The second staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The lyrics are written below the notes.

D A D

Bram - bo - ry, bram - bo - ry, to je stra - va na - še,
Bram - bo - ry, bram - bo - ry, to je na - še stra - va,

G D A D

ně - kdy jsou jen na lou - pač - ku, jin - dy je z nich ka - še.
kdo se hod - ně na - pra - co - val, ten si dva - krát dá - vá.

Děti stojící ve dvojicích se do rytmu střídavě přikrčují. Ve druhé části písně se ve dvojicích točí na jednu a druhou stranu.

K.11 Head, shoulders

Head, shoulders

Musical score for 'Head, shoulders' in G major, 4/4 time. The score consists of three staves. The first staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The second staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The third staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The lyrics are written below the notes.

C G

Head and shoul-ders knees and toes, knees and toes. Head and shoul-ders knees and

7 C F

toes, knees and toes. And eyes and ears and mo-unth a - nd nose.

13 G C

Head and shoul - ders knees and toes, knees and toes.

Ukazujeme na ty části těla, o nichž zpíváme, píseň se opakuje a může se zrychlovat.

K.12 Houpej dál

Houpej dál

The musical score is written in 4/4 time and consists of two staves. The first staff has two measures with a chord of F above the first measure and a chord of C above the second measure. The second staff has three measures with chords F, C, and F above them. The lyrics are written below the notes.

Hou - pej dál slu - níč - ko v ná - ru - čí, hou - pej dál slu - níč - ko v ná - ru - čí,
Vzhů - ru jít, nej - de to, nej - de to. O - be - jít, nej - de to, nej - de to.

hou - pej dál slu - níč - ko v ná - ru - čí jen hou - pej dál!
O - de - jít, nej - de to, nej - de to, zkus pro - jít skrz!

Děti stojí v kruhu, na slova „houpej dál sluníčko v náručí“ se pohupují rytmicky vpřed a vzad. „Vzhůru jít“ – ruce nahoru, stoj na špičkách, „obejít“ – krok vlevo, „odejít“ – krok vzad, „nejde to“ – vrtíme hlavou. Na konci učitelka řekne, které děti si vymění místo (např. ti, co mají na sobě nějaké zelené oblečení atd.).

K.13 Dhanjavád

(Hrajeme si s písničkou, 2012, s. 121)

Dhanjavád

(hudba: Henry Marshall)

Znamená poděkování. Zpíváme ji tak, že každé opakování v duchu věnujeme tomu, komu chceme za něco důležitého poděkovat. Například poděkujeme matce a pak otci za život, který nám dali, a za péči, za to, že se o nás starali, jak mohli. Poděkujeme i babičce, paní učitelce, vesmíru, sobě...

Musical notation for the song "Dhanjavád". It consists of two staves of music in G major (one sharp) and 2/4 time. The first staff has four measures with chords D, Fism, G, and D. The second staff has four measures with chords Hmi, A, A7, and D. The lyrics are: "Dhan - ja - vád, dhan - ja - vád, dhan - ja - vád á - nan - da." and "Dhan - ja - vád, dhan - ja - vád, dhan - ja - vád, á - nan - da."

Překlad: *dhanjavád* znamená *děkuji a ánanda – radost, blaho.*

Dhanjavád, dhanjavád,
dhanjavád ánanda.
Dhanjavád, dhanjavád,
dhanjavád, ánanda.

Výslovnost: *dhanjavád, dhanjavád, dhanjavád, ánanda...*

K.14 Vondráši, Matóši

Vondráši, Matóši

moravská

$\text{♩} = 90$

E A H E

Von-drá-ši, Ma-tó-ši, víš-li co se sta-lo? V Bet-lé-mě na se-ně

A H E A E H E A E H

na-ro-dil se náh-lo. Ej, ej, ej, ej, v Bet-lé-mě Ej, ej, ej, ej, na se-ně.

E A H E

Vem do-de pře-bí-raj a do Bet-lé-ma hy-baj!

1. *Vondráši, Matóši, víš-li, co se stalo?
V Betlémě na seně narodil se náhlo,
ej, ej, ej, ej, v Betlémě,
ej, ej, ej, ej na seně.
Vem dode, přebíraj a do Betléma hybaj!*

2. Dež do Betlémo přindeš, poklonu vzdé Králi,
a potom mu zahré na té staré gajdy,
a až já brymzo spravím,
že jej také naščívím,
doneso pár vajec a brymze plné hrnec.

K.15 Hej, vy kmotře

Hej, vy kmotře

The image shows a musical score for the song 'Hej, vy kmotře'. It consists of two staves of music in 4/4 time, with a key signature of one sharp (F#). The melody is written on a treble clef staff, and the accompaniment is on a bass clef staff. The lyrics are written below the notes. The first staff contains the first six measures, and the second staff contains the remaining six measures. The lyrics are: 'Hej, vy kmot-ře, puč-te sá-ně, po-je-de-me do měs-ta. Pro mou-ku a pro kva-sni-ce, pro kva-pro kva pro kva-sni-ce, pro ro-zin-ky do těs-ta!'. The chords are indicated by letters above the notes: D, A, D, A, D, A, Hm, G, A, D, G, A, D.

D A D A

Hej, vy kmot-ře, puč-te sá-ně, po-je-de-me do měs-ta. Pro mou-ku a

D Hm G A D G A D

pro kva-sni-ce, pro kva-pro kva pro kva-sni-ce, pro ro-zin-ky do těs-ta!

K.16 K nám přijde Ježíšek

K nám přijde Ježíšek

předehra 3 takty, první sloka bez píána

1. Po - věz - te nám, dě - ti mi - lé, kdo k vám o Vá - nocích přij - de, bu - de - li to
3. Tak teď už to od nás ví - te, snad se to - mu ne - di - ví - te? Někam chodí

San - ta Klaus ne - bo dě - da Mráz, ne - bo mi - lý Je - ží - šek
San - ta Klaus, ně - kam dě - da Mráz, my na - še - ho Je - žíš - ka

zas navští - ví vás, ne - bo mi - lý Je - ží - šek zas navští - ví vás?
při - ví - tá - me zas. my na - še - ho Je - žíš - ka při - ví - tá - me zas.

dohra "...my našeho Ježíška přivítáme zas."

2. Na to my vám od - po - ví - me, pro - to - že to dob - ře ví - me, kdy - si když by -

li ma - lí ba - bič - ka a dě - de - ček, o Vá - no - cích cho - dí - val k nim

vždy - cky Je - ží - šek, o Vá - no - cích cho - díval k nim vždycky Je - ží - šek.

K.17 Koleda

Koleda

Viktor Kalabis, Václav Čtvrt

D A D

Při - šli čty - ři ko - le - dní - ci, hop, hej ko - le - da, zpí - va - li a

6 A D A D

vy - hrá - va - li, do - hrá - li a pak se pta - li co kdo dá?

11 A D G A D G A

Co dá pan zajíc? Sněde - ný kra - jíc. Co dá paní srn - ka? O - líznout z hrnka.

19 D G A D

Co dá pan je - ze - vec? Je - stli chtě - jí, sta - rou pec. Co dá paní ve - ver - ka?

25 G A D A D

At' prý při - jdou z ú - te - rka. Co dá pan me - dvěd? At' prý při - jdou v de - vět.

31 D A D

Při - šli čty - ři ko - le - dní - ci hop, hej, ko - le - da, zpí - va - li a

36 G A D A D

vy - hrá - va - li, do - hrá - li a pak se pta - li, co kdo dá.

K.18 Starej Havlík vymazuje

Starej Havlík vymazuje

koleda ze Studence v Krkonoších

1. Sta - rej Hav - lík vy - ma - zu - je ten ši - ro - kej vůz,
ne - ní to žád - ná leg - ra - ce, k Bet - lé - mu je kus.

2. Horák, ten za ním pospíchá, nese koš housek,
za ním jeho syn Ťukálek perníku kousek.
3. Petra, Kotrbova žena, kornout s cukrovím,
a co mu ostatní dali, hned vám to povím.
4. Mladej Piroh chce se taky dostat do nebe,
dělá Ježíškoj punčochy, ať ho nezebe.
5. Starej Vancl hledá kopýtko to nejmenší,
chce mu udělat bačkorky v ten čas nejhorší.
6. Semek řinčí, jen to břinčí, dělá dva panty,
chce je taky Ježíškovi do dvířek dátí.
7. Pepík Berků v velkém spěchu dělá kanafas,
najednou mu člunek vylít, udál velkej kaz.
8. A když se pak všichni sešli, usedli na vůz,
k Betlému šťastně dojeli, zazpívali tuš:
9. Spinkej malé Jezulátko, hezky si nynej,
dadej ty malé děťátko, hajej a dadej.

K.19 Jede, jede zima

Jede, jede zima

Musical score for 'Jede, jede zima' in 4/4 time. The melody is written on a treble clef staff with a key signature of one flat (Bb). The lyrics are written below the staff. Chords are indicated above the staff: C, F, B, F, C, F, B, F, C, F.

Je-de zi-ma, je-de, je-de na sa - ní-ích je-de zi-ma, je-de, je-de na sa - ní-ích. Roz-ha-zu-je
ko-lem-se-be, roz-ha-zu-je sních! Roz-ha-zu-je ko-lem-se-be, roz-ha-zu-je sních!

K.20 Bude zima, bude mráz

Bude zima, bude mráz

Musical score for 'Bude zima, bude mráz' in 2/4 time. The melody is written on a treble clef staff with a key signature of one sharp (F#). The lyrics are written below the staff. Chords are indicated above the staff: G, D7, Em, Am, C, D, Am, A7, D, G, D7, G.

Bu - de zi - ma, bu - de mráz, kam se ptá - čku, kam scho - váš?
1. Schovám já se pod hru - du, tam já zi - mu pře - bu - du.
2. Schovám se do ja - vo - ra, tam bu - de má ko - mo - ra.
3. Schovám já se do me - zu, až pře - sta - ne vy - le - zu.

4. Až přestane, vyletím, širý svět rozveselím,
půjde dívka na trávu, zazpívám jí na hlavú.

K.21 Sněží, sněží

Sněží, sněží

1. Sně - ží, sně - ží, mráz ko - lem bě - ží,
2. Fou - ká, fou - ká, bí - lá je lou - ka,

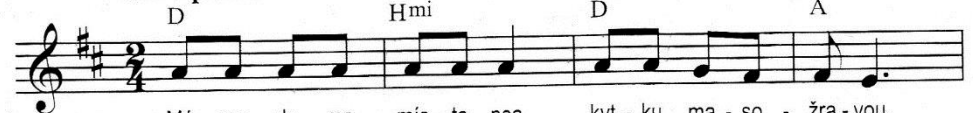
5
zi - ma je ko - čič - ce, hřbet se jí je - ží.
zi - ma je pej - sko - vi, ke kam - nům kou - ká.

K.22 Masožravá květina a Cvrček

(Jak počítají kořata, 2011, s. 20)

Masožravá květina a Cvrček

Jako polka

Má - me do - ma mís - to psa kyt - ku ma - so - žra - vou,

a kdo to - mu ne - vě - ří, ať si vr - tí hla - vou.

Jako mazurka

Na pa - lou - ku u le - sa cv - rček v dí - ře byd - lí.

Jak to u něj vy - pa - dá? Má tam sto - lek s žid - lí.

Máme doma místo psa
kytku masožravou,
a kdo tomu nevěří,
ať si vrtí hlavou.

Sní tři párky k obědu,
je to kytky cvalík,
a že štěká jako pes,
říkáme jí Alík.

Na palouku u lesa
cvrček v díře bydlí.
Jak to u něj vypadá?
Má tam stůl s židlí.

Na stole má jablko
a v něm tučňák
Když má žízeň, pije mošt
jako každý cvrček.

K.23 Opičí kapela

Opičí kapela

Zdeněk Svěrák

Jaroslav Uhlíř

The musical score is written in a single system with five staves. The key signature has one flat (B-flat) and the time signature is 4/4. The melody is written on a treble clef. The lyrics are written below the notes. Chord symbols are placed above the staff at various points.

F C
O - pi - čí mu - zi - ka, kdo ji sly - ší, u - tí - ká, tří - ská - me do ple - chu

7 F
k tan - ci ne - bo k po - sle - chu. O - pi - čí ka - pe - la ná - la - du vám u - dě - lá,

13 F Fine C
hra - je - me do ou - ška pro ze - bru i pa - pou - ška. To je krá - sa,

18 B7 Gmi7 C C B7
to je rá - mus, tak se na to mu - sí, dnes - ka má - me na pro - gra - mu

23 Gmi7 C
po - pu - lár - ní ku - sy. A pro - to

K.24 Malovaná pohádka

(Jak počítají kořata, 2011, s. 25)

Mírně

The musical score is written on a single treble clef staff in a key signature of one flat (B-flat) and a common time signature (C). The tempo is marked 'Mírně'. The melody consists of eighth and quarter notes. Chords are indicated by letters (F, C, G, B, C7) above the staff. The lyrics are written below the staff, with some words split across lines. There are several instances of 'x' marks on the staff, likely indicating where to place a guitar or other accompaniment.

F C F F C7 F
Od pon - děl - ka do pát - ku bu - du kres - lit po - hád - ku.

F C7 F G C7
Ko - ho do ní na - ma - lu - ju, ko - ho do ní na - ma - lu - ju,

F B C F , F
a - by by - la v po - řád - ku? Prin - cez - nu a ba - bu Ja - gu?

F C C
Dra - ka, co má dra - čí spá - dy?

F F
Hon - zu ne - bo lou - pež - ní - ky?

B C F C F
Se - be a své ka - ma - rá - dy? Od pon - děl - ka do pát - ku

F C7 F F C7
bu - du kres - lit po - hád - ku. Po - tom vám ji ce - lou po - vím,

F G C7 F B C F
po - tom vám ji ce - lou po - vím, u - mím ji i po - zpát - ku.

K.25 Holka nebo kluk

Holka nebo kluk

Tajemství staré bambitky

C F B \flat F C

At' se-dí do-ma, kdo chce jen bre-čet. To z chyt-rý kni-žky můj tá-ta mi pře-čet. Ku-ráž je
F B \flat F

10 lep-ší, než py-tel zla-ta, To - hle mě kdy-si u - čil můj tá - ta.
A \flat B \flat Cm B \flat A \flat

17 Hol-ka ne-bo kluk, je to a - si fuk, dý-chej z hlu-bo-ka at' ztra-tíš tré-mu. Hol-ka ne-bo
B Cm B \flat

27 kluk, teď už a - ni muk, v nou-zi štěs - tí pře - je od - váž - né - mu!

K.26 Pět minut v Africe

(Jak počítají kořata, 2011, s. 29)

Pět minut v Africe

Refrén **Vesele**

Čá - ry, má - ry, en - ten - ty - ky, po - le - tí - me do Af - ri - ky.
Při - drž - te si če - pi - ce... Hop a už jsme v Af - ri - ce!

Čáry, máry, ententyky,
poletíme do Afriky.
Přidržte si čepice...
Hop a už jsme v Africe!

Lvi a lvice pod palmami
hrozitánsky špulí tlamy,
loví myši v oáze,
přibývají na váze.

Čáry, máry, ententyky...

Čáry, máry, ententyky...

Pštrosi mají krásné peří,
pyšně si ho nakadeří,
kýchneš-li však nablízku,
strčí hlavy do písku.

Čáry, máry, ententyky...

Plameňáci purpuroví
na jezeře ryby loví,
volavky a marabu
hrají si tam na babu.

Čáry, máry, ententyky...

Sloni troubí písňe sloní,
až nám z toho v uších zvoní,
vytrubují zvesela
jako správná kapela.

Čáry, máry, ententyky...

Hroši mají kůži hroší,
ti si rádi zalenoší,
pak si trochu zaplavou
a hned usnou únavou.

Paviáni křičí zdola:
Žirafa, hej, hola hola!
Jak se máš tam nahoře?
Dohlédneš až za moře?

Čáry, máry, ententyky...

Žirafa jen mhouří víčka,
žďuchá hlavou do sluníčka.
Chodí k němu na táčky,
okusuje obláčky.

Čáry, máry, ententyky...

K.27 Jarní písnička

Jarní písnička

The musical score is written on two staves in G major (one sharp) and 2/4 time. The melody consists of eighth and quarter notes. The lyrics are written below the notes.

Ja - ro, ja - ro, ja-ro už je tu, ja - ro, ja - ro, ja-ro už je tu. Sníh se mě-ní

10
na sně-žen-ky, slun-ce sy-pe z pe-ně-žen-ky na zem ti - síc zla-tých du-ká - tů.

K.28 Jarní slunce

4

JARNÍ SLUNCE

FRÜHLINGSSONNE

Václav Čtvrtek

PETR EBEN

(*1929)

SBOR

Allegretto ♩ = 92

mf

1. Vo - zi - lo se
2. Kam - pak je - deš,
1. Früh - ling ist's, die
2. Wo - hin führst du,

KLAVÍR

mp

8

sempre leggiero

p

1. na ja - ře, } tra - la - la - la - la,
2. slu - nič - ko, } slun - ce v zla - tém ko - čá - ře,
1. Son - ne - hold } tra - la - la - la - la, fährt im Wa - gen, ganz aus Gold,
2. Son - ne mein? } ü - ber tau - send Hü - ge - lein.

simile

tra-la - la - la - la. Tra-la, tra-la, tra-la - la - la - la.
Tra-la - lu - la - la, tra-la tra-la, tra-la - la - la - la.

f

f

mf

© 1957 by Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, Praha
now Editio Supraphon, Praha

H 2335

All rights reserved
Printed in Czechoslovakia

mf

3. Pri - ve - zu ti
3. Him - mel - schlüs - sel

mf *p*

zla - tý klíč, tra - la - la - la - la, jme - nu - je se
bring ich dir, tra - la - la - la - la, eh' ich all mein

mp

crescendo *f*

pe - tr - klíč, tra - la - la - la - la, tra - la -
Gold ver - lier! Tra - la - la - la - la, tra la,

crescendo *f*

pü f *f* *p*

tra - la, tra - la - la - la - la.
tra - la, tra - la - la - la - la.

H 2335

K.29 Šel zahradník do zahrady

Šel zahradník do zahrady

Lidová píseň z Čech

The musical score is written on a single staff in G major (one sharp) and 2/4 time. It consists of two lines of music. The first line has four measures with chords D, A, D, and A above them. The second line starts with a measure rest (marked '5') and then has three measures with chords D, A, and D above them. The lyrics are provided in two versions below the notes.

1. Šel za - hrad - ník do za - hra - dy s mo - ti - kou, s mo - ti - kou,
2. Ne - by - la to roz - ma - rý - na, byl to křen, byl to křen,

5

vy - ko - pal tam roz - ma - rý - nu ve - li - kou, ve - li - kou.
vy - ho - dil ho za - hrad - ní - ček z o - kna ven, z o - kna ven.

na nápěv je možno zpívat také jinou lidovou píseň:

1. Tancovala veverička s veverí, s veverí, měly šišky za koblížky k večeri, k večeri.
2. Tancovala veverička s veverkou, s veverkou, utíraly sobě očka zástěrkou, zástěrkou

K.30 Kamarád

Kamarád

D A Hm D G Em A

At' jsi zdej - ší ne - bo z Kor - si - ky, z Čí - ny ne - bo z hor - ké A - fri - ky,
At' máš tře - ba ji - né ná - vy - ky, o - či ja - ko čer - né u - hlí - ky,

5 D A G A

at' jsi z kte - ré - ko - li ze - mě, stis - kni mo - ji ru - ku pev - ně,
at' máš ji - nou bar - vu ple - ti, ji - nou řeč než na - še dě - ti:

7 D Hm G A D

pojď si hrát, pojď si hrát, mů - žeš být můj do - brý ka - ma - rád.

Kva, kva, kva

D G A D G A

Kva, kva, kva, by-la jed-na žab - ka, kva, kva, kva, je - jí ža-bí pra-má-ma,
D G A D G A D

5
kva, kva, kva, je - jí ža - bí bab - ka, kva, kva, kva, ma - lé žab-ce na-dá-vá!

1. Kva, kva, kva
- byla jedna žabka.
Kva, kva, kva
- její žabí pramáma.
Kva, kva, kva
- její žabí babka.
Kva, kva, kva
- malý žabce nadává.

2. Kva, kva, kva
- moje žabí vnučko.
Kva, kva, kva
- neskákej tak vysoko.
Kva, kva, kva
- spadneš jako tůčko.
Kva, kva, kva
- chováš se moc divoko.

3. Kva, kva, kva
- nedbala tý rady.
Kva, kva, kva
- vyskočila do oblak.
Kva, kva, kva
- a tam šilhal hlady.
Kva, kva, kva
- velkej orel, dravej pták.

4. Kva, kva, kva
- já bejt orel z Francie.
Kva, kva, kva
- to bys byla v průseru.
Kva, kva, kva
- ale já jsem českéj vorel.
Kva, kva, kva
- a já žáby nežeru.

5. Kva, kva, kva
- tak to dobře dopadlo.
Kva, kva, kva
- malý žabky to jsme my.
Kva, kva, kva
- dopadlo to dobře.
Kva, kva, kva
- a držíme se při zemi.

Hezky česky při zemi... (x do ztracena)

K.31 Pět ježibab

Pět ježibab

Petr Skoumal, Pavel Šrut

Musical score for 'Pět ježibab' in G minor, 4/4 time. The score consists of two staves. The first staff has a key signature of one flat and a common time signature. The melody is written in treble clef. The lyrics are: 1. Pět je - ži - bab s jed - ním o - kem le - tí, le - tí nad po - to - kem, le - tí ja - ko hej - no ptá - ků pět je - ži - bab na sme - tá - ku. The second staff continues the melody and lyrics. The score includes chord symbols: Gmi, D7, Gmi, D7, Gmi, Bb, F7, Bb, Gmi, D7, Gmi.

1. Pět je - ži - bab s jed - ním o - kem le - tí, le - tí nad po - to - kem,
le - tí ja - ko hej - no ptá - ků pět je - ži - bab na sme - tá - ku.

2. Pět ježibab s jedním uchem
jako hejno letí vzduchem,
letí, letí v letu svačí
pět ježibab na tryskáči.
3. Pět ježibab s jedním nosem
volá na mě: "Arnošt, pojd' sem!"
A když nejdu, tak se štětí,
pět ježibab na koštěti.

K.32 Jaro dělá pokusy

14

4. Jaro dělá pokusy

Živě

1. Ja - ro dě - lá po - ku - sy,
2. U do - prav - ní ce - du - le

vy - str - ku - je kro - ku - sy, dří ve než se vlá - dy cho - pí,
vy - rost - ly dvě ble - du - le, blíz - ko te - le - graf - ní ty - če

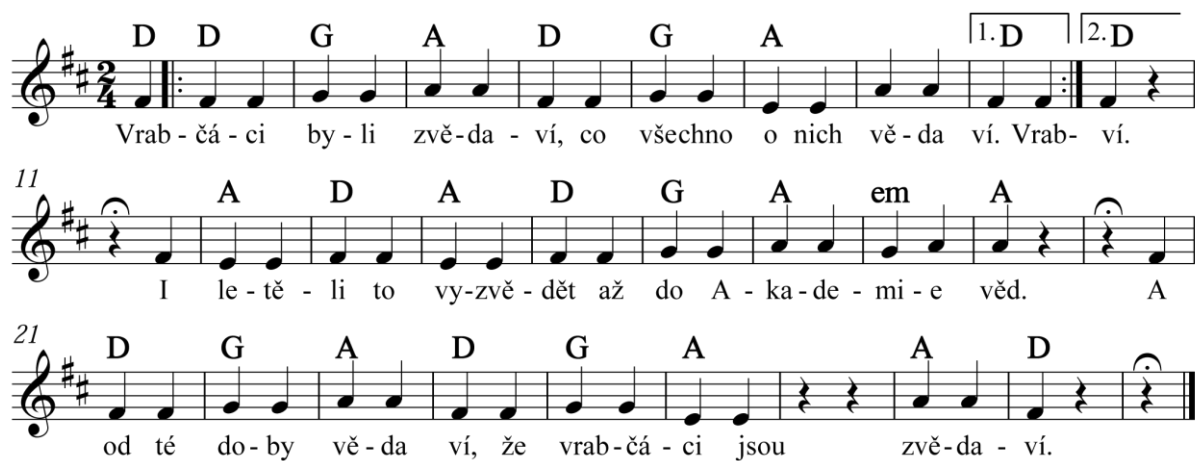
vy - str - ku - je pe - ri - sko - py. Než se ja - ro
vy - rost - ly dva pe - tr - klí - če. Mra - ven - ci už

o smě lí, vy - str - ku - je pod - bě - ly. Ty mu a - si do - lů
pra - cu - jou, hol - ky suk - ně zkra - cu - jou. Slun - ce svi - tí, led je

hlá - sí, čerst - vé zprá - vy o po - ča - sí
ten - ký, ja - ro, vem si pod - ko - len - ky.

K.33 Vrabčáci

Vrabčáci

D D G A D G A 1. D 2. D

Vrab - čá - ci by - li zvě - da - ví, co všechno o nich vě - da ví. Vrab - ví.

11 A D A D G A em A

I le - tě - li to vy - zvě - dět až do A - ka - de - mi - e věd. A

21 D G A D G A A D

od té do - by vě - da ví, že vrab - čá - ci jsou zvě - da - ví.

K.34 Kamenný most

Kamenný most

The musical score is written for two staves. The first staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 3/4 time signature. It contains a melody of quarter notes with lyrics underneath. Above the staff are four chord symbols: D, A, D, and A. The second staff is in bass clef with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. It contains a melody of quarter notes with lyrics underneath. Above the staff are five chord symbols: D, A, D, A, and D. The lyrics are in Czech and describe a stone bridge.

D A D A

Pod na - ší je ka-men - ný most, on je tvr-dý ja-ko ta kost.

⁹ D A D A D

A - ja ho - ja džun - dža, a - ja ho - ja džun - dža.

K.35 V domě straší duch

V domě straší duch

J. Ježek, J. Voskovec, J. Werich

Dmi Dmi7+ Dmi7 Dmi6+ B A7

Já bych vám nebyl sám přes noc ve staro - dávném hradu, není tam klidné spa-

6 Dmi E7 A A7 Dmi Dmi7+

ni, chodí tam bí-lá pa - ní. Pra - ská - ní na - há - ní

11 Dmi7 Dmi6+ E7 A E7

strachu člověku v nočním chladu, srdce mi hlasi - tě kle-pe, tuším tady zá-ha-

16 A Dmi B Dmi6+ A7 Dmi B Dmi6+ A7 D D7

du. Bo-ty dupou po schodech, v domě straší duch, ná-hle tá-hle

22 Gmi Dmi D7 Gmi Dmi A7 Dmi B Dmi6+ A7

zač-ne piš-tět, práskl a zbyl po něm puch. Ve vi - ký - fi na - ho - ře

27 Dmi B Dmi6+ A7 D D7 Gmi Dmi D7 Gmi

vy - tře - ště - ná tvář, dlouhá čouhá z kamen ruka a trhá kalen -

32 Dmi G7 Dmi G7

dář. Tohle přece ne-ni žád - né bydle - ni. To je jen k zblá -

38 Dmi A7 A7/5+ Dmi B Dmi6+ A7

zně-ní, a - le k bydle - ni to ne - ni. Ho - dí - ny jdou po-zpá - tku,

43 Dmi B Dmi6+ A7 D D7 Gmi Dmi D7 Gmi A7 Dmi Dmi6+

je tu mrtvý vzduch. Je tu ně-co v nepořá-dku li - tá tady zlý duch.

K.36 O Koblížkovi

O Koblížkovi

Anežka Cvejnová

Dm F B Am Dm

Má - me prá - zdnou spíž, to bu - de po - tíž, ne - bu - de ham!
 Dě - deč - ku u - kaž, co to ří - káš? Ně - co tu mám.

7 D G D A D

U - sma - žím ko - blíž - ka ti na má - sle, bu - de to chvi - lin - ka, hned do - čkáš, se.
 U - sma - ží ko - blíž - ka mu na má - sle, bu - de to chvi - lin - ka, hned do - čká se.

15 Dm F B Am Dm

A tak sma - ži - la, až do - sma - ži - la, vo - ňa - vé - ho.
 Po - sta - vi - la ho ve - dle na o - kno, a - by vy - chlad.

21 D G D A D

Ko - blí - žku, ko - blí - žku, ku - tá - lej se, ce - sta je da - le - ká, ne - lou - dej se.
 Ko - blí - žku, jen ne - bud' hla - va lí - ná, po - dí - vej, *zví - ře* tu ml - sně či - há:

29 D A D A D A D A Em H Em H A D

Ko - blí - žku, ko - blí - žku, já tě sním! Ne - sníš mě *zví - řá - tko*, jak tě tak vi - dím!
 Ko - blí - žku, ko - blí - žku, co to po - ví - dáš? Po - slou - chej, *zví - řá - tko*, já ti za - zpí - vám:

37 D A Hm G D A Hm G D A Hm G

Já ko - blí - žek ko - blí - žek, na má - sle sma - že - ný, na o - kně chla - ze - ný,

43 D A Hm A D A Hm A G A D

ba - bi - čce jsem u - te - kl, dě - do - vi jsem u - te - kl, to - bě ta - ké u - te - ču!
zví - řá - tku jsem u - te - kl,

K.37 Když se zamiluje kůň

Když se zamiluje kůň

Petr Skoumal, Pavel Šrut

B^b/C C F Dmi C

Když se za - mi - lu - je kůň tam někde v past - vi - nách lás - kou
s bí - lou lysin - kou tam někde v past - vi - nách bu - de

6 Gmi C F C

hlu - bo - kou jak tůň tam někde v past - vi - nách, když se
br - zy ma - min - kou tam někde v past - vi - nách vždyť se

10 F F⁷ B^b

za - mi - lu - je kůň koň - skou lás - kou, zpí - vej - te
za - mi - lo - val kůň koň - skou lás - kou hří - vu si

14 F C F 1. **B^b/C C** 2.

pís - nič - ku pro jeho klis - nič - ku, nech - te ho jít. Když se
na - vl - nil, a - by ji o - sl - nil a cvá - lá k ní.

19 C B^b F F

Nejkrásnější zví - ře, zvíře pro rytí - ře jme - nu - je se kůň, jmenu - je se kůň.

23 C B^b F

Važ - te si ho li - dé, ať nám jich pár zby - de, jme - nu - je se kůň

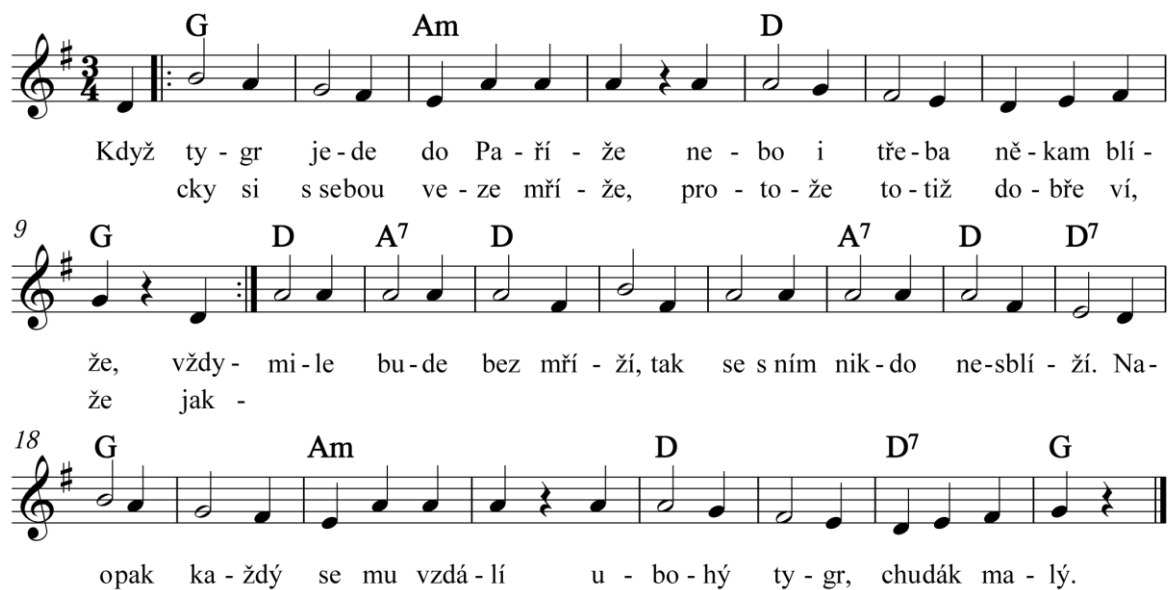
26 F C B^b/C C

jme - nu - je se kůň, jme - nu - je se kůň. Sleč - na

K.38 Tygr

(Hudba a text – Petr Skoumal)

Tygr

G Am D

Když ty - gr je - de do Pa - ří - že ne - bo i pře - ba ně - kam blí -
cky si s sebou ve - ze mří - že, pro - to - že to - tiž do - bře ví,

⁹ G D A⁷ D A⁷ D D⁷

že, vždy - mi - le bu - de bez mří - ží, tak se s ním nik - do ne - sblí - ží. Na -
že jak -

¹⁸ G Am D D⁷ G

opak ka - ždý se mu vzdá - lí u - bo - hý ty - gr, chudák ma - lý.

K.39 Vláček

Vláček

Je - de vlá - ček, je - de vlá - ček, je - de, je - de mo - to - rá - ček.
Je - de vlá - ček, je - de vlá - ček, je - de, je - de ná - kla - d'á - ček.

5
Je - de vlá - ček, je - de vlá - ček po ro - vi - ně, do za - tá - ček:
Je - de vlá - ček, je - de vlá - ček, ve - ze dě - tem pl - no hra - ček

9
Š Š Š HU HU HU vlá - ček už je v tu - ne lu.
vlá - ček je - de z tu - ne - lu.

K.40 Velryby

Velryby

Petr Skoumal

C

Už po - dle ve - li - kos - tí a pou - hé sí - ly kos - tí je
Jsou dít - ky sla - ných lá - nů, tak jsou vždy v o - ce - á - nu a

F C G C

pa - tr - né, že vel - ry - by jsou do - ko - na - lé bez chy - by a
žád - ná a - ni ne - zkou - ší žít ve vzdu - chu, či na sou - ši a

D G C

ma - jí řa - du ctnos - tí. Jsou ve - se - lé a hra - vé a
ne - ma - jí to v plá - nu. Už od mla - do - sti pla - vou vzd

F C

k to - mu stě - ho - va - vé. Víc ml - čí, než - li ho - vo - ří a
zad - kem, na - před hla - vou a o - de dáv - na jak ži - vy se

G C F G C

sem tam se i po - no - ří a za - čí - na - jí na V.
ni - čím ji - ným ne - ži - ví, než sa - mou zdra - vou stra - vou.

K.41 Tučňáci, vojáci

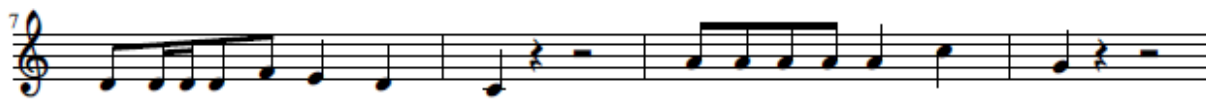
Tučňáci, vojáci

Co-pak ma - jí tuč - ňá - ci, co-pak ma - jí na prá - ci? Bum ta ra ra ta bum raz
Na o - ko se tuč - ňá - ci tvá - ří ja - ko vo - já - ci.
A je - li - kož tuč - ňá - ci ma - jí rá - di le - gra - ci,

dva. Od hla - vy až po pa - ty o - blí - knou si ka - bá - ty.
Ne-nech - te se a - le splést, je to od nich pou - há lest.
za kaž - dé - ho po - ča - sí jen si hra - vě sko - ta - čí.

Bum ta ra ra ta bum, raz dva. Ko - lí - ba - vě hou - py hou,
Neb žá - dné - ho tuč - ňá - ka
Na sou - ši i pod vo - dou

jdou le - do - vou kra - ji - nou.
být vo - já - kem ne - lá - ká.
ko - lí - baj se hou - py hou.

K.42 Jaro, léto, podzim, zima

JARO, LÉTO, PODZIM, ZIMA

Ja-ro, lé-to, podzim, zima, to je ce-lý rok,
stejně letos, ja-ko lo-ni, tak i na-přes- rok,
Po ja-ru je vždycky léto, podzim po lé- tu,
a než-li se na-dě-je-me, zi-ma už je tu.

1. Jaro, léto, podzim, zima,
to je celý rok,
stejně letos jako loni,
tak i napřesrok.
Ref.:
Po jaru je vždycky léto,
podzim po létu,
a nežli se nadějeme,
zima už je tu.
2. Když je jaro v plné kráse,
když má zelenou,
na trávníku kluci hrají
s míčem kopanou.
3. Když se hlásí horké léto,
rostou jahody,
sejdeme se všichni spolu
někde u vody.
4. Na podzim, když padá listí
z lip a z javorů,
páni draci koukají se
lidem do dvorů.
5. A když je tu bílá zima,
už jsme na konci,
chcete-li, tak nashledanou
někde na kopci.